

RADU TEODORESCU

CIVILIZAȚIA ÎN VIZIUNE CREȘTIN ORTODOXĂ

Cugir, 2021

CUPRINS

Introducere

1. Civilizația în viziune creștin ortodoxă a unei lumi mai bune
2. Omul civilizat: politețe sau emancipare științifică?
3. De ce este creștinismul ortodox pentru civilizație: evoluție sau evoluționism?
4. Invențiile și cercetarea științifică: motor principal al civilizației
5. Civilizația ca tranziție sau viața de pe pământ ca tranziție spre viața de apoi
6. Civilizația ca faptă bună sau civilizația ca viziune a unei lumi morale

Concluzii

INTRODUCERE

Cu toții suntem persoane care iubim să trăim într-o societate dezvoltată. Aceasta fiindcă dezvoltarea societății nu face decât să ne aducă mai multe beneficii. Dezvoltarea unei societăți trebuie să fim conștienți că are și un nume: civilizație. Când o societate este dezvoltată ei bine avem de a face cu civilizația. Prin urmare civilizație este: “nivel de dezvoltare materială și spirituală a societății dintr-o epocă dată, a unui popor, a unui stat etc.; cultură (materială sau spirituală).”¹ Sunt mulți care cred că între civilizație și cultură nu există nici o deosebire. Ei bine trebuie să știm că civilizația este o noțiune care ajunge:

- să încorporeze,
- să înglobeze
- și să cuprindă

în sine cultura. Înțelegem că civilizația este o noțiune mult mai amplă și mult mai mare. Civilizația prin urmare este una care ajunge să cuprindă:

- cultura,
- economia,
- dezvoltarea materială,
- tehnica și tehnologia
- sociologia,
- spiritualitatea
- sau științele.

Iată de ce trebuie să știm că avem nevoie să înțelegem că civilizația este un concept larg care ajunge să aibă mai multe sensuri. Cuvântul de civilizație este latin la origine și provine din civitas care înseamnă oraș, cetate, așezare urbană. Termenul grec pentru civilizație este πολιτισμός (politismos). Am ales să scriem o carte despre civilizație - dar nu orișicum ci dintr-o perspectivă creștin ortodoxă - fiindcă sunt mai mulți care cred că Biserica Creștin Ortodoxă și civilizația nu au mai nimic în comun. Trăim într-o lume a diferențelor în care lucrurile nu trebuie să fie confundate și pentru acest motiv trebuie să știm că în nici un fel lumea de azi nu asimilează civilizația cu credința creștin ortodoxă.²

Atât creștinismul ortodox cât și civilizația au un lucru esențial în comun: comunitatea. De ce? Fiindcă în nici un fel nu se poate vorbi de creștinism și de civilizație la singular. Civilizația este o operă care se face:

- împreună,
- cu semenii
- și cu comunitatea.

La fel de bine și creștinismul știm că este o astfel de realitate. Cu toții ne adunăm la Biserică pentru a ne ruga unii pentru alții și a păși împreună pe drumul mântuirii. Nu trebuie să uităm acest aspect al civilizației. O civilizație singulară în nici un fel nu mai este o civilizație. La fel de bine trebuie să fim conștienți că creștinismul ortodox este:

- pentru,
- de partea
- și alături

de civilizație. Este evident că se înșală cei care cred că a fi un creștin ortodox autentic nu înseamnă să fi și un om civilizat. Aceasta fiindcă credința creștin ortodoxă și civilizația sunt două lucruri care merg mână în mână sau mai bine spus se presupun reciproc.³

Civilizația este un proces al devenirii. Aceasta fiindcă nici un om nu se naște civilizat ci mai bine spus el devine civilizat. Nu trebuie să uităm acest mare adevăr mai ales în zilele noastre când oamenii i-au civilizația ca fiindcă un lucru cât se poate de:

- natural,

¹După dicționarul explicativ.

²<https://www.marginaliaetc.ro/adrian-papahagi-crestinism-si-civilizatie/> (accesat pe 01.06.2021).

³Sunt mai mulți care sunt confuzi cu privire la care este raportul dintre civilizație și credința în Dumnezeu. Aceasta fiindcă se consideră că una este civilizația și alta este credința în Dumnezeu. Ei bine lucrurile nu sunt chiar așa. O civilizație fără de credință în Dumnezeu valorează relativ puțin. Aceasta fiindcă o civilizație superioară întotdeauna se raportează într-un fel sau altul la Dumnezeu și la credința în El. Totuși trebuie să știm că istoria a cunoscut și mai multe civilizații atee. O astfel de civilizație a fost Uniunea Sovietică ce susținea că știința și arta sunt unele care pot să înlocuiască credința în Dumnezeu.

- firesc,
- evident
- și de la sine înțeles.

Istoricul român al civilizației Ovidiu Drâmba spunea că o civilizație începe când în cadrul unei comunități apare primul document scris. De ce? Fiindcă este bine să știm că scrisul este o parte integrantă a civilizației. Scrisul poate să fie de mai multe feluri:

- științific,
- artistic,
- literar,
- cultural
- sau tehnic.

Ceea ce spune Ovidiu Drâmba este întărit de marele egiptolog Jean Francois Champollion care spunea că: “scrierea deschide primele pagini din analele lumii civilizate.” Este foarte greu să vorbim de civilizație fără de scris. Aceasta fiindcă scrisul nu este numai o valoare științifică ci la fel de bine și una artistică. Fie că vorbim de:

- poeți
- sau prozatori

ei bine ei sunt unii care prin scris ne fac viața mai frumoasă. Aceasta fiindcă după cum ne putem da seama unul dintre rosturile esențiale ale civilizației este să ne facă viața mai ușoară.⁴

Prin urmare am evidențiat că creștinismul ortodox este pentru civilizație. Creștinii din cele mai vechi timpuri au fost creatori de civilizație. Se poate vorbi chiar de o civilizație creștin ortodoxă. După unii istorici civilizația creștin ortodoxă a apus odată cu căderea Constantinopolului. De ce? Fiindcă Bizanțul a fost primul mare imperiu creștin ortodox din lume. Trebuie să știm că creștinismul ortodox a continuat să existe și după căderea Constantinopolului.⁵

Sunt mai mulți care trebuie să știm că resping civilizația. În istorie ei au primit numele de:

- primitivi,
- barbari
- sălbatici
- sau tribali.

În acest sens se poate vedea că în lumea noastră există un conflict dintre adepții civilizației și cei care sunt dedați distrugerii și sălbăciei. Sălbăciea poate merge atât de departe că sunt și triburi canibale. Este evident că nu toți sunt ca noi ca unii care ajung:

- să prețuiască,
- să dezvolte
- să susțină
- și să mențină

civilizația.

Lupta dintre omul civilizat și omul necivilizat este veche. Aceasta fiindcă au fost destui de mulți în istorie care nu au văzut în nici un fel folosul pe termen lung al civilizației. Totuși în secolul nostru, secolul XXI, marea masă de oameni se poate spune că este civilizată. Este adevărat că sunt mai multe forme de barbarie și în zilele noastre. Este bine să știm că barbaria în nici un fel nu este un lucru civilizat.⁶

Deși trăim într-o lume a civilizației în secolul XX trebuie să știm că sunt mai multe aspecte barbare în această lume:

- lupta oarbă pentru putere politică,
- a călca peste cadavre pentru a îți atinge scopul,
- dorința de îmbogățire imediată,
- goana după faimă și celebritate
- sau voința de a ajunge pe cele mai mari demnități sociale fără a fi competent.

⁴<https://ro.wikipedia.org/wiki/Civiliza%C8%9Bie> (accesat pe 01.06.2021).

⁵A se vedea Emanoil Băbuș, *Bizanțul, istorie și spiritualitate* (București, 2007).

⁶A se vedea George Colang, *Dimensiuni și perspective etice asupra barbariei actuale* (București, 2018).

Toate aceste lucruri sunt unele care trebuie să știm că nu sunt civilizație în adevăratul sens al cuvântului. Nu sunt civilizație fiindcă trebuie să știm că civilizația este un lucru care ne face să creștem și să fim solidari unii cu alții. Barbaria este un lucru care merge pe instinct. Omul barbar trebuie să știm că este un om care se rezumă la instinct. El nu vrea:

- să evolueze,
- să se culturalizeze
- și să devină civilizat.

După cum am spus sunt și în zilele noastre mai multe triburi care resping civilizația. Fie că vorbim de:

- triburile din Africa,
- de aborigenii australieni
- sau de alte popoare indigene

ei bine cu toții aceștia sunt unii care evident că vor să nu aibă nimic de a face cu civilizația. Aceasta fiindcă ei consideră că șamanismul și vrăjitoria îi poate scuti de efortul de a trăi în civilizație. Ei bine creștinismul ortodox este tocmai la popul opus acestor concepții de viață retrograde fiindcă el a susținut civilizația din cele mai vechi timpuri.⁷

Se spune că în Italia a fost un avocat care nu credea în Dumnezeu.

- Și de ce nu vrei să crezi în Dumnezeu? L-a întrebat un prieten.
- Nu cred în prostii.
- Vai cum poți să spui una ca asta?
- Ei uite că pot.
- Este grav.
- Ce este grav?
- Starea în care ai ajuns.
- De ce?
- Tu nu vezi că toată lumea bună crede în Dumnezeu?
- Și?
- Tu de ce nu o faci?
- Fiindcă nu am motive.
- Ce te costă să zici că crezi în Dumnezeu?
- De ce să spun ceva pe care nu simt?
- De ochii lumii.
- De ochii lumii?:
- Da.
- Adică să fiu un fățarnic?
- Nu chiar.
- Dar ce?
- Să mergi și tu cu cursul lumii.
- Ei uite că nu o fac.
- Vei avea de suferit.
- Prefer să îmi asum vina.
- Cum vrei.
- Asta vreau.
- Eu te-am avertizat.
- Îți mulțumesc pentru asta.
- Nu ai de ce.
- Adică?
- Eu doar am voit să te avertizez ca prieten.
- Nu am nevoie de astfel de avertismente.
- Cu toții avem momente de îndoială în credință.
- Ei bine eu nu am.
- Cum?

⁷A se vedea John Anthony McGuckin, *Biserica Ortodoxă de răsărit. O nouă istorie* (Baroque Books& Arts, 2020).

- Fiindcă eu nu am credință în Dumnezeu și nici nu vreau să am.
Timpul a trecut și avocatul a ajuns din ce în ce mai singuratic.

- Lumea mă evită, își spunea avocatul.
Lucrurile au ajuns și mai rău fiindcă într-o zi avocatul a ajuns să cadă și să își rupă piciorul.

- Asta mai îmi lipsea.
Avocatul avea un servitor cu multă frică de Dumnezeu.

- Bună domnule, i-a spus avocatul.
- Bună.
- Cum vă simțiți domnule?
- Cum să simt?
- Da.
- Ce întrebare este aceasta?
- Una obișnuită domnule.
- Nu vezi că sunt singur și părăsit?
- Văd domnule.
- Nu vezi că mi-am rupt piciorul?
- Văd domnule.
- Și atunci de ce mai întrebi cum sunt?
- Fiindcă este Cineva care nu v-a părăsit.
- Ba nu, toți m-au părăsit.
- Nu domnule.
- Cine nu m-a părăsit?
Servitorul scoase o cruce și spuse:
- El nu v-a părăsit.
- Cine?
- Iisus.
- Iisus?
- Da.
- De unde știi?
- Fiindcă Iisus a spus că nu vrea ca noi oamenii să ajungem la osândă.
- Da?
- Da.
- Nu știam asta.
- Știți acum.
- Și chiar crezi că Iisus mă iubește?
- Da domnule.
- Cum așa?
- Iisus iubește pe toată lumea.
- Asta așa este.
- Să știi că îmi pare rău de ce am făcut.
- Ce anume?
- Că nu am voit să cred în Dumnezeu.
- Asta este bine.
- Am fost orb.
- Dar acum puteți vedea.
- Așa este.
- V-am arătat crucea fiindcă prin ea Iisus a voit să ne dea dovada celei mai mari iubiri a Lui față de noi
oamenii.
- Sunt de acord.
- Mă bucur domnule.
- Să chemi un preot ca să mă pot spovedii și împărtășii.⁸

⁸A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Întâmplarea de mai sus este una care se potrivește societății umane în general care a ajuns să penduleze de mai multe ori între credință și necredință. Nu trebuie să uităm că atâta vreme cât trăim în această lume ne putem întoarce la Hristos și să ne reparăm viața. Este cu adevărat cumva imposibil să ajungem să trăim într-o societate:

- super-performantă,
- ultra-tehnologizată,
- evoluată material,
- robotică
- și digitată

dacă în sufletul nostru nu locuiește Hristos. Aceasta fiindcă este bine să știm că civilizația fără de Hristos este ca un mormânt vărui: frumos pe dinafară dar stricăciune pe interior. Iată de ce trebuie să învățăm să balansăm forțele și să ne dăm seama că putem ajunge să facem o lume mai bună prin Hristos și prin civilizație.

CAPITOLUL 1

CIVILIZAȚIA ÎN VIZIUNE CREȘTIN ORTODOXĂ A UNEI LUMI MAI BUNE

Omul este o ființă creată de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa. Omul poate să îndure multe lucruri în viața lui însă un lucru este cu adevărat extrem de greu de purtat: lipsa de sens. Aceasta fiindcă omul este o ființă a sensului. Cu toții avem nevoie de sens:

- în viață,
- în profesie,
- în hobby-uri,
- sau în relațiile cu semenii.

Sensul este unul care ajunge să definească la un anumit nivel viața noastră. Fără de sens viața omului nu ar mai avea:

- semnificație,
- noimă,
- înțeles
- și logică.⁹

Deși uneori viața pare că nu are nici un sens la un anumit moment vom vedea că ea ajunge să își recapete sensul dacă avem răbdare. Când sunt:

- pandemii,
- cataclisme naturale,
- cutremure,
- secetă,
- inundații
- sau foamete

ei bine viața omului pare fără de nici un sens. Trebuie să știm că răul este de fapt o existență fără de sens. El este mai mult unul care se folosește de bine pentru a avea un sens. Când viața are sens se poate spune că am ajuns să avem o viziune asupra vieții sau mai bine sus avem o viziune despre cum trebuie să fie viața noastră. Sfântul proroc și rege Solomon spunea că oamenii fără de viziune sunt meniți pieirii. Ce este prin urmare viziunea? Viziunea este mod de a vedea, a concepe sau a considera lucrurile. Viziunea mai poate să fie la fel de bine părere sau opinie.¹⁰

Civilizația este o și ea o viziune. Este o viziune a oamenilor buni pentru o lume mai bună. Toți oamenii sănătoși la minte și mai ales creștinii ortodocși visează la o lume mai bună. Este și firesc să fie așa. Aceasta fiindcă evident că avem de a face cu un lucru care ne privește pe toți. Civilizația este o viziune. Este o viziune în care:

- oamenii o pot duce mai bine,
- viața este mai frumoasă,

⁹A se vedea Alexander Schmemmann, *Pentru viața lumii. Sfintele taine și ortodoxia* (București, 2020).

¹⁰După Dicționarul explicativ.

- calitatea existenței crește
- și este plăcut să viețuiești.

Cum se explică astfel că în lumea noastră există o mare afluență în procesul de migrare în spre țările civilizate și dezvoltate? Aceasta fiindcă aceste țări civilizate și dezvoltate au avut o viziune. A fost viziunea unei lumi și a unei vieți mai bune. Ei bine despre aceste lucruri vom ajunge să vorbim mai mult în acest capitol. Cum să facem:

- o lume mai bună,
- viață mai bună
- și o existență mai frumoasă?

Vom ajunge să facem acest lucru dacă vom investi în civilizație. Civilizația evident că este un lucru dinamic. În istoria civilizației sunt mai multe faze dar la o reducere generică se poate spune că istoric civilizația s-a împărțit în trei:

1. Antică,
2. Medievală
3. Și modernă.¹¹

O civilizație autentică și superioară nu poate să fie străină de marile idealuri creștin ortodoxe:

- iubirea agapică,
- dreptatea,
- compasiunea,
- altruismul
- și credința în Hristos.

Că sunt mai mulți care sunt adepții unei civilizații fără de Hristos nu este nici o îndoială. Aceasta fiindcă sunt mulți care consideră că civilizația este mai mult numai materie. Tot ceea ce ai nevoie pentru o civilizație este materia. Să fie lucrurile chiar așa? Vom vedea că nu. Civilizația este mult mai mult decât simpla materie. Iată care sunt alte valențe ale civilizației:

“1. Ansamblul valorilor de natură utilitară susceptibile de a fi aplicate totalității speciei umane în vederea satisfacerii unor nevoi materiale, de confort și securitate. C. implică un ansamblu de cunoștințe și tehnici necesare pentru a stăpâni natura și a organiza viața socială, ideea de progres material și cultural, un ideal de viață umană în societate.

◇ *C. primitivă* = mod de viață specific grupurilor mărginașe și închise, caracterizat prin ignorarea scrisului, a tehnicilor elementare de producție și lipsa organizării politice.

◇ *C. modernă* = societatea contemporană caracterizată prin urbanism și industrie.

◇ *C. industrială* sau *tehnică* = societate în care industria fiind forma caracteristică de producție, întreaga viață socială este supusă unui program specific de raționalizare.

2. Ansamblul fenomenelor sociale, morale, religioase, artistice, științifice și tehnice proprii unui popor și transmise prin educație (ex. c. greacă, c. chineză, c. occidentală)”¹²

Este adevărat că de mai multe ori civilizația trece prin mai multe greutăți dar cu ajutorul lui Dumnezeu în cele din urmă ea va ieși biruitoare. Aceasta fiindcă civilizația este un lucru benefic umanității. Marele savant român Nicolae Iorga spunea cât se poate de inspirat: "operele mari și trainice pot să aibă o eclipsă, o întunecare, ce corespunde cu o încetineală sau o oprire în mersul civilizației naționale dar lumina lor călăuzitoare tot învinge la sfârșit."

A face din civilizația o viziune a societății noastre nu este un lucru rău și nici condamnat. Aceasta fiindcă cu toții avem nevoie de civilizație. Totuși, nu trebuie să considerăm că singurul sens al vieții noastre este să creăm civilizație. Este bine să știm că civilizația este mult mai:

- amplă,
- luminoasă,
- bună
- și folositoare.

De ce? Fiindcă la civilizație ne putem aduce fiecare dintre noi aportul. Civilizația este o noțiune care ne poate include pe toți atâta vreme cât suntem oameni de bine. Se poate vedea o evoluție progresivă a civilizației încă de

¹¹A se vedea Paul Kirwaczek, *Babylon: Mesopotamia and the birth of civilization* (St. Martin's Griffin, 2012).

¹²După Dicționarul explicativ.

la protopărinții noștri Adam și Eva. Omul a voit să își facă condiții de viață mai bune și în acest sens a ajuns să fie interesat de civilizație. Marele savant român Spiru Haret spunea că: “civilizația este fructul unei bătălii neîncetate și în orice bătălie înfrângerea e posibilă la fel ca victoria.” Cu ce se luptă civilizația? Care sunt dușmanii civilizației? Câțiva dușmani ai civilizației i-am enumerat deja:

- primitivismul,
- barbaria
- sau sălbăticia.

Vrem nu vrem aceste lucruri sunt o realitate a lumii în care trăim fiindcă după cum am spus sunt mai multe lucruri care sunt împotriva civilizației în lumea noastră. Pe lângă aceste lucruri mai trebuie să știm că împotriva civilizației mai sunt mai multe alte lucruri:

- imoralitatea,
- tirania,
- comportamentul distructiv,
- comportamentul războinic
- sau ușurătarea și libertinajul.¹³

Civilizația creștin ortodoxă este una care este în profundă rezonanță cu ceea ce a spus și a învățat Iisus: să ne iubim semenul ca pe noi înșine. Ne iubim semenul și pentru aceasta:

- investim,
- suntem interesați
- și contribuim

la facerea civilizației.

Nu trebuie să credem că civilizația este un lucru magic care acționează prin sine și nu are nevoie de noi. Civilizația trebuie să știm că este o realitate care ajunge să ne facă să fim unii care să vedem că trebuie să muncim. Nici o mare realizare a lumii nu s-a făcut fără de muncă. Fie că vorbim de:

- piramidele din Egipt,
- zidul chinezesc,
- Pentagonul,
- rachetele cosmice
- sau marile metropole ale lumii

ei bine cu toate s-au făcut prin muncă.

Este cu adevărat un lucru greu de purtat să ajungi să fi un adept al civilizației într-o lume care nu pune prea mult preț pe ea. Că sunt mulți care nu pun preț pe civilizație nu este nici o îndoială. Vedem cum în anumite părți ale lumii oamenii:

- seucid unii pe alții,
- sunt în război,
- distrug sate, orașe și mari metropole
- sau ajung să se dușmănească unii pe alții de moarte.

Ei bine trebuie să știm și să nu avem nici o îndoială că civilizația înseamnă viață. Și nu orice viață ci o viață mai bună. Este de amintit aici că în timp ce unii investesc foarte mult în civilizație ei bine sunt mai mulți care sunt cât se poate de opuși unei astfel de întreprinderi. Ei sunt persoane care:

- distrug,
- vandalizează,
- terorizează
- șiucid.

Lucrurile sunt cât se poate de clare: dacă nu suntem pentru civilizație suntem împotriva ei. Gânditoarea Jane Austen spunea cât se poate de clar că: “civilizația este o metodă de a trăii, o atitudine de respect egală față de toți oamenii.” Prin urmare este evident că nu putem avea o civilizație bună și frumoasă dacă nu ne respectăm unii pe alții. Respectul este și el parte din civilizație și din istoria civilizației.¹⁴

Ca să fim cât se poate de clari cu privire la viziunea civilizației în sens creștin ortodox: Iisus a spus că trebuie să facem binele semenilor noștri și că fără de a face acest bine nu putem să ajungem să ne câștigăm

¹³A se vedea *Civilisation. A history of the world in 1000 objects* (DK Publishing, 2021).

¹⁴A se vedea Will Durant, *Heros of history: a brief history of civilisations from ancient times to the dawn of the modern age* (Simon & Schuster, 2001).

mântuirea. Ei bine vom ajunge să facem bine semenilor noștri dacă investim în civilizație. Civilizația este mult mai mult decât a da un pahar de apă unui însetat sau a da o bucată de pâine unui înfometat. Ea înseamnă să ajungem să facem condiții de viață mai bune pentru cei săraci și a ridica standardele de viață. După cum vom vedea în capitolele care vor urma ajungem să facem aceste lucruri prin civilizație și tot ceea ce implică ea. Deși Iisus nu a folosit mai niciodată cuvântul de civilizație în predicile Sale putem să ne dăm seama că El a implicat civilizația și binefacerile sale. Gânditorul român Vasile Consta spunea în acest sens cât se poate de frumos că: “cel mai mare monument la civilizației: altruismul.” Nu avem cum să fim făuritori de civilizație dacă suntem:

- egoiști,
- individualiști,
- orientați spre sine
- și interesați numai pe propria persoană.¹⁵

Se spune că era un tânăr destrăbălat care era dependent de jocuri de noroc. Ca de obicei s-a dus la un cazino.

- Azi este ziua mea norocoasă! A spus el.
- Crezi? L-a întrebat un cunoscut.
- Da.
- De unde știi?
- Pur și simplu știu.
- Dar cum?
- Tu ai auzit de intuiție?
- Da.
- Merg pe intuiție.
- Ei bine și dacă te înșeli?
- Să mă înșel?
- Da.
- În nici un caz.
- Cum așa?
- Intuiția mea nu greșește niciodată.
- Și dacă greșește?
- Nu greșește.
- Bine, cum crezi.
- Evident.

Tânărul nostru s-a așezat la mase de cărți.

- Bună ziua, i-a spus jucătorul
- Bună seara.
- A da este seară.
- Vreau să joc în seara asta tot ce am.
- Da?
- Da.
- Și ce aveți?
- Pun pariu pe toată averea mea că în această seară voi câștiga.
- Poate așa va fi.
- Nu poate, ci chiar așa va fi.
- Faceți cărțile.

Jucătorul a făcut cărțile.

- Nu se poate, a spus tânărul.
- Îmi pare rău domnule dar ați pierdut.
- Imposibil.
- Cărțile nu greșesc.
- Nu se poate.

¹⁵A se vedea Christopher Lasch, *The culture of narcissism: american life in an age of diminishing expectations* (W. W. Norton Company, 2018).

- Îmi pare rău domnule.
Tânărul a pierdut tot ceea ce avea și a făcut și datorii.
- Plățiți cash domnule?
- Nu am cum, am mai multe case și proprietăți.
- Bine atunci veniți cu mine să facem actele.
Toată averea tânărului a fost luată de cazino. Tânărul a plecat de la cazino trist și la pământ. S-a uitat în sus și a început să strige:
- Dumnezeu te blestem!
A mai făcut câțiva pași după care a spus:
- A fost vina Ta Dumnezeu! Din cauza Ta am pierdut tot. Tot, înțelegi?!

A continuat să meargă după care a strigat:
- Crezi că îmi este frică de Tine Dumnezeu?
Tânărul a devenit cu adevărat demn de toată mila.
- Dumnezeu dacă mă ascuți te provoc: mai fă-mi un rău! Ia să Te văd.
Nu a făcut mulți pași că s-a împiedicat și și-a rupt un picior.
- Dumnezeu îți face plăcere să mă nimicești? Nu? Te știu eu pe Tine ticălosule.
În cele din urmă tânărul a ajuns acasă. Acolo el avea un servitor.
- Bine ați venit domnule.
- Bună.
- Domnule ce s-a întâmplat?
- Nu vezi?
- V-ați rupt piciorul?
- Da.
- Vai nu se poate.
- Ba se poate.
- Haideți în pat domnule este târziu.
Tânărul s-a băgat în pat și simțea că ar fi vrut să moară.
- Domnule? A intrat servitorul.
- Ce este?
- Este un prieten aici care ar vrea să vă vadă?
- Da.
- Cine?
- Un prieten.
- Spune-i să intre.
Servitorul a intrat în cameră și a scos o cruce:
- Domnule, El este prietenul dumneavoastră.
- Iisus?
- Da.
- Cum?
- El nu vă vrea nimicirea.
- Nu?
- Nu.
- Dar ce?
- Iisus a murit pe cruce pentru sufletul dumneavoastră.
Tânărul a stat puțin pe gânduri după care a spus:
- Vai cum am putut să fiu așa de prost?
- De ce domnule?
- L-am acuzat pe Dumnezeu pentru toate prostiile pe care eu le-am făcut.
- Iisus vă iartă domnule.
- Crezi?
- Da domnule.
- Să știi că din această seară îmi voi schimba viața.

Se spune că din acea seară tânărul s-a schimbat și a devenit un bun creștin renunțând la destrăbălare și jocurile de noroc.¹⁶

Avem aici o întâmplare adevărată care ne spune că de multe ori ajungem să ne modificăm viața numai când încercările extreme dau peste noi. Aceasta fiindcă mai ales cei tineri sunt încăpățânați și nu vor să învețe din sfaturile celor mai bătrâni. La fel de bine întâmplarea de mai sus ne spune că o viață fără de Iisus devine:

- insuportabilă,
- grea,
- dificilă
- o povară
- și un chin.

Este cu adevărat un mare paradox că lumea de azi a ajuns la un mare grad de dezvoltare materială dar de multe ori simte că nu este fericită. Simte că nu este fericită fiindcă îi lipsește Hristos. Civilizația creștin ortodoxă este o civilizație care nu neagă elementul material al vieții și al fericirii dar la fel de bine ea este impregnată de o spiritualitate profundă care iese și vine de la Hristos.¹⁷

Adevărul este că trăim într-o lume care de multe ori nu mai are o viziune generică despre sensul ei. Civilizația poate și ea să aducă mult sens în viața lumii. Aceasta fiindcă ea este întotdeauna una care ne face să fim deschiși spre noi:

- posibilități,
- speranțe,
- orizonturi
- și noime.

Sensul generic al civilizației este unul care ne spune că avem datoria ca ființe umane să facem mai mult bine. În acest sens trebuie să știm că există două nivele ale civilizației:

1. Unul global care se referă la civilizație ca întreg la scară planetară

2. și unul regional în care anumite țări ajung să exceleze în materie de civilizație. Teologul Nichifor Crainic spunea destul de inspirat: “sensul binecuvântat al civilizației stă în măsura în care ea e numai un mijloc în slujba desăvârșirii spirituale. Dar când omul se avântă în gigantismul prometeic să dobândească lumea, iluzia acestei desfătări nu prețuiește nimic față de sufletul care și-l pierde. Căci moartea desființează într-o clipă stăpânirea noastră asupra lumii. Civilizația concepută ca scop prometeic de a reface paradisul terestru pentru propria-ți desfătare are ceva din tragedia trufiei simbolizate în povestea Turnului Babel.”¹⁸

Este bine să avem lucrurile bine definite: una este să avem în civilizație o viziune a unei lumi mai bune și alta este să facem din civilizație dorința de a face un rai pe pământ. Sunt mulți care evident că nu cred în rai și în viața de dincolo și pentru acest lucru tot ceea ce contează este această lume. Așa se face că posibilitățile civilizației ajung să fie:

- supraevaluate,
- mărite prea mult
- și exagerate.

Civilizația nu va ajunge niciodată să facă raiul pe pământ fiindcă ea este una care se rezumă numai la această lume. Prin urmare este bine să avem lucrurile cât se poate de diferențiate:

- una este să faci o lume mai bună
- și alta este să faci raiul pe pământ.

Pentru oamenii care nu cred în Dumnezeu și în viața de apoi este evident că civilizația este mult mai mult decât este ea în realitate.¹⁹ Civilizația are în sine un scop limitat și trebuie să știm că raiul este nelimitat. Așa se face că nu trebuie să ne punem speranțe:

- oarbe,
- deșarte
- și ridicole

în civilizație. Totuși, trebuie să știm că

¹⁶A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

¹⁷A se vedea Sfântul Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos* (București, 2009).

¹⁸Din Nichifor Crainic, *Nostalgia paradisului* (Bacău, 2021).

¹⁹A se vedea Samuel P. Huntington, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea noii ordini mondiale* (Editura Antet Revolution, 2012).

- evoluția
- și desfășurarea

civilizației nu sunt numai în mâna omului ci la fel de bine și în pronia lui Dumnezeu. Așa se face că anumite epoci ale istoriei excelează în civilizație în timp ce altele sunt mai slabe. Civilizația trebuie să știm că a fost tratată destul de precar de oameni. Aceasta fiindcă sunt mulți care deși nu sunt conștienți tânjesc la un rai pe pământ. Când descoperă că raiul pe pământ nu poate să fie

- atins
- și realizat

ei bine ei sunt dezamăgiți și nu mai au nici un fel de așteptare sau speranță de la civilizație. Totuși este bunul simț care ne spune că trebuie să fim oameni care să ajungem:

- să investim,
- să lărgim
- și să mărim

civilizația. Aceasta fiindcă civilizația este un lucru plăcut lui Dumnezeu. Pentru noi ca oameni este aproape imposibil să nu vorbim de civilizație ca una care se continuă și în viața de apoi. Aceasta fiindcă nu greșim dacă spunem că raiul este un loc al civilizației.²⁰ Nu același lucru se poate spune despre iad.

Este bine să știm că în sens eshatologic dacă iadul ar fi un loc al civilizației ei bine el nu ar mai fi iad. De ce? Fiindcă după cum am spus civilizația este o expresie:

- a binelui,
- a frumosului,
- a armoniei
- și a creativității.

Iadul este un loc al distrugerii în care nu este loc pentru civilizație. Diavolii sunt ființe necivilizate fiindcă ei prin răutate și căderea lor de la Dumnezeu și-au pierdut ultima fărâmbă de civilizație.

Că civilizația este o virtute pe care trebuie să o cultivăm fiindcă ea este o speranță pentru lumea noastră, nu trebuie să avem nici o îndoială. Ralph Waldo Emerson spunea cât se poate de inspirat: “o bună măsură a civilizației o constituie influența femeilor cumsecade.” Din aceasta trebuie să înțelegem că civilizația nu este numai un lucru care aparține bărbaților ci și femeile sunt chemate să își aducă aportul la civilizație. Deducem la fel de bine că civilizația este un lucru care ajunge să fie una care evident că:

- ne motivează,
- ne face să fim mai buni,
- ne pune la lucru,
- și ne mobilizează.

Nu trebuie să uităm de aceste lucruri fiindcă ele sunt destul de importante. Civilizația prin urmare este un lucru care ne face să dăm tot ceea ce este mai bun din noi. Fără de ea am ajunge să trăim într-o lume în care am fi cu toții sălbatici și ostili.²¹

Din cele spune mai sus înțelegem că civilizația este un lucru care ne implică pe toți și cu toții putem să ajungem să ne aducem aportul. Aceasta fiindcă civilizația este un lucru care evident că nu se rezumă numai la câțiva inițiați ci ajunge să ne facă să fim unii care să ne putem implica în propășirea ei.²²

Mai ales în zilele noastre trebuie să știm că sunt mai mulți care au o înțelegere limitată a civilizației aceasta fiindcă ei consideră că civilizația este un lucru care se rezumă numai la:

- științe,
- tehnică
- și economie.

²⁰A se vedea Jean Delumeau, *Grădina desfătărilor* (București, 1997).

²¹Radu Teodorescu, *Cordialitatea sfinților părinți într-o lume a ostilității* (Cugir, 2020).

²²Se poate spune că civilizația are două mari trăsături:

- este progresivă
- și este universală.

Aceasta fiindcă civilizația este fără doar și poate un lucru un lucru care ajunge să ne facă să fim implicați. Nu se poate vorbi numai de o stare de pasivitate a civilizației. Aceasta fiindcă trebuie să știm că civilizația ne face să fim unii care să fim responsabili. Nu trebuie să ajungem să așteptăm ca civilizația să fie un lucru pe care alții să îl facă fără ca noi să ne implicăm de loc. Prin urmare civilizația ne cere să ne implicăm. Nu putem să nu avem nici un aport la civilizația din jurul nostru.

Trebuie să știm că civilizația este mult mai mult decât știință și economie. Artiștii sunt și ei unii care evident că se pot implica în civilizație. Aceasta fiindcă ei sunt unii care trebuie să știm că sunt fără doar și poate unii care ajung să aducă un suflu nou civilizației. Aceasta fiindcă și artele sunt parte din civilizației. Scriitorul francez Victor Hugo spunea cât se poate de inspirat: “arta este generatoare de civilizație așa cum floarea răspândește parfum.” Arta este asemenea unui parfum în civilizație fiindcă ea ajunge să ne facă să fim unii care să vedem lucrurile cât se poate de:

- original,
- optimist,
- proaspăt
- și degajat.

Avem nevoie de artă și ea este evident că ajunge să își spună cuvântul și să ne facă să fim unii care să fim cât se poate de deschiși spre frumos. De ce? Fiindcă arta este fără doar și poate o manifestare a frumosului.²³

Când am decis să scriem această carte trebuie să știm că am avut în vedere un aspect cât se poate de clar: umanitatea este mult prea:

- fărâmițată,
- divizată,
- fracturată
- și chiar sfârtecă

de mai multe lucruri cum ar fi:

- conflicte,
- neînțelegeri,
- războaie,
- luptă pentru putere
- sau sete de supremație politică.

Poate că a venit vremea să ne dăm seama că cu toții vrem nu vrem avem nevoie de civilizație. Dacă vom citi mai multe cărți de istoria civilizației²⁴ vom vedea că până și civilizația este una

- fracturată
- și ruptă.

A venit vremea să ajungem să găsim în civilizație mai mulți numitori comuni. Aceasta fiindcă trebuie să știm că avem numai de câștigat de pe urma civilizație. Se vorbește destul de rar în zilele noastre de o universalitate a civilizației. Aproape fiecare popor și etnie ajunge să creadă că civilizația este o problemă privată sau mai bine spus una care se rezumă numai la

- naționalitate
- și etnie.

Ei bine trebuie să fim conștienți că civilizația este mult mai mult decât etnie și naționalitate. Ea este un bun care este format din elemente universale. Nu trebuie să uităm acest lucru și trebuie să îl avem în vedere.

Civilizația se poate spune că ajunge să ne facă să vrem să fim:

- mai buni,
- mai drepți,
- mai atenți cu cei din jur,
- mai preocupați cu lumea în ansamblu
- și mai întreprinzători.

Toate aceste lucruri dacă voim să fim unii care să ajungem să creăm o civilizație de succes. Sunt mulți care cred că de fapt menirea civilizației este la fel ca menirea marilor imperii. Au fost mai multe mari imperii care au ajuns să se ridice pentru ca mai apoi să se destrame. Fie că vorbim de:

- imperiul persan,
- imperiu asirian,
- imperiul lui Alexandru Macedon
- sau imperiul roman

²³A se vedea Andra Panduru, *Frumosul: istoria unui concept* (Editura Paideia, 2016).

²⁴A se vedea Ovidiu Drâmba, *Istoria culturii și civilizației* volumele 1-13.

ei bine toate aceste imperii sunt moarte la fel cu civilizația pe care au ajuns să o creeze. Trebuie să știm că o astfel de gândire este eronată. Aceasta fiindcă civilizația nu moare odată cu un imperiu după cum nici nu se naște odată cu acel imperiu. Civilizația este un bun care este mult mai profund decât un imperiu fiindcă ea este universală. Gânditorul român Valeriu Butulescu spunea că se poate de inspirat că: “civilizația a domesticit instinctele.” Ei bine trebuie să știm că marile imperii de mai multe ori în loc să ajungă să domesticească instinctele au ajuns să meargă după instinctele de:

- putere politică,
- forță socială,
- de dominație
- și de îmbogățire.

Iată că de mai multe ori marile imperii au fost numai la suprafață unele care au fost interesate de civilizație.²⁵

Se spune că doi creștini evlavioși discutau despre evenimentele din viața lor.

- Bine te-am găsit.
- Bine ai venit.
- Mă bucur să te văd.
- Și eu.
- Cum o mai duci?
- Destul de bine.
- Mă bucur.
- Dar tu?
- Și eu destul de bine.
- Frumos.
- Să știi că sunt foarte îngândurat.
- De ce?
- Cu privire la oameni.
- Adică?
- Mi-am dat seama în aceste zile că oamenii sunt mult mai ușor înclinați să facă răul decât binele.
- Păi cum?
- Nu știu.
- Cum nu știi?
- Există în firea noastră ceva care ne face că fim mult mai înclinați spre rău decât spre bine.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Fiindcă răul azi este făcut mult mai ușor decât binele.
- Cum așa?
- Uită-te în jur.
- Nu știu ce să spun.
- Eu zic să fi mult mai atent cu oamenii de azi.
- Da?
- Da.
- O să fiu.
- Oamenii de azi fac răul așa ca din a doua natură.
- Și binele nu?
- Foarte rar.
- Dar cum ți-ai dat seama de acest lucru?
- Dintr-o întâmplare care mi s-a întâmplat mie.
- Ce întâmplare?
- Ți-o voi spune.

²⁵Radu Teodorescu, *Mesianismul național ca păcat al mândriei*. (Cugir, 2020).

- Te ascult.
- Știi că eu mai lucrez și la biserica din parohia noastră?
- Da.
- Ei bine a venit la noi revista bisericească Glasul monahilor.
- Așa și?
- Era de sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului anul acesta 1928.
- Și?
- A venit un soldat la biserică.
- Da?
- Da.
- Și ce ai făcut?
- Am zis: ce ar fi să îi vând și lui o revistă?
- Și a cumpărat?
- Nu.
- Ce a spus?
- Nu am bani.
- Poate nu avea.
- Dar stai să vezi ce urmează.
- Ce urmează?
- Cu mare politețe i-am spus soldatului:
- Dă-mi te rog o țigară?
- Cum să nu a spus el.
- Și ți-a dat o țigară?
- Da.
- Și ce este cu asta?
- Cum îți explici că pentru reviste bisericești nu avea bani dar pentru țigări avea?
- A da, acum înțeleg ce vrei să spui.
- Păi vezi.
- Ai dreptate.
- Ce creștinism avem noi dacă pentru faptele rele găsim bani dar pentru cele bune nu?
- Un creștinism destul slab.
- Da. Anemic.
- De cele mai multe ori oamenii nu au bani.
- Să știi că nu prea este așa.
- Adică?
- Când vine vorba să facă lucruri rele cu banii vei fi surprins cât de repede găsesc cei mai mulți bani.
- Crezi?
- Da.
- De ce?
- Păi nu ai văzut ce a făcut soldatul?
- Avea bani să își cumpere țigări dar nu a avut un leu să își cumpere o revistă bisericească.
- Da.
- Destul de trist.
- Banii trebuie să fie folosiți numai pentru ce ne este de folos.
- Asta așa este.
- Dacă oamenii nu ar mai strica banii pentru lucruri rele am fi departe.
- Cred și eu.
- Avem nevoie să folosim banii pentru propășirea Bisericii și a neamului.
- Așa este.²⁶

²⁶A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Întâmplarea de mai sus evident că are un profund cadru moral dar ea se potrivește și cu contextul civilizației. Oamenii de azi și de fapt din mai toate timpurile au bani pentru:

- alcool,
- țigări,
- destrăbălare,
- uneori droguri,
- jocuri de noroc
- sau obscenități

dar nu au bani pentru a crea și a zidi mari civilizații care să fie cât se poate de trainice și rezistente. De cele mai multe ori nu suntem conștienți că dacă investim în civilizație nu facem decât să investim în noi înșine.²⁷

CAPITOLUL 2

OMUL CIVILIZAT: POLITEȚE SAU EMANICPARE ȘTIINȚIFICĂ?

Încă de pe băncile școlii suntem de mai multe ori avertizați să fim civilizați. Este ca și cum etimologic ni se spune că fim orașeni sau cetățeni. Ei bine când ni se spune că fim civilizați trebuie să știm că de fapt se face referință la:

- politețe,
- bunul simț,
- bunele maniere
- și la comportament.

Sunt mulți care cred că a fi civilizat înseamnă să fi doar un om politicos:

- să saluți oamenii de pe stradă,
- să dai locul tău din autobuz unei femei însărcinate,
- să ajuți o bătrânică să treacă strada
- sau să fim amabili cu vecinii.

Sunt mulți pentru care civilizația se reduce doar la aceste lucruri. Trebuie să știm că civilizația înseamnă și politețe. Aceasta fiindcă fără de politețe în comunitățile noastre evident că nu am fi diferiți de animalele sălbatice. Totuși, civilizația nu înseamnă numai politețe. Ea este mult mai mult.

Scriitorul francez Victor Hugo spunea destul de inspirat: “civilizația începe prin teocrație și sfârșește prin democrație.” Ce să însemne aceste cuvinte? Ele se reduc destul de bine la ceea ce spuneau Legile lui Murphy cu privire la un proiect:

1. Entuziasm,
2. Confuzie,
3. Căutarea vinovaților
4. Pedepsirea nevinovaților
5. Recompensă celor care nu s-au implicat.²⁸

Când vine vorba de:

- a face,
- a crea
- și a edifica

civilizația sunt mulți care sunt cât se poate de entuziasmați. Ei bine ceea ce este mai trist este că acest entuziasm trece destul de repede. Pe cum vine entuziasmul trebuie să știm că la fel de bine el ajunge să dispară. De ce? Fiindcă în lumea noastră sunt mulți:

- neserioși,
- superficiali,
- pierde vară,
- oameni fără caracter
- și oameni fără principii.

²⁷Hans Jonas, *Le principe de responsabilité: un étiq̃ue pour la civilisation technologique* (Cerf, 1997).

²⁸Arthur Block, *Legea lui Murphy* (București, 2008).

Prin urmare trebuie să știm că faptul că unii nu ajung să trăiască civilizat și nici nu sunt interesați de civilizație este un lucru care ține mai mult de caracterul lor. Acesta este motivul pentru ca la nivel global nu se vorbește de o civilizație ci fiecare țară crede că este autoarea propriei civilizații. După cum am spus mai sus civilizația este un lucru care este universal. De ce? Fiindcă cu toții suntem oameni și avem natura umană în comun și avem nevoie de civilizație. Cei care au un profund simț individual susțin că civilizația este o problemă privată și ea se rezumă numai la:

- propriul interes,
- propriul profit,
- propria întreprindere
- și propria preocupare.

Evident că o astfel de opinie este eronată. Acesta fiindcă civilizația este un bun care ne privește pe toți. Civilizația este una care ajunge de multe ori să se manifeste prin lucruri comunitare:

- canalizare,
- electricitate,
- gaze de consum casnic,
- ducerea gunoiului
- sau administrație publică.

Se mai poate vorbi în astfel de cazuri de civilizație ca de o afacere privată? Evident că nu.

O a doua categorie de oameni sunt cei care susțin că civilizația este un lucru frumos dar în nici un fel nu îi privește pe ei. Alții trebuie să se ocupe cu civilizația. De ce? Fiindcă noi suntem mult prea ocupați cu propria viață. Ei bine lucrurile nu sunt chiar așa. Civilizația trebuie să știm că este întotdeauna o lucrare comunitară.²⁹

În sens moral trebuie să știm că avem obligația să ne fim interesați de civilizație. Este adevărat că pentru unii civilizația este:

- ușoară,
- naturală,
- firească
- și obișnuită.

Alții trebuie să știm că sunt mult mai deficitari când vine vorba de civilizație. Aceasta fiindcă civilizația poate să fie o noțiune mai greu de asimilat. Sunt unii care ar putea să fie creatori de civilizație dar nu sunt fiindcă sunt:

- leneși,
- comozi,
- delăsători
- și dezinteresați.

Ei se aseamănă cu bogatul din pilda care ne spune că el bogatul mergea cu un măgar. Măgarul a făcut o rană la gât și fiindcă îl durea mergea cu anevioie. Bogatul a spus că ar fi bine să lase măgarul să se odihnească puțin să își mai revină. La lăsat pe măgar pe o pajiște să pască. La un moment dat a venit un corb care a început să ciupească din cartea din rană a măgarului. Bogatul în loc să intervină râdea în hote de durerea măgarului său.³⁰

Este cu adevărat un lucru malefic să îi vedem pe cei din jur cum se luptă pentru civilizație și noi să râdem cu hohote de eforturile lor fără de rost. Aceasta fiindcă după cum am spus civilizația este ceva care ne include pe toți. Cu toții:

- avem nevoie de ea
- și beneficiem de pe urma ei.

Iată de ce nu se poate să fim nepăsători cu civilizația. Trebuie să fim realiști și să ne dăm seama că civilizația nu este numai o problemă de politețe. După cum am spus în civilizație este nevoie de și politețe și de codul bunelor maniere.³¹ Aceasta fiindcă numai așa vom ajunge să fim unii care să ne dăm seama că nu este destul numai să fim denumiți ca oameni civilizați ci la fel de bine să fim unii care:

- să contribuim,
- să ne aducem aportul

²⁹A se vedea Fernard Braudel, *Grammarire des civilisations* (Editura Flammarion, 2002).

³⁰Din Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

³¹A se vedea Aurelia Marinescu, *Codul bunelor maniere* (București, 1995).

- și să extindem

civilizația. După cum am spus mai sus sunt unii care sunt extrem de entuziaști cu privire la civilizație dar acest lucru nu este de durată. Nu este de durată fiindcă ei sunt oameni superficiali și care nu știu ce trebuie să facă să ajungă să fie unii care să extindă civilizația. Sunt alții care ar putea să fie mari creatori de civilizație dar vor bani în schimb. Și ceea ce este și mai trist este că vor mulți bani. După ei civilizația se măsoară și se cuantifică în bani. Ei bine lucrurile nu sunt chiar așa. Civilizația nu poate să fie redusă numai la bani fiindcă banii pot să devină o problemă de instinct. Ori după cum am spus civilizația nu este un lucru care are la bază instinctul. De ce? Fiindcă și animalele au instincte dar ele nu văd dincolo de instinctele lor.³²

După cum am spus sunt mulți care la început își pun mari speranțe în civilizație. Ei sunt unii care:

- își i-au angajamente,
- își fac planuri,
- pun la punct proiecte,
- fac asociații
- și organizează reuniuni internaționale

care au ca scop să extindă și să facă din civilizație un lucru care să fie cât se poate de

- util
- și de folositor.

Ei bine lucrurile nu țin foarte mult. Este ca și când lumea la începuturi a căzut din teocrație în democrație. Să ne aducem aminte că evreii au fost inițial un stat teocratic pentru ca mai apoi să ceară de la Dumnezeu rege și să devină o monarhie.

Acest lucru nu spune că una este idealul și alta este realitatea. Sunt mulți care au mari idealuri când vine vorba de civilizație dar care mai apoi își dau seama că idealurile lor sunt:

- prea mari,
- prea înalte,
- prea nerealiste
- și irealizabile.

Ca să ajungem să facem o civilizație cât se poate de reușită trebuie să știm că avem nevoie de multă:

- răbdare,
- tact,
- liniște
- și determinare.

O civilizație trainică și solidă nu se face peste noapte. Trebuie să muncim la civilizație în sensul că trebuie:

- să o extindem
- și să o dezvoltăm.

Numai așa putem să spunem că ne-am făcut datoria de cetățeni. Istoricul Arthus Toynbee spunea că: “civilizația este o mișcare și nu o condiție; o călătorie și nu un port.” Din aceasta înțelegem că civilizația este un lucru:

- dinamic,
- profund,
- în continuă mișcare
- și care necesită implicarea noastră.

Știm că de fapt noi cei de azi suntem de fapt moștenitorii la mai multe științe și tehnici pe care le-am primit din trecut.³³

Sunt muți care evident că dau vina pe Dumnezeu când vine vorba de civilizație fiindcă ea este una care necesită:

- efort,
- implicare,
- preocupare
- și dedicație.

³²A se vedea Nicolae C. Paulescu, *Instincte sociale, patimi și conflicte, remedii morale* (Editura Credința Strămoșească, 2009).

³³A se vedea Eliade Lopez, *Le grand livre de l'histoire des civilisations* (Eyrolles, 2012).

Ei bine sunt mulți care consideră că Dumnezeu ar fi trebuit să creeze o lume care să nu aibă posibilitatea să cadă în sălbăticie și în primitivism. Omul evident că poate să decadă de la civilizație. El face acest lucru fiindcă nu este interesat de civilizație și nici de modul cu ajunge ea să se manifeste. Dacă nu suntem atenți cu civilizația trebuie să știm că întotdeauna ne va paște primitivismul. Aceasta fiindcă omul este o ființă care poate evolua sau dacă dorește poate involua.³⁴

Se spune că la un duhovnic vestit a venit odată un creștin.

- Binecuvântați părinte.
- Domnul fiule meu.
- Vai ce mă bucur că vă văd părinte.
- Și eu fiul meu.
- Da?
- Da. Cum să nu.
- Foarte bine.
- Și ce te aduce la mine fiul meu?
- Părinte am venit la sfinția ta fiindcă am o mare nedumerire.
- Nedumerire?
- Da.
- Ce nedumerire?
- Nu știu cum să mă exprim mai bine.
- Spune cum îți vine.
- Bine părinte.
- Te ascult.
- Părinte eu de curând am ajuns să conștientizez că sunt creștin.
- Da?
- Da.
- Și ce îți spune conștiința?
- Mă interesează să duc o viață fără de păcate.
- Foarte bine.
- Dar am o mare necunoscută.
- Care?
- Ce lucru trebuie să fac mai întâi?
- Adică
- Care este lucru cel mai important pentru ca să ajung să duc o viață fără de păcate?
- Te înțeleg.
- Da?
- Da. Cum să nu.
- Și?
- Fiule toate faptele bune sunt importante.
- Da?
- Da.
- Nu sunt unele mai importante și altele mai puțin importante?
- Nu.
- De ce?
- Uite ca să te fac să înțelegi îți voi da un exemplu.
- Ce exemplu?
- Unul care să te facă să înțelegi.
- Eu știu că în viața duhovnicească lucrurile pot să devină mai greu de înțeles.
- Asta așa este.
- Deci spuneți că toate faptele bune sunt importante?
- Cum să nu.

³⁴John Hobson, *The Eastern origins of Western civilisation* (Cambridge, 2004).

- Nu știu ce să spun.
- Să ascuți la ceea ce îți voi spune.
- Vă ascult.
- Fiule tu ai acasă grădină?
- Da părinte cum să nu.
- Și să presupunem că în grădină plantezi niște flori.
- Da.
- Ce faci ca ele să crească?
- Aștept?
- Fără să faci nimic?
- Nu, le ud.
- Foarte bine.
- Și ce este cu udatul?
- Bine, ai udat florile și ce urmează?
- Urmează ca ele să crească?
- Așa este. Acum florile tale au răsarit.
- Da.
- Și nu trebuie să ne faci nimic?
- Ba da.
- Trebuie să le sap pământul din jur.
- De ce?
- Ca să fie proaspăt să treacă apa prin el.
- Foarte bine.
- Și ce?
- În jurul florilor însă încep să crească buruieni.
- Trebuie să le rup.
- Dar dacă ele nu au lumină pot să crească?
- Nu.
- Deci trebuie să fie plantate într-un loc luminos nu?
- Da părinte.
- Ei vezi fiule așa este și cu sufletul nostru.
- Adică?
- Sufletul nostru este asemenea unei grădini, în sunt semănate cele mai frumoase flori: dragostea, credința, bunătaea, cumpătarea, omenia ... Noi însă trebuie să avem grijă de această grădină din sufletul nostru, ca tot ce este acolo să înflorească. Doar astfel sufletul omului se umple de frumusețe.
- Înțeleg părinte.
- Foarte bine.
- Eu credeam că trebuie să merg mai mult pe esențial.
- Este bine să mergi pe esențial dar mai devreme sau mai târziu vei realiza un lucru.
- Care?
- Că toate faptele bune și virtuțile sunt esențiale.
- Acum îmi dau seama de asta.
- Trebuie să avem de grijă ca buruienile păcatelor să nu prindă rădăcină în sufletul nostru.
- Așa este.
- Trebuie să știi fiul meu că răul odată cuibărit în sufletul cu mare greutate mai poate să fie scos de acolo.
- Da?
- Da. Sufletul trebuie să fie udat mereu cu apa rugăciunii.
- Înțeleg.
- Și unde să găsească sufletul nostru lumină duhovnicească pentru ca sufletul să poată crește?
- Unde?
- În biserică.³⁵

³⁵<https://www.sarbatori-crestine.ro/pilde-ortodoxe-pentru-copii/gradina-sufletului/> (accesat pe 02.06.2020).

Dialogul de mai sus este unul care vorbește prin sine și trebuie să știm că la fel de bine este și cu civilizația. Tot ceea ce privește civilizația este important. Nu trebuie să uităm de acest lucru și trebuie să îl avem în vedere mai ales în zilele noastre când sunt mai multe:

- contrafaceri,
- surogate
- și falsuri

ale civilizației.

Putem să dăm un exemplu de fals al civilizației? Da. Este vorba de subcultură. Trebuie să știm că sunt mai multe persoane care trăiesc în subcultură. Subcultura este un amestec de:

- tatuaje,
- desene graffitti,
- ocultism,
- muzică rock heavy metal,
- alcool
- și narcotice

care creează iluzia culturii și civilizației.³⁶

Deși civilizația se manifestă prin:

- politețe,
- bunele maniere
- și bunul simț

în general nu poate să fie negat rolul ei științific. Aceasta fiindcă omul în sine este o ființă însetată de cunoaștere. De mici copii voim să știm mai multe lucruri cu privire la

- lume,
- viață,
- univers
- sau existență

în general.

Voim să cunoaștem și odată ce am ajuns să dobândim mai multe cunoștințe ajungem să se sistematizăm. Așa se naște civilizația. Gânditorul L. Frank Baum spunea cât se poate de frumos că: “imaginația a ghidat omenirea prin vremurile sale întunecate spre nivelul actual de civilizație. Imaginația l-a condus pe Columb spre descoperirea Americii. Imaginația l-a condus pe Franklin spre descoperirea curentului electric. Imaginația ne-a dat motorul cu aburi, telefonul, fonograful și automobilul, pentru că a trebuit să visăm aceste lucruri înainte ca ele să devină realitate. Așadar, consider că este posibil ca visele – reveria, cu ochii larg deschiși și mașinăria minții zbârnâind – să ne conducă spre progres. Copilul imaginativ va deveni femeia sau bărbatul imaginativ, capabil să facă invenții și să vină astfel în sprijinul civilizației.”

Imaginația creativă prin urmare joacă și ea un rol important în facerea civilizației.³⁷ Trebuie să știm că civilizația are mai multe potențialități care variază de la generație la generație. Aceasta fiindcă civilizația este dinamică și are capacitatea de a se reinventa pe sine. Omul civilizat nu trebuie să înțelegem că este neapărat un om de știință dar în orice caz el este unul care este familiarizat cu științele. Aceasta fiindcă trebuie să știm că vom ajunge să avem o civilizație evoluată în funcție de cât de multe descoperiri științifice am făcut.³⁸

Deși sfinții părinți ai Bisericii au opinii rezervate cu privire la imaginație când vine vorba de civilizație trebuie să știm că civilizația are un rol:

- creator,
- inventator,
- de pionierat
- și de efectivitate.

Nu trebuie să înțelegem că imaginația primează în probleme de civilizație dar ea este una care poate să reinventeze civilizația atunci când ea a intrat pe un drum mort. După cum am spus nu împărtășim opinia că

³⁶A se vedea Dick Hebdige, *Subculture: the meaning of a style* (Routledge, 1979).

³⁷A se vedea Will Durant, *The complete story of civilization* (Simon&Schuster, 2014).

³⁸A se vedea Thomas S. Khun, *Structura revoluțiilor științifice* (București, 2008).

civilizația este una care este menită să moară odată cu marile imperii în sânul cărora se naște. Civilizația are menirea de:

- înnobila,
- a înălța,
- a edifica
- și a înfrumuseța

ființa și viața umană.

Științele prin urmare au menirea de a dezvolta și a lărgii civilizația. Nu este de mirare că cele mai de succes civilizații istorice au fost cele în care științele au înflorit. Trebuie să știm că fără de știință în sens uman nu poate să existe civilizația. Totuși sunt și civilizații care au ajuns să se exprime pe sine prin spiritualitate.³⁹

Este evident că sunt mulți care se atașează emoțional de civilizație. Aceasta fiindcă civilizația nu este numai un lucru cerebral ci la fel de bine ea cuprinde și emoțiile omului. În acest sens gânditorul Jim Rohm spunea cât se poate de inspirat că: “civilizația este menegmentul inteligent al emoțiilor omenești.” Fiindcă este trăire evident că civilizația ajunge să cuprindă și emoțiile noastre. Aceasta fiindcă ea este un lucru care evident că ne face să fim cât se poate de atenți cu ce trăiri avem. Aceste trăiri trebuie să fie:

- pozitive,
- constructive
- și sincere.⁴⁰

Civilizația este emoție și trăire fiindcă ea este un lucru uman și tot ceea ce este uman este emoție și trăire. Nu trebuie să uităm acest lucru mai ales în zilele noastre când știința ajunge să ne facă să vedem totul:

- cerebral,
- intelectual
- și noetic.

Pe parcursul timpului oamenii au investit mai multe emoții și sentimente în civilizație. Ele mai pot să fie cunoscute în prezent numai prin istorie. Iată de ce trebuie să știm că și istoria este o parte din civilizație. Nu am putea să știm de ce suntem azi așa cum suntem dacă nu am avea istorie. Totuși, acest lucru nu înseamnă că civilizația se rezumă la istorie. Aceasta fiindcă civilizația este mai mult decât istoria. Istoria civilizației umane ajunge să ne învețe multe lucruri și aceste lucruri sunt folosite pentru a ajunge să nu mai reperăm greșelile trecutului. Gânditorul Charles L. Lucas spunea cât se poate de frumos: “civilizația este doar un proces lent prin care învățăm să fim mai buni.”

Am spus că menirea civilizației este să facem o lume mai bună și mai frumoasă. Nu trebuie să uităm acest lucru. Științele trebuie să fie puse în slujba binelui și a frumosului. Acesta fiindcă este evident că vom ajunge să reușim în încercările noastre de a crea o civilizație frumoasă dacă ne folosim rațional de științe. Trăim în secolul XXI secol în care se poate spune că științele sunt la apogeu. Aceste științe au menirea de a face din civilizație un lucru:

- performant,
- reușit,
- frumos
- și bun.

Deși pare destul de idealist gânditorul Oliver Wendel Holmes jr. spunea că: “civilizația este procesul de a reduce infinitul la finit.” Din aceasta înțelegem că prin Dumnezeu civilizația are un număr infinit de posibilități dar noi trebuie să facem din civilizația ceea ce este folositor pentru noi.⁴¹

Sunt mai mulți care ar fi de părere că civilizația nu se bazează atât de mult pe știință cât mai mult pe cultură. Se știe că în sine cultura nu este o știință ci un amestec de știință și artă. Chiar dacă civilizația se bazează mai mult pe cultură în nici un fel nu poate fi negat caracterul ei științific. Civilizația are nevoie de știință după

³⁹A se vedea Radu Teodorescu, *Muntele Athos: loc al civilizației dubornicești* (Cugir, 2006).

⁴⁰A se vedea (Autor colectiv), *Lost civilisations and secrets of the past* (Carees Press, 2012).

⁴¹Că civilizația este un lucru folositor nu este nici o îndoială. Totuși sunt mai multe mai personalități politice și sociale care deși trăiesc în civilizație nu sunt conștiente de importanța și semnificația ei. Nu trebuie să uităm că deși vine din istorie civilizația este un act conștient. În nici un fel civilizația nu este ceva inconștient. Nu este ceva inconștient fiindcă este bine să știm că dacă ar fi ceva inconștient ei bine nu s-ar mai putea vorbi de civilizație. Aceasta fiindcă după cum am spus trebuie să vedem civilizația ca pe un lucru care ne edifică și ne face mai buni. Nu avem cum să fim edificați și să fim mai buni inconștient.

cum omul are nevoie de oxigen. Nu greșim dacă spunem că științele sunt oxigenul civilizației. În acest sens marele savant Will Durant spunea că: “civilizația este ordinea și libertatea care promovează activitatea culturală.” Omul civilizat este un om care știe să aprecieze cultura și să pună mare preț pe ea. Aceasta fiindcă trebuie să știm că prin civilizație și cultură ajungem să fim oameni superiori. Se poate vedea că primitivii nu pun nici un preț pe cultură și civilizație. Aceasta fiindcă ei sunt persoane:

- ignorante,
- dezinteresate,
- reducționiste
- și simpliste.⁴²

Trăim într-o lume care evident că neagă că este primitivă și barbară dar când vine vorba de putere și bani de obicei se uită de mai orice lucru civilizat. Aceasta fiindcă deși nu se recunoaște în lumea de azi la una anumit nivel încă funcționează principiul legii junglei: conduce și domină cel mai puternic. Țările cele mai mari și cu mai mulți oameni sunt unele care trebuie să știm că sunt cât se poate de:

- mândre,
- orgolioase
- și pline de sine.

Ele consideră că trebuie ca țările mai mici să le fi supuse. Când acest lucru nu are loc evident că aceste țări mai mici vor ajunge să fie supimate și supuse. Nu acesta este modul în care funcționează civilizația. Civilizația nu se impune:

- cu forța,
- cu arma
- și cu războiul.

Civilizația se impune prin știință și cultură. Iată de ce civilizația le permite și celor mici să existe și să trăiască. De ce? Fiindcă este destul de mult loc pe pământ și pentru ei. Gânditorul Jean Jaques Rousseau spunea că: “toate popoarele civilizate au respectat femeia.” Dacă este să ne luăm numai după instinct adevărul este că nu ar trebui să punem mai nici un preț pe femeie fiindcă ea este una care este mult mai slabă decât bărbatul. Totuși o asemenea gândire este:

- retrogradă,
- primitivă
- și josnică.

Aceasta fiindcă trebuie să știm că femeia este și ea folositoare. Este femeia, această ființă slabă, care aduce viață în lume și fără de care neamul omenesc nu ar putea să existe. Prin urmare logica darwiniană că trăim într-o lume în care supraviețuiesc numai cei mai puternici este evident eronată.⁴³

Sunt științele cele care oferă o valoare universală civilizației. Aceasta deși sunt mai mulți care cred că de fapt civilizația este mai mult un lucru etnic. Așa se face că în lume s-au remarcat țările și imperiile care au investit cel mai mult în:

- civilizație,
- cultură,
- științe
- și arte.

Cu privire la acest lucru scriitoarea Ileana Vulpescu spunea cât se poate de inspirat: “s-au năruit și se vor năruia civilizații, cultura însă e ceea ce supraviețuiește civilizațiilor materiale, iar ea va fi etern însemnată de pecetea geniului.”⁴⁴

Nu trebuie să credem că atunci când cade un imperiu ei bine va ajunge să cadă și civilizația odată cu el. O astfel de logică este eronată. Civilizația va continua să existe și după căderea unui imperiu însă etnicul care a animat-o nu va mai exista și se va transforma în altceva. A crede că civilizația este un act și un fapt strict politic evident că este o:

- greșală,

⁴²A se vedea Robert S. Wyer, Chi-yue Chiu, Ying-yi Hong, *Understanding culture: theory, research and application* (Psychology Press, 2009).

⁴³A se vedea Ioan Vlăduță, *Argumente științifice contra evoluționismului* (Editura Axa Botoșani, 2010).

⁴⁴Din Ileana Vulpescu, *Arta conversației* (București, 1998).

- eroare
- și deviație de la adevăr.

Civilizațiile ajung să se îmbogățească în mersul lor istoric și prin acesta să se perfecționeze. Nu greșim dacă spunem că de mai bine de 7000 de ani de la începutul umanității civilizația este într-un proces de continuă perfecționare și evoluție. Este ignoranța crasă a unora care ne duce în jos și nu ne lasă să trăim după criteriul timpurilor noastre. Gânditorul român Vasile Băncilă spunea cât se poate de inspirat: “niciodată cultura n-a distrus civilizația, dar civilizația poate fi moartea culturii și, de obicei, cultura moare din cauza civilizației.”⁴⁵

Se spune că doi istorici discutat despre istorie.

- Și cum mai ești?
- Destul de bine.
- Mă bucur.
- Tu cum ești?
- Bine dar cumva bulversat.
- De ce?
- Din cauza istoriei.
- A istoriei?
- Da.
- De ce?
- Sunt mai multe lucruri care îmi fac părul măciucă din istorie.
- Cum așa?
- Păi uite așa.
- Da cred că știu ce vrei să spui.
- Da?
- Da.
- Cum?
- Istoria poate să fie un fel de cutia Pandorei când o deschizi.
- Spui exact ceea ce simt eu acum.
- Da?
- Da.
- Și ce simți?
- Nu pot să îmi dau seama cum omul în istorie a putut să devină atât de crud.
- De ce?
- În istorie au fost exemple de monstruozitate.
- Asta așa este.
- Citeam zilele acestea istoria Imperiului Roman.
- Un imperiu păgân.
- Ca multe altele.
- Asta așa este.
- De ce au fost romanii așa de cruzi?
- Asta ar trebui să îi întreb pe ei.
- Nu mai am cum.
- Este una dintre neplăcerile istoriei.
- Care?
- Că nu mai ai cum să discuți cu protagoniștii istorici.
- Așa este.
- Și ce nu ți-a plăcut la romani?
- Să știu că păgânismul lor nu m-a deranjat așa de mult.
- Dar ce?
- Mai multe acte pe care le-au făcut unii împărați ai lor.
- A da.
- Citind cartea de istorie a Imperiului Roman mi-a venit un gust amar.

⁴⁵ Din Vasile Băncilă, *Filosofia vârstelor* (București, 1997).

- De ce?
- Tu de Nero ai auzit?
- Da.
- Știi că Nero simțea plăcere când ucidea oameni?
- Nu prea.
- Ba nu așa este.
- Păi cum?
- Nero știm că ura creștinii. Ei bine el îi ungea pe creștini cu smoală și îi lega pe stâlpi de lemn.
- Pentru a fi arși?
- Da.
- Când erau arși?
- Noaptea.
- De ce?
- Pentru ca Nero să aibă lumină.
- Groaznic.
- Așa este.
- Și ce ai mai citit?
- Am citit și de Caligula.
- Da și el a fost un tiran.
- Așa este.
- Ce a făcut Caligula?
- Și el se bucura când ucidea oameni.
- Îmi dau seama.
- La un moment dat Caligula a spus așa.
- Ce?
- Că i-ar face plăcere ca toți locuitorii Romei să fie uniți într-un singur gât.
- De ce?
- Fiindcă i-ar face mare plăcere să îl poată tăia dintr-o singură lovitură.
- Un sadic.
- Așa este.
- Și mai era ceva la romani.
- Ce anume?
- Romanii erau adepții luptelor de gladiatori.
- Am auzit de gladiatori.
- Ei bine dacă mai multe zile nu aveau loc nici un fel de lupte de gladiatori populația Romei începea să strige pe străzi:
- Creștinii la lei!
- Doamne ferește.
- Da, Doamne ferește.
- Acum tu ești istoric.
- Așa este.
- Trebuie ca istoric să studiezi aceste lucruri dar să nu lași ca ele să te afecteze.
- Uneori sunt afectat de ceea ce studiez.
- Nu este bine.
- De asta îmi dau seama.
- Trebuie să știi să te detașezi.
- Încerc.
- Încearcă până vrei reușii.
- Așa voi face.
- Încearcă să îți dai seama că nu tu ești de vină pentru ele și monstruozitățile istoriei.⁴⁶

⁴⁶A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Am enunțat dialogul de mai sus care este menit să ne facă conștienți că este bine să studiem istoria și să ne dăm seama de care au fost marile greșeli ale trecutului. Aceasta pentru a face ca aceste greșeli să nu se mai repete. Trebuie să fim persoane care să dăm dovadă de responsabilitate și să știm că vom ajunge să creăm o civilizație:

- trainică,
- solidă,
- frumoasă
- și de durată

dacă vom ajunge să fim unii care să știm că știința este întotdeauna un lucru care duce civilizația înainte. Numai prin știința civilizația își va atinge rostul și împlinirea ei.⁴⁷

CAPITOLUL 3

DE CE ESTE CREȘTINISMUL ORTODOX PENTRU CIVILIZAȚIE: EVOLUȚIE SAU EVOLUȚIONISM?

Din cele mai vechi tipuri creștinii au fost pentru civilizație. Aceasta fiindcă civilizația este o expresie a vieții umane. Nu poate să existe viața umană fără de civilizație. Ele sunt legate intrinsec una de alta. Că creștinul este o ființă paradoxală care deși trăiește în civilizația acestei lumii dar privește la lumea ce va să fie, nu este nici o îndoială. Acest lucru ni-l spun cele mai vechi scrieri creștine: “creștinii nu se deosebesc de ceilalți oameni nici prin pământul pe care trăiesc, nici prin limbă, nici prin îmbrăcăminte. Nu locuiesc în orașe ale lor, nici nu se folosesc de o limbă deosebită, nici nu duc o viață străină. Învățătura lor nu-i descoperită de gândirea și cugetarea unor oameni, care cercetează cu nesocotință; nici nu o arată, ca unii, ca pe o învățătură omenească. Locuiesc în orașe grecești și barbare, cum le-a venit soarta fiecăruia; urmează obiceiurile băștinașilor și în îmbrăcăminte și în hrană și în celălalt fel de viață, dar arată o viață minunată și recunoscută de toți ca nemaivăzută. Locuiesc în țările în care s-au născut, dar ca străinii; iau parte la toate ca cetățenii, dar toate le rabdă ca străini; orice țară străină le e patrie, și orice patrie le e țară străină. Se căsătoresc ca toți oamenii și nasc copii, dar nu aruncă pe cei născuți. Întind masă comună, dar nu și patul. Sunt în trup, dar nu trăiesc după trup. Locuiesc pe pământ, dar sunt cetățeni ai cerului. Se supun legilor rânduite de stat, dar, prin felul lor de viață, biruiesc legile. Iubesc pe toți, dar de toți sunt prigonii. Nu-i cunoaște nimeni, dar sunt osândiți; sunt omorâți dar dobândesc viața. Sunt săraci, dar îmbogățesc pe mulți sunt lipsiți de toate, dar în toate au de prisos. Sunt înjosiți, dar sunt slăviți cu aceste înjosiri; sunt huliți, dar sunt îndreptățiți. Sunt ocărăți, dar binecuvântează; sunt insultați, dar cinstesc. Fac bine, dar sunt pedepsiți ca răi; sunt pedepsiți, dar se bucură, ca și cum li s-ar da viață. Evreii le poartă război ca unor de alt neam, elenii îi prigonesc; dar cei care-i urăsc nu pot spune pricina dușmăniei lor.”⁴⁸

Ființa creștinului se poate spune că este amfibie fiindcă el este: trup și suflet. Cu trupul se poate spune că creștinul trăiește în civilizația acestei lumi și cu sufletul este aspiră spre civilizația lumii de dincolo. Mai ales sfinții au fost cei care au avut acces la ceea ce am putea denumi ca civilizația lumii de dincolo. Această civilizație este o civilizație care este definită de:

- progres,
- evoluție,
- multiplicitate
- și progresivitate.

Fiindcă sunt trup trebuie să știm că creștinii nu au respins civilizația fiindcă ea este una care a ajuns să fie definită de materie, materie din care este făcut și trupul creștinului. Se știe în istorie că a existat o sectă creștină denumită a encratiților care disprețuia materia și considera că trupul omului este un lucru rău, un blestem și o închisoare pentru suflet. Ei bine creștinii ortodocși nu sunt encratiți dar ei pot să observe că în zilele noastre mai toate religiile lumii vorbesc de civilizație. Se vorbește în zilele noastre de:

- civilizația hindusă,
- civilizația budistă,
- civilizația musulmană,

⁴⁷Serafim Rose, *Ortodoxia și religia viitorului* (Chișinău, 1995).

⁴⁸Epistola către Diognet, vol. Scrierile Părinților Apostolici, colecția Părinți și Scriitori Bisericești, p. 339 – 341.

- civilizația taoistă,
- civilizația zoroastriană,
- sau civilizația iudaică.

Să fie atât de multe civilizații? Adevărul este că nu. Aceasta fiindcă din moment ce există numai un Dumnezeu la fel de bine nu pot să fie mai multe civilizații istorice. Este de la sine înțeles că civilizațiile pot să fie falsificate. Ce să înțelegem prin falsificarea civilizației? Înțelegem că sunt mai mulți care evident că sunt cât se poate de răi și care nu se mulțumesc numai cu falsificarea unei religii ci vor să inducă pe cât mai mulți în eroare și așa să îi piardă. În acest sens este bine să știm că:

- una este religia.
- și alta este civilizația.

Ele sunt două lucruri distincte și care trebuie să fie judecate distinct. Aparent nici o religie nu susține că este împotriva civilizației însă prin multiplicitatea lor se dovedește că aceste religii sunt unele care se contrazic. Sunt mai mulți care sunt de acord cu principiile civilizației numai în măsura în care le slujește propriul scop. Ei bine nimic mai eronat decât acest lucru.

De ce? Fiindcă civilizația este și ea un bun pe care Dumnezeu l-a lăsat omului să fie folosească de ea. Cu privire la acest lucru părintele Arsenie Papacioc spunea că: “civilizația cucerește, Biserica sfințește.” Înțelegem că nu trebuie să ajungem să vedem civilizația exclusiv prin prismă religioasă. Aceasta fiindcă ea se leagă de om și de nevoile sale a trăii în această lume.⁴⁹

Creștinii ortodocși trebuie să știm că au avut mari contribuții la facerea civilizației. Totuși deși unii vorbesc de o civilizație creștin ortodoxă trebuie să știm că sunt mai mulți care nu sunt de acord cu acest lucru. Nu sunt de acord fiindcă ei sunt unii care evident că nu împărtășesc convingeri creștin ortodoxe despre:

- viață,
- lume,
- existență
- și civilizație.

Nu putem să le impunem tuturor oamenilor din lume să gândească creștin ortodox dar evident că se poate spune că trebuie să fim unii care să ne dăm seama de sensul și importanța elementului creștin ortodox din istoria lumii. Tot Epistola către Diognet ne spunea că: “ca să spun pe scurt, ce este sufletul în trup, aceea sunt creștinii în lume. Sufletul este răspândit în toate măduarele trupului, iar creștinii în toate orașele lumii. Sufletul locuiește în trup, dar nu este din trup; creștinii locuiesc în lume, dar nu sunt din lume. Sufletul nevăzut e închis în trupul văzut; și creștinii sunt văzuți, pentru că sunt în lume dar credința lor în Dumnezeu rămâne nevăzută. Trupul urăște sufletul și-i poartă război, fără să-i fi făcut vreun rău, pentru că-l împiedică să se dedea plăcerilor; și lumea urăște pe creștini, fără să-i fi făcut vreun rău, pentru că se împotrivesc plăcerilor ei. Sufletul iubește trupul, deși trupul urăște sufletul; sufletul iubește și măduarele; și creștinii iubesc pe dușmanii lor. Sufletul este închis în trup, dar el ține trupul; și creștinii sunt închiși în lume, ca într-o închisoare dar ei țin lumea. Sufletul nemuritor locuiește în cort muritor; și creștinii locuiesc vremelnice în cele stricăcioase, dar așteaptă în ceruri nestricăciunea. Sufletul chinuit cu puțină mâncare și băutură se face mai bun; și creștinii pedepsiți în fiecare zi, se înmulțesc mai mult. Într-o atât de mare ceată i-a rânduit Dumnezeu, că nu le este îngăduit s-o părăsească.”⁵⁰

După cum sufletul și trupul sunt două elemente diferite dar care împreună formează unul și același lucru trebuie să știm că la fel de bine și oamenii sunt mai mulți dar evident că pot să formeze o civilizație. A lucra pentru civilizație este un lucru plăcut lui Dumnezeu Tatăl fiindcă ea este un bun din care cu toți oamenii pot să se împărtășească. După cum am spus trebuie să știm că oamenii au menirea de:

- a crea,
- a face,
- a dezvolta
- și a înălța

civilizații.

Aceste civilizații însă nu trebuie să fie făcute cu un duh de mândrie și orgoliu. În nici un caz. Un astfel de caz a avut loc la Turnul Babel. Știm că oamenii din vechime au voit să facă un turn care să ajungă până la cer pentru ca să își facă faimă în lume și pentru a îi arăta lui Dumnezeu cine sunt ei. Ei bine Dumnezeu i-a pedepsit

⁴⁹A se vedea Henri Jean Martin, *Aux sources des civilisations europeenne* (Albin Michel, 2008).

⁵⁰Epistola către Diognet, vol. Scrierile Părinților Apostolici, colecția Părinți și Scriitori Bisericești, p. 339 – 341.

cu amestecul limbilor că nimeni nu se mai putea înțelege unul cu altul. Sunt mulți care cred că civilizația este un lucru la fel cu Turnul Babel. Ei bine creștinii ortodocși sunt de părere că civilizația este un lucru prin care putem să facem binele. Sensul nostru este să facem binele și acest lucru poate să fie exprimat și prin civilizație.

- Spitale,
- școli,
- teatre,
- cinematografe,
- case culturale,
- magazine,
- cluburi sportive
- sau clădiri administrative

cu toate sunt parte din civilizația noastră. Dacă vom sta și vom analiza vom vedea că suntem implicați în civilizația mai mult decât am crede.⁵¹

Ceea ce este propriu viziunii creștine a civilizației trebuie să știm că este faptul că ortodoxia concepe o civilizație a iubirii. Nu este vorba de o iubire tantrică-erotică (după cum susține hinduismul) ci mai mult de o iubire agapică. Este această iubire care ne face să ne unim unii cu alții pentru a găsi:

- soluții,
- răspunsuri
- alternative

la marile probleme cu care se confruntă civilizația noastră de azi. Părintele Filotei Farros spunea cât se poate de evident în acest sens: “dragostea este centrul de vitalitate al unei civilizații, inima și sufletul ei; atunci când relaxarea ia locul dragostei creatoare, prăbușirea civilizației respective este ca și sigură.”⁵²

Prin iubire și prin dăruire ei bine creștinii ortodocși ajung să fie unii care să ducă civilizația înainte și să creeze noi:

- perspective,
- orizonturi,
- opțiuni
- și posibilități

pentru civilizație. Ca să ajungem să creăm civilizație ei bine mai întâi de toate trebuie să știm ce înseamnă civilizația. Gânditorul Nicholas Gomes Davila spunea cât se poate de inspirat: “indivizii civilizați nu sunt produsul civilizației ci cauza acesteia.” Prin urmare trebuie să știm că civilizația nu este o teorie la care trebuie să aderăm ci mai mult un lucru cât se poate de practic și care ajunge să se realizeze cât se poate de bine și de frumos când oamenii se dedică civilizației.

Nu greșim dacă spunem că civilizația este un lucru care ajunge să se manifeste prin educație. Cu toții avem nevoie de educație. Fără de educație adevărul este că nu ar putea să existe civilizație. Educația și civilizația sunt două lucruri cât se poate de înrudite unul cu altul fiindcă ele se presupune reciproc. Omul educat este un om civilizat și omul civilizat este un om educat. Aceasta fiindcă este bine să știm că nu orice om se naște educat și nici civilizat. Cu alte cuvinte devenim civilizați și educați. Că sunt mai multe persoane care resping educația și prin aceasta și civilizația nu este nici o îndoială. În lumea noastră există o masă mare de oameni:

- vagabonzi,
- certați cu legea,
- uzurpatori,
- analfabeți,
- impostori,
- agresori
- hoți
- criminali
- sau violatori

pentru care valorile educației și civilizației nu au nici un sens și nici o valoare. Aceasta fiindcă acești oameni sunt unii care nu vor să știe de:

⁵¹George Sarton, *The life of science. Essays in the history of civilisation* (Indiana, 1960).

⁵²Părintele Filotei Faros în *Manual de Iubire - Fiea Dragostei*(Galați, 2005).

- bine,
- de bunele moravuri
- și de bunul simț.

Nu trebuie să uităm că lipsa de civilizație este în sens uman o manifestare a răului. Sunt mai multe forme grotești de manifestare a răului și una dintre ele este și lipsa de civilizație. Cărturarul Will Durant spunea foarte inspirat că: “familia este nucleul civilizației.” Dacă un copil nu este educat și învățat din familie sunt zadarnice eforturile societății să facă din el un om civilizat. Trebuie să știm acest lucru și să îl avem în vedere în zilele noastre când se crede că de fapt și criminalii sunt oameni civilizați. Nimic mai eronat decât a crede acest lucru. Aceasta fiindcă civilizația implică moralitate și nu este dincolo de moralitate.⁵³

Se spune că în antichitate la Atena era un băiat tânăr dintr-o familie care deși a încercat să îl educe el a respins mai orice educație.

- Nu este bine fiule ce faci, i-a spus mama.
- Ce anume?
- Să fi atât de rău.
- Eu rău?
- Da.
- Cred că glumești.
- Mai toată lumea se plânge de tine.
- De ce?
- Te bați, înjuri, ești agresiv.
- Dar de ce îți pasă ție?
- Cum să nu îmi pese?
- De ce?
- Fiindcă ești fiul meu.
- Dacă ți-ar păsa ai face un lucru esențial.
- Care?
- M-ai lăsa în pace.
- Nu pot.
- Tu crezi că numai eu sunt așa?
- Spune-mi cine altcineva?
- Sunt o grămadă de tineri ca mine.
- Nu cred.
- Ba să crezi.
- Cum așa?
- Dacă eu nu sunt așa voi fi călcat în picioare.
- Greșești,
- Ba nu.
- Ba da.
- Lasă-mă cu discuții din astea de morală.
- Bine dar ai să plătești.
- Hahaha.
- De ce râzi?
- Tu crezi că eu sunt prost?
- Nu am spus asta.
- Crezi că nu știu să mă apăr?
- Ba da.
- Și atunci?
- Eu sunt mama ta și îți vreau binele.
- Lasă binele pe seama mea.
- Cum vrei.

⁵³Nafeez Mosaddeq Ahmed, *An user's guide to the crisis of civilisation: and how to use it* (Pluto, 2010).

- Îți spun eu că așa este mai bine.

Deși muștră tânărul nu a voit se schimbe. Într-o zi a avut loc un lucru care avea să îi schimbe total viața tânărului. Se afla pe un câmp unde erau mai multe potârnicii.

- Ia uite mă și la păsările astea.

Ce și-a spus tânărul?

- Ce ar fi să prind o pasăre și să îi scot ochii?

Zis și făcut. Tânărul a prins o potârnicie și i-a scos ochii.

- Așa îți trebuie nemernico!

Cineva însă de la distanță a văzut toate aceste lucruri. Acea persoană s-a dus și l-a reclamat pe tânăr autorităților.

- Am văzut pe acest tânăr cu a scos ochii unei potârnicii și a lăsat-o să umble singură pe câmp.

- Nu se poate.

- Ba da.

Imediat s-au adunat judecătorii din Atena la judecată.

- Și ce vom face cu acest tânăr?

- Vă spun eu ce vom face.

- Ce?

- Îl vom condamna la moarte.

- La moarte?

- Da.

- De ce?

- Fiindcă ce a făcut el este subuman.

- Oare nu este prea mult pedeapsa cu moartea?

- În nici un caz.

- De ce?

- Hai să ne gândim în perspectivă.

- Adică?

- Acest tânăr este la începutul vieții nu?

- Da.

- El va crește nu?

- Da.

- Dacă acum când este tânăr este așa de crud și de sadic cum va fi când va fi mare?

- Va fi un criminal.

- Așa este.

- Poate ai dreptate.

- Sigur că am dreptate.

- Deci să tăiem răul de la rădăcină.

- Și mai este ceva.

- Ce?

- Trebuie să lăsăm un exemplu pentru restul.

- Să nu facă ceea ce a făcut el?

- Da, evident.

- Așa vom face.

Mai marele judecătorilor s-a sculat și a spus:

- Domnilor v-am ascultat pe toți.

- Și?

- Cred că aveți dreptate.

- Deci îl vom condamna la moarte.

- Da.

- Bine atunci rămâne cum am stabilit.

A doua zi se spune că tânărul a fost executat.⁵⁴

⁵⁴A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Avem aici un exemplu extrem care ne spune că în mare societatea apreciază și pune mare preț pe civilizație și pe comportamentul civilizat. Că sunt mai mulți oameni:

- barbari,
- cruzi,
- cu sânge rece
- și chiar sadici

nu este nici o îndoială. Cineva spunea citându-l pe Sfântul psalmist David că Dumnezeu l-a creat pe om cu puțin mai jos decât îngerii însă omul de la momentul creației ajunge să se coboare tot mai jos. Așa se face că sunt mult oameni care sunt josnici și certați cu morala. Ei bine un om imoral în sens creștin ortodox nu se poate spune că este și un om civilizat. Despre marele criminal și gangster american Al Capone se spune că la spectacolele de operă era așa de emoționat că uneori ajungea să lăcrimeze. Totuși Al Capone nu lăcrima deloc când ucidea oameni cu sânge rece. Se poate spune că Al Capone a fost un om civilizat? Fără doar și poate că nu.⁵⁵

Am afirmat în rândurile de mai sus că civilizația este un lucru care evoluează. Se poate vedea în istoria civilizației cum ea a evoluat din forme:

- primitive,
- primare
- și incipiente

spre forme

- complexe,
- dezvoltate,
- ample
- și depline.

Atât vreme când va exista omul pe pământ trebuie să știm că civilizația va evolua. Aceasta fiindcă omul este o ființă care are noi și noi idei.⁵⁶

Totuși trebuie să știm că evoluția civilizației în sens creștin ortodox nu este evoluționism. Ce este evoluționismul? "Teorie conform căreia speciile sunt rezultatul unui proces continuu de evoluție, care a început odată cu formarea primei celule. Concepție filozofică potrivit căreia Universul, Pământul, ființele vii, societatea etc. trec printr-un proces istoric de evoluție, ele fiind privite din punctul de vedere al acestei dezvoltări. Concepție mecanicistă care reduce dezvoltarea la o evoluție."⁵⁷ Prin urmare evoluția nu înseamnă evoluționism în sens creștin ortodox. Evoluția este un lucru uman care a fost lăsat de Dumnezeu pe acest pământ pentru ca ființele să se perfecționeze. Ei bine trebuie să știm că în evoluționism nu mai este:

- loc
- spațiu
- și posibilitate

pentru Dumnezeu. De ce? Fiindcă evoluția i-a locul lui Dumnezeu. Acesta este motivul pentru care Biserica Creștin Ortodoxă a respins evoluționismul: el nu mai atribuie nici un rol în apariția vieții pe pământ. Ori este evident că Dumnezeu a fost Cel care creat viața pe pământ. Nu trebuie să uităm acest lucru în zilele noastre când sunt mai mulți care cred că noi nu ne tragem din protopărinții noștri Adam și Eva ci din maimuță. Teoria evoluționistă știm că a fost găsită ca fiind incoerentă chiar de marii savanți ai lumii.⁵⁸

Gânditorul Bibiere spunea că: "civilizația nu este decât partea de lume în care s-a turnat mai mult asfalt." Cu adevărat se spune în zilele noastre că acolo unde este asfalt oamenii sunt civilizați. Este bine să știm însă că civilizația de fapt a variat de la epocă la epocă. Aceasta fiindcă au fost mai multe curente care se poate spune că în istoria au ajuns să își pună amprenta peste civilizație:

⁵⁵C. S. Denton, *Absolute power. The real lives of Europe's most infamous rulers* (Londra, 2006).

⁵⁶Steven Johnson, *Where good ideas come from: the natural history of innovation* (Riverhead books, 2011).

⁵⁷După Dicționarul explicativ.

⁵⁸Una dintre principalele obiecții care au fost găsite împotriva evoluționismului a fost că el uită un lucru: dacă omul s-ar fi tras din maimuță cum susținea Charles Darwin atunci între om și maimuță ar fi trebuit să mai fi existat mai multe specii intermediare umanoide fiindcă acest proces de trecere de la maimuță la om nu s-a făcut imediat și repede. Ori se poate vedea că între maimuță și om nu este nici o specie intermediară. Unde au dispărut aceste specii intermediare? Ei bine evoluționiștii nu au nici un răspuns. La fel de bine și între animale ar fi trebuit să existe mai multe specii intermediare între diferite specii. Ele nu există. Prin urmare evoluționismul este mai mult speculație și prin urmare este fals.

- antichitatea,
- evul mediu,
- renașterea,
- feudalismul,
- iluminismul
- pozitivismul
- sau naturalismul.

toate aceste curente sociale și filosofice au ajuns să își pună amprenta lor asupra civilizației și evident că unele chiar au făcut ca civilizația să evolueze.⁵⁹

Ceea ce voim să spunem cu faptul că evoluția nu este tot una cu evoluționismul este faptul că în evoluție omul nu ajunge să își schime și să își modifice total ontologia lui. Omul rămâne ontologic tot om în evoluție în timp ce în evoluționism este posibil ca omul să ajungă să își modifice ontologia lui. Nu trebuie să uităm acest lucru fiindcă el este unul care esențial pentru o înțelegere corectă a ideii de evoluție a civilizației. Omul nu se schimbă ontologic în civilizație ci mai mult el ajunge:

- să se îplinească,
- să se realizeze
- să se desăvârșească,
- să devină mai bun
- și să îți facă condiții mai bune de viață.

Gânditorul Robert Green Ingerson spunea că: “adevărata civilizație este aceea în care fiecare om îi dă celuilalt drepturile pe care le cere pentru el însuși.” Avem aici o înțelegere cât se poate de creștină a civilizației. Aceasta fiindcă după cum am enunțat mai sus civilizația este una care implică cu sine:

- alteritate,
- comuniune,
- iubirea semenului
- și deschidere spre cel de lângă tine.

Prin urmare trebuie să știm că o civilizația veritabilă nu se va face niciodată prin:

- egoism
- și individualism.

Nu are cum din moment ce în egoism și individualism suntem deschiși numai pentru noi înșine și nu și spre cei din jur. Ajungem să fim oameni civilizați când suntem cât se poate de orientați spre nevoile celor din jur. Nu trebuie să uităm acest lucru fiindcă el este foarte important în a înțelege civilizația în sens creștin ortodox.⁶⁰

Dacă este să fim realiști și fideli istoriei vom vedea că de la începuturile ei civilizația a ajuns să fie un lucru care să progreseze gradual. În unele epoci ale istoriei civilizația a stagnat pentru ca în alte epoci ea să ajungă să crească și să se dezvolte. Se poate vedea că în secolul XX s-au făcut mai multe mari progrese în materie de civilizație mai ales prin invenții. În orice caz este clar că omul a voit să își creeze o civilizație mai bună. Omul ajunge să își creeze o civilizație mai bun prin faptul că vrea:

- o lume mai bună,
- condiții mai bune de viață
- și o existență decentă.⁶¹

Am afirmat în rândurile de mai sus că istoria omului poate să fie considerată ca un fel de luptă dintre:

- omul civilizat
- și omul sălbatic.

Gânditorul Jerome Kapla Jerome spunea foarte inspirat că: “pălăvrăgim despre civilizația și omenia noastră, însă acei dintre noi care nu duc ipocrizia până la autoînșelare știu că dedesubtul cămășilor noastre

⁵⁹A se vedea Peter Watson, *Ideas: history of thought and invention, from Fire to Freud* (Harper Perennial, 2006).

⁶⁰A se vedea Arthur Lovejoy, *Marele lanț al ființei. Istoria ideii de plenitudine de la Platon la Schelling* (București, 1997).

⁶¹După cum putem să ne dăm seama cât va exista omul, el va căuta să evolueze. Va evolua și civilizația odată cu el fiindcă după cum am spus civilizația este un lucru care există în structura profundă a omului. Nu trebuie să uităm acest lucru mai ales acum când sunt mulți care cred că trăim într-o epocă în care omul nu mai are cum să evolueze fiindcă s-au făcut toate descoperirile în materie de civilizație. Ei bine adevărul este că nu știm ce ne rezervă viitorul și trebuie să fim deschiși spre ce este mai bine.

scrobite pânđește sălbaticul, cu toate instinctele lui sălbatice intacte.” Nu trebuie să credem că deși în zilele noastre am ajuns la un grad avansat de civilizație acest lucru ne face să fim unii care să nu mai fim capabili de:

- sălbăticie,
- cruzime,
- violență,
- rasism,
- război
- sau chiar de sadism.

Sunt mulți pentru care civilizația este un lucru exterior fiindcă ea nu le-a atins firea interioară. Acest lucru trebuie să știm că este unul care să ne dea de gândit. Aceasta fiindcă omul poate să mimeze aparența civilizației în timp ce în sufletul său este un sălbatic și un primitiv. Cum se explică faptul că în Orientul Mijlociu oamenii nu se mai ucid nemilos cu săbiile ci cu gloanțe și bombe? Să fie războaiele din Orientul Mijlociu un fel de exemplu al civilizației: în nici un caz. Înțelegem că pentru oamenii de acolo civilizația este un lucru exterior care nu a ajuns să pătrundă în sufletul lor.⁶²

În zilele noastre sunt mai mulți care așteaptă ca specia umană să evolueze așa de mult încât se va transforma în altceva sau mai bine spus într-un fel de supra-om (superman) care va fi capabil să schimbe total condițiile de viață ale umanității. Trebuie să fim cât se poate de realiști și să facem distincția dintre

- realitate
- și un scenariu științifico-fantastic.

Aceasta fiindcă este evident că lucrurile nu trebuie să ne lase să credem că omul nu va mai fi om ci o specie evoluată dacă va investi în civilizație. Omul trăiește de mai bine de 7000 de ani pe acest pământ însă a rămas tot om. Omul este menit de Dumnezeu să existe până la finalul lumii și al cosmosului. Nu trebuie să uităm acest lucru fiindcă el este unul care evident că ne definește. Nu trebuie să ne lăsăm seduși de imaginație și să credem că ceea ce ne imaginăm va ajunge și realitate. Sunt lucruri pe care evident că imaginația le poate anticipa dar în nici un caz devenirea ontologică a omului din om într-o altă specie nu este posibilă oricât de departe omul va avansa în civilizația lui.⁶³

Gânditorul Alexis Carrel spunea cât se poate de inspirat că: “civilizația este înainte de toate o disciplină; disciplină fiziologică, morală, socială și științifică.” Înțelegem că civilizația are mai multe valențe dintre Carrel spune aici pe cele esențiale. Pentru mai mulți oameni din zilele noastre trebuie să știm că civilizația înseamnă mai mult numai o evoluție

- materială,
- materialistă
- și empirică.

Ei bine trebuie să știm că pentru creștinismul ortodox civilizația este mult mai amplă și include mai multe lucruri:

- moralitate,
- spiritualitate,
- evlavie,
- mistică
- sau ascetică.

Nu trebuie să credem că tot ceea ce este civilizația se rezumă numai la trup și la materie.

Există și o concepție magică a civilizației care trebuie să știm că este una care ne face să fim unii care să vedem lucrurile cât se poate de reduționist și de simplist. Concepția magică a civilizației este una care ne spune că este destul să fim moderni pentru ca să ajungem să facem mari descoperiri în materie de civilizație. Evident că o astfel de gândire este eronată. Gânditorul român Horia Roman Patapievici spunea foarte inspirat: “a fi civilizat însemna mai mult decât a fi modern: înseamnă să trăiești în actualitatea valorilor superioare.” Ei bine care sunt aceste valori superioare?

- Binele,
- adevărul,
- dreptatea,

⁶²A se vedea Radu Teodorescu, *Creștinismul ortodox pentru pacea lumii* (Cugir, 2020).

⁶³A se vedea F. David Peat, *From certainty to uncertainty: the story of science and ideas in the twentieth century* (Joseph Henry Press, 2002).

- egalitatea,
- frumosul,
- libertatea
- sau inocența.

Toate aceste lucruri sunt unele care evident că țin de civilizație și sunt unele care stau la baza civilizației. Nu trebuie să trecem acest lucru cu vederea fiindcă nu vom ajunge să creăm o civilizație viabilă dacă nu o facem. Civilizația poate să devină și filosofică dacă este să spunem lucrurilor pe nume. Aceasta fiindcă o civilizație autentică trebuie să știm că este una care se bazează înțelepciune. Este bine să știm acest lucru fiindcă el este trecut cu vederea de multă lume din zilele noastre.⁶⁴

Se spune că a existat un om care a avut șapte copii care cu toții s-au născut muți.

- Așa ceva nu se poate, i-a spus omul soției sale.
- De ce?
- Să se nască toți copii muți?
- Nici eu nu îmi pot da seama de ce.
- Măcar unul să poată să vorbească.
- Așa este.
- Nu știu ce să mă mai fac.
- Nu ai de făcut nimic.
- Adică?
- Sunt muți și sta este.
- Dar de ce?
- Nu știu.
- De ce mi-a dat Dumnezeu această năpastă?
- Ei mai lasă-mă cu Dumnezeu.
- De ce?
- Tu crezi că dacă exista Dumnezeu ne dădea 7 copii muți?
- Femeie nu știu ce să spun.
- Credința în Dumnezeu este doar o superstiție.
- Crezi?
- Cum să nu.
- Poate că ai dreptate.
- Sigur că am dreptate.
- Și dacă nu m-aș fi rugat ca acești copii să se fi născut sănătoși.
- Eh rugăciunea.
- Ce este cu ea?
- Tu chiar crezi în puterea ei?
- Da cum să nu.
- Povești.
- Mai femeie ce spui?
- Rugăciunea este pentru cei cu imaginație bogată.
- Cum?
- Dacă rugăciunea ar fi avut putere cum îți explici că copii noștri s-au născut muți?
- Asta să știi că nu știu.
- Vezi?
- Ce?
- Nu are rost să te mai rogi.
- Măi femeie dar avem nevoie de rugăciune.
- După cum Dumnezeu nu ne-a ascultat rugăciunile la fel de bine nici noi nu mai trebuie să ne rugăm.
- Aici sunt de acord cu tine.
- Os pentru os și dinte pentru dinte.
- Așa este.

⁶⁴A se vedea Charles Keith Maisels, *The Emergence of Civilisation: From hunting and gathering to agriculture, cities and the state of the Near East*(Routledge, 1993).

- Acum hai că trebuie să duci la moară.
- Bine.
- Omul a chemat pe cei 7 copii muți și le-a spus:
- Haideți că trebuie să ducem la moară.
- Au luat sacii și au ajuns la moară.
- Bună ziua, a început omul.
- Bună ziua, a răspuns morarul.
- Am venit la măcinat.
- Foarte bine.
- Ai timp azi să macini?
- Da.
- Mă bucur.
- Nici o problemă.
- Mi-a fost teamă să nu fi fost ocupat.
- Ba nu sunt.
- Bine.
- Dar știi ce?
- Ce?
- Haideți la masă.
- Nu lăsați.
- Haideți, suntem prieteni de atâți ani.
- Bine.
- Morarul cu cei 7 muți s-a pus la masă.
- Și cum mai ești? A început morarul.
- Nu prea bine.
- De ce?
- Mă tot gândesc și nu pot să îmi dau seama.
- De ce?
- Cu ce L-am supărat pe Dumnezeu de mi-a dat copii muți?
- Morarul a stat puțin pe gânduri după care a spus:
- Cred că știu eu de ce.
- Da?
- Da, cum să nu.
- De ce?
- Tu știi că noi suntem prieteni din copilărie nu?
- Așa este.
- Mai ții minte ce obicei aveai tu în copilărie?
- Nu.
- Trebuie să îți aduci aminte.
- Nu, nu îmi aduc aminte.
- Bine îți spun eu.
- Te ascult.
- Când eram copii aveai obiceiul să prinzi păsări și să le rupi limba după care le dădeai drumul.
- Aaaa....da îmi aduc aminte.
- Vezi?
- Să știi că acum îmi dau seama.
- Da, cred că Dumnezeu ți-a răsplătit fapta.
- Așa este.
- Deci să nu mai cârtești de Dumnezeu.
- Nu nu, Dumnezeu m-a pedepsit pe drept.⁶⁵

⁶⁵A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Întâmplarea de mai sus ne spune că există un fel de cauzalitate în faptele noastre. Trebuie să știm că tot ceea ce facem este văzut și știut de Dumnezeu. Ceea ce se poate vedea în istoria omului este că el tinde să își vadă numai faptele lui cele bune și pe faptele cele rele le uită. Ei bine de multe ori Dumnezeu ne pedepsește. Nu trebuie să uităm că deși Dumnezeu este:

- bunătate absolută
- și iubire absolută

totuși El este și dreptate.

Sunt mulți care sunt nedumeriți despre modul cum evoluează civilizația. Acesta fiindcă după cum am spus în unele epoci civilizația înflorește în timp ce în altele ea este aproape inexistentă. Ei bine trebuie să știm că Dumnezeu le rânduieste toate spre folosul nostru și trebuie să avem mai multă încredere în logica lui Dumnezeu decât în logica noastră.⁶⁶

CAPITOLUL 4

INVENȚIILE ȘI CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ: MOTOR PRINCIPAL AL CIVILIZAȚIEI

Poate că în sens material invențiile sunt cele mai importante cu privire la civilizație. Aceasta fiindcă ele ajung:

- să schimbe,
- să modifice,
- să evolueze
- și să transforme

viața noastră a tuturor.

Care este motivația constituentă a invențiilor? Dorința omului:

- de perfecțiune,
- de a fi mai bun
- de a crea o viață mai frumoasă
- și de crea o lume mai bună.

Sunt mai multe invenții dintre care cele mai multe au fost făcute în secolul XX. Invențiile primare ale omului au fost:

- roata,
- cuiul,
- busola,
- tiparul,
- sticla,
- mobila
- sau asfaltul.

Evident se poate spune că invențiile primare ale omului sunt mult mai multe însă trebuie să știm că de cele mai multe ori noi nici nu le observăm și nici nu voim să știm cine au fost cei care le-au descoperit.⁶⁷

Prin urmare invențiile sunt principalul motor al civilizației. Ele sunt unele care ne fac civilizația mai:

- mai frumoasă,
- mai accesibilă,
- mai deplină
- și mai pe înțelesul nostru.

Invențiile arată capacitatea omului de a se auto-depăși și la fel de bine:

- ingeniozitatea,

⁶⁶Emil Brunner, *Christianity and civilisation* (Saint Andrew's University, 1947) vol. 1.

⁶⁷Cu privire la invenții menționăm cunoscuta întâmplare cu inventatorul Thomas Alva Edison care a descoperit becul. Edison lucra la descoperirea becului și a încercat de vreo 15000 de ori să aprindă un bec dar nu a reușit. Un discipol de-al lui Edison l-a întrebat dacă mai are rost să tot încerce să aprindă un bec? Edison se spune că i-a celebrul răspuns: am găsit 15000 de modalități prin care becul nu se aprinde dar vom găsi și o modalitate prin care becul se va aprinde. Putem să ne dăm seama de aici că marii inventatori care au schimbat fața lumii pentru totdeauna au dat dovadă de multă perseverență. Și noi trebuie să fim perseverenți cu civilizația și să ne dăm seama că avem numai de câștigat de pe urma ei.

- creativitatea
- posibilitățile

sale. Ele sunt posibilități care au fost lăsate de Dumnezeu pentru folosul omului. Nu trebuie să uităm acest lucru fiindcă el este unul care evident că ne spune că Dumnezeu vrea binele și propășirea omului. Trebuie să avem aceste lucruri în vedere mai ales în zilele noastre când sunt mulți care subapreciază omul. Este evident că trebuie să avem în vedere că Dumnezeu este Cel care Îl iluminează pe om să ajungă să descopere lucruri noi și să vină cu noi invenții. Este ca acel moment când Newton a descoperit legea gravitației când a văzut că un măr a căzut jos dintr-un pom. Este fără doar și poate un lucru care înseamnă că iluminarea:

- intelectuală
- și morală

vine de la Dumnezeu.⁶⁸

Invenția presupune prin urmare două lucruri:

- disponibilitatea omului
- și iluminarea lui Dumnezeu.

Sunt mulți care evident că nu atribuie nici un merit lui Dumnezeu în ceea ce privește invențiile. Aceasta fiindcă ei consideră că ele sunt pur și simplu meritul omului și numai al lui. Este bine să știm că omul nu ar fi putut face nici o invenție dacă Dumnezeu nu L-ar fi iluminat. Este vorba de o iluminare:

- intelectuală
- și mentală.

Așa se face că în modernitate omul a ajuns să inventeze lucruri remarcabile care au ajuns să schimbe cursul lumii:

- trenul,
- automobilul,
- submarinul,
- vaporul,
- racheta,
- robotul,
- telefonul,
- internetul,
- laserul,
- energia nucleară,
- computerul,
- radioul
- sau televizorul.

Aceasta ca să menționăm aici numai câteva dintre cele mai mari descoperiri ale umanității din ultima perioadă de timp.

Procesul invențiilor nu s-a terminat și sunt noi și noi invenții pe care omul a ajuns să le facă. Sunt mulți care ne spun că de fapt omul a inventat tot ceea ce se putea inventa și nu mai trebuie să inventeze nimic. Ei bine după cum am mai menționat și mai sus nu știm ce ne rezervă viitorul. Trebuie să vedem lucruri cât se poate de degajat și evident să ne lăsăm în mâinile lui Dumnezeu. Invențiile sunt un lucru care aduce mult folos lumii. Aceasta fiindcă aceste invenții sunt unele care au schimbat mai ales condițiile de muncă ale omului.⁶⁹

Sunt din ce în ce mai mulți oameni care sunt îngrijorați în special cu două lucruri:

- înlocuirea omului cu roboți și mașini la locul de muncă
- și inventarea inteligenței artificiale.

⁶⁸A se vedea Michel Rival, *Mari invenții ale umanității* (Editura Rao, 2008).

⁶⁹Au fost invențiile cele care au ajuns să facă dintr-o lume preponderent agrară o lume industrializată. Centrul industriei a devenit mașina. S-a spus de mai multă lume că prin mașină omul tinde cumva să se “mașinizeze” sau mai bine spus să se robotizeze. Ei bine lucrurile pot să meargă în spre rău dacă omul se robotizează. Aceasta fiindcă omul este o ființă vie și nu o mașină. Nu trebuie să uităm acest lucru deși omul de azi este unul care ajunge să se vadă pe sine ca o mașină de produs și de fabricat. Industria a schimbat mult viața omului fiindcă a ajuns să îl facă să aibă chiar o concepție de viață industrială. Ei bine trebuie să știm că lucrurile nu trebuie să degenereze și să ne dăm seama că omul nu este pur și simplu o ființă industrială ci mai mult o ființă creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

Sunt mulți în zilele noastre care sunt nemulțumiți cu faptul că foarte multe locuri de muncă s-au pierdut odată cu invenția mașinilor. Aceasta fiindcă mașinile sunt unele care sunt uneori mai profitabile decât munca cu mâna. Ei bine unii cred că pe viitor roboții vor fi atât de avansați că vor ajunge să înlocuiască omul la muncă. Așa se face că multe locuri de muncă vor fi pierdute fiindcă roboții vor face munca pentru noi. Adevărul este că nu trebuie să ne facem prea mari probleme cu privire la acest lucru. Dacă pe viitor se vor inventa roboți care să scoată minereul din mină acest lucru nu poate decât să fie unul bun fiindcă mineri nu vor mai lucra în condiții grele de muncă.⁷⁰

O altă mare îngrijorare a omului de azi este cu privire la descoperirea inteligenței artificiale. Sunt mulți care cred că dacă știința va evolua se va putea descoperii inteligență artificială fie în roboți sau fie în computere. Ei bine trebuie să știm că prospectul de a crea inteligență artificială este unul care ține mai mult numai de da viață. Omul prin sine trebuie să știm că nu este Dumnezeu sau o ființă dumnezeiască ce poate da viață. Capacitatea de a da viață este un lucru care vine de la Dumnezeu. Dacă Dumnezeu va lăsa ca omul să poată să dea viață acest lucru ține mai mult de voia lui Dumnezeu și în cele din urmă tot Dumnezeu este Cel care va da viață fiindcă nu poate exista viață afară de Dumnezeu. Sfântul apostol Iacov spunea cât se poate de frumos că: “toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor, la Care nu este schimbare sau umbră de mutare” (Iacov 1, 17).

Invențiile sunt cât se poate de bune și ele evident că ne fac viața mai ușoară. Nu trebuie să uităm acest lucru și să ne dăm seama de importanța lor. Omul inventiv este un om care evident că este cu totul special. Aceasta fiindcă el vrea să facă condițiile de viață ale semenilor mai bune. Prin urmare un inventator autentic trebuie să dea dovadă de:

- ingeniozitate,
- perspicacitate,
- creativitate
- și determinare.

Civilizația nu exclude și posibilitatea sterendipității (descoperirea unor lucruri bune din greșală). De mai multe ori unii inventatori au voit să descopere un lucru și au ajuns să descopere cu totul altceva. A crede că invențiile sunt dincolo și în afara incidenței civilizației trebuie să știm că este eronat. Aceasta fiindcă invențiile sunt parte din civilizație. În sens creștin ortodox Dumnezeu ne-a dat minte să ajungem să o folosim. Evident că sunt și unii care și-au folosit mintea pentru a crea lucruri rele. A fost mintea omului cea care a inventat:

- tortura (și instrumente de tortură),
- ghilotina,
- lagărele de exterminare,
- inchiziția
- sau pericolul bombei nucleare.

Să fie toate aceste parte din civilizația umană? Adevărul este că nu. Nu tot ceea ce există în istorie este și parte din civilizație. Trebuie să avem acest lucru în vedere în zilele noastre când sunt mai mulți care nu au o viziune etică asupra vieții și a existenței.⁷¹

Civilizația este una care evident că poate să varieze de la țară la țară dar sunt invențiile cele care evident că ajung să omogenizeze civilizația. Trăim vremuri în care trebuie să ne orientăm mai mult spre o civilizație a universalului și să nu ajungem să periferizăm civilizația. Aceasta fiindcă dacă avem o astfel de metodă de a privi civilizația evident că nu vom face un lucru bun. Civilizația nu este un lucru:

- periferic
- de ocolit,
- nesemnificativ
- și fără de importanță

⁷⁰ Se vedea romanul Daniel H. Wilson, *Roboapocalipsa* (Editura Nemira, 2015).

⁷¹ Civilizația se leagă de valori pozitive. Este greu să spunem că lagărele de exterminare ale lui Hitler și gulagurile lui Stalin au fost dovadă de civilizație deși ele au avut loc în istorie. Trebuie să ne folosim discernământul și să ne dăm seama că avem nevoie să facem diferență dintre lucrurile

- bune
- și cele rele

din istorie. Ceea ce este pozitiv din istorie poate să fie considerat ca fiind și parte din civilizație. Este adevărat că sunt mai multe lucruri negative în istorie și iată de ce trebuie să ne ferim de ele.

în viața omului. Aceasta fiindcă civilizația este una care ajunge să definească modul în care omul își duce viața. Omul ajunge să fie adeptul civilizației chiar dacă de mai multe ori nu simte acest lucru. Aceasta fiindcă trebuie să știm că sunt mulți care nu vor să creadă în valorile civilizației. Este bine să știm că civilizația este o formă de a ajuta semenii și de ne ajuta pe noi înșine. Scriitorul francez Antoine de Saint Exupery spunea că: “justiția este ansamblul regulilor care perpetuează un tip de om într-o civilizație.” După cum am spus trebuie să știm că cei care nu vor să facă ceea ce este civilizat și nu vor să fie ei înșiși civilizați sunt unii care nu vor ajunge să își dea seama de modul cum binele se manifestă de nivel de comunitate. Iată de ce ei vor fi penalizați de justiție.⁷²

Se spune că era un tânăr care lucra într-o fabrică de bere. Într-o zi a venit la el șeful lui.

- Bună tinere.

- Să trăiești domnule.

- Și cum ești?

- Bine domnule.

- Mă bucur.

- Dumneavoastră cum sunteți?

- Și eu sunt bine.

- Mă bucur să aud asta.

- Auzi vrea să vorbesc ceva cu tine.

- Ce?

- Tu știi că avem un aparat deasupra cazanului în care fierbem ovăzul pentru bere?

- Da. Ce este cu el?

- S-a stricat.

- Da?

- Da.

- Vreți să îl repar?

- Da. Știu că tu ești mai îndemânat.

- Bine. Nici o problemă.

- Dar să ai mare grijă să nu cazi cumva în cazanul ce fierbe.

- A să nu vă faceți nici o problemă.

- Știam eu că mă putea baza pe tine.

- Evident domnule.

Tânărul însoțit de alți câțiva angajați s-a suit deasupra cazanului ce clocotea.

- Să ai de grijă!

- Sigur să am de grijă.

- Nu cumva să cazi.

- Nu am să cad.

Întâmplarea a făcut că tânărul s-a dezechilibrat și a căzut.

- Ajutor a apucat el să strige.

- Ce este?! A spus un alt angajat.

- Nu mă lăsa!

- Vai nu se poate

Tânărul se ținea de marginea cazanului dar cu picioarele a intrat în apa clocotind.

- Ajutor, ajutor!

Până când a fost scos din cazan picioarele până la genunchi i-au fost prinse în apa clocotind. A fost dus la spital. După mai multe ore de tratament un doctor a intrat în salonul tânărului.

- Cum te simți?

- Mai bine.

- Mă bucur.

- Domnule doctor ce se va întâmpla cu picioarele mele?

- Am o veste proastă pentru tine.

- Ce?

- Nu știu cum să îți spun.

⁷²Stephen Feuchtwang, M. J. Rowlands, *Civilisation recast: theoretical and historical perspectives* (Cambridge, 2019).

- Spuneți-mi adevărul.
- Bine.
- Vă ascult.
- Ți-am făcut analizele și trebuie să știm că apa clocotită ți-a cangrenat picioarele.
- Vai nu se poate.
- Îmi pare rău.
- Și ce va urma?
- Dacă nu îți amputăm picioarele până la genunchi cangrena se va extinde în tot corpul și vei muri.
- Doamne nu se poate.
- Îmi pare rău tinere.
- Cum să mi se întâmple mie una ca asta?
- Știi că este greu dar asta este situația.

În cele din urmă tânărului i-au fost amputate picioarele. După aceasta tânărul nu a mai spus nimic. O adâncă liniște și tăcere s-a lăsat peste el. După câteva zile a venit la el șeful lui.

- Bună ziua.
- Bună ziua.
- Pot să intru?
- Da.
- Nici nu știi cât de mult în pare de rău.
- Acum este prea târziu.
- Să știi că voi lua măsuri speciale pentru tine să primești pensie de invalid.
- Nu mai are nici o importanță.
- Vina îmi aparține numai mie.
- Credeți?
- Da.
- De ce?
- Eu sunt cel care te-am trimis deasupra cazanului ce fierbea nu?
- Nu domnule vina este numai a mea.
- A ta?
- Da.
- Nu pot să cred. Cum?
- Vedeți domnule ce nu știți despre mine este că eu în copilărie al fost puțin mai sadic.
- Cum?
- Zilele astea mi-am adus aminte.
- De ce?
- În copilărie găseam mare plăcere să smulg aripile la toate insectele cu care veneam în contact.
- Da?
- Da. Le smulgeam aripile și mai apoi le lăsam să se chinuiască.
- Dar au fost numai niște insecte?
- Nu numai atât. Unei păsări i-ar rupt piciorul și mai apoi râdeam cum vedeam că se chinuiește.
- Nu știu ce să zic.
- Mai mult. O prins o pisică nevinovată, am legat-o bine și am golit apă fierbinte peste ea.
- Nu știam de asta.
- Și ceea ce este cel mai trist este că toate aceste lucruri îmi plăceau.
- Crezi că Dumnezeu te-a pedepsit?
- Da.
- Poate.
- Vă spun eu. Am primit ce meritam.
- Cine știe poate ai dreptate.
- Sigur am dreptate.⁷³

⁷³A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Întâmplare de mai sus ne spune că există o logică duhovnicească a lucrurilor în care de multe ori Dumnezeu ne dă ceea ce merităm. Nu trebuie să uităm acest lucru mai ales în zilele noastre când oamenii tind să uite mai toate lucrurile rele pe care le fac. Tindem să ne vedem pe noi înșine:

- buni,
- drepti,
- frumoși,
- deștepți
- și responsabili.

Ei bine de multe ori aceste lucruri sunt numai aparențe. Trebuie să știm că primim de multe ori de la Dumnezeu ceea ce oferim. Într-un fel sau altul Dumnezeu ajunge să ne răsplătească într-o măsură mai mică sau mai mare faptele pe care le facem în această viață. Dacă nu plătim în această viață vom ajunge să plătim în viața de apoi. În acești parametri trebuie să știm că se încadrează și problema civilizației. Dacă vom ajunge să fim oameni duhovnicești și buni evident că și Dumnezeu ne va ajuta într-o măsură mai mare sau mai bine să creăm o civilizație frumoasă și prosperă.⁷⁴

Prin facerea lui trebuie să știm că omul are mult potențial creator. Acest potențial caută să se manifeste pe sine prin mai multe lucruri:

- fabrici,
- laboratoare științifice,
- școli,
- galerii de artă
- sau centre de cercetare.

Este evident că trebuie să știm că o modalitate ca omul să își manifeste potențialul lui creator este și civilizația. După cum am spus civilizația nu este numai un lucru care se manifestă doar în viața din mediul urban ci la fel de bine și în mediul rural. În zilele noastre civilizația tinde să devină o valoare universală însă sunt mai mulți care evident că:

- stopează,
- sabotează
- și opresc

calea universală a civilizației.⁷⁵

Omul civilizației trebuie să știm că este într-un anume fel un om universal. Aceasta fiindcă el este unul care merge pe valorile comune ale întregii umanități. Este evident că civilizația nu poate decât să aducă beneficii omului și pentru aceasta omul trebuie să o facă o valoare universală. Gânditorul Alain Durant spunea că: “educația este transmiterea civilizației.” După cum știm mersul lumii este că se nasc noi și noi generații. Aceste generații trebuie și ele aduse la concluzia că civilizația este un lucru bun pentru umanitate. Educația prin urmare este un fel de continuitate a civilizației în lumea noastră. După cum am spus sunt reușite generațiile și epocile în care civilizația a prosperat și a înflorit. De aceea trebuie să facem conștienți prin educație pe cei tineri de importanța civilizației și de faptul că de pe urma ei se ajunge la mari beneficii.⁷⁶

Mai ales în țările occidentale sunt mai mulți care consideră că de fapt civilizați înseamnă și eliberarea moravurilor. În acest sens:

- pornografia,
- erotismul
- prostituția
- sau homosexualitatea

spun ei că sunt parte din civilizație. Să fie lucrurile așa? Evident că nu. Aceasta fiindcă o civilizație autentică trebuie să știm că înseamnă și moralitate. Nu se poate să vorbim de o civilizație autentică fără de elementul

⁷⁴A se vedea Jean Claude Simoen, *A la recherche des civilisations disparues* (Perrin, 2013).

⁷⁵Alain de Libera, *Cearța universalilor. De la Platon la sfârșitul Evului Mediu* (Timișoara, 1998).

⁷⁶Sunt mulți care gândesc cât se poate de materialist și de practic beneficiile civilizației. Pentru ei civilizația înseamnă creștere economică și profit financiar. Ei bine trebuie să știm că civilizația poate să facă și aceste lucruri însă trebuie să știm că ea este mult mai mult decât atât. Civilizația are în componenta ei și un element spiritual. Nu se poate să vorbim de o civilizație autentică și profundă fără de elementul spiritual. Prin urmare omul civilizat este un om care are nu numai o economie performantă ci și o spiritualitate avansată.

moral. Este acest element moral cel care face civilizația să fie una autentică și plenară. Nu trebuie să uităm acest lucru când sunt din ce în ce mai mulți care cred că moralitatea este o noțiune:

- perimată,
- perisabilă
- efemeră
- și trecătoare.

Este evident că civilizația este un lucru care trebuie să fie luată în serios de noi. Se poate spune că civilizația este pentru oamenii serioși. Neseriozitatea nu este deloc compatibilă cu civilizația fiindcă ea este una care nu ne face să fim atenți și concentrați. Oricum ceea ce este esențial să știm că sunt mulți care se folosesc de civilizație pentru a relaxa moralitatea. Gânditoarea Paula Ariana Cozian spunea inspirat că: “pe măsură ce se civilizează societatea, se relaxează moravurile.”⁷⁷

Nu greșim când spunem că marile civilizații sunt unele care ajung să fie atente cu moralitatea. Moralitatea poate să fie un lucru care se leagă de religie sau nu. Sunt și civilizații care au ajuns să fie interesate de moralitate separat de religie. Este un lucru bun dar trebuie să știm că de multe ori astfel de civilizații au ajuns la secularizare. Aceasta fiindcă aceste civilizații care au crezut că pot să existe separat de religie. După cum am spus în nici un fel nu se poate face o separație dintre religie și civilizație. Gânditorul Christopher Dawson spunea inspirat că: “marile religii sunt fundamentele pe care se odihnesc marile civilizații.” Această afirmație trebuie să știm că are mult adevăr între ceea ce trebuie să fim conștienți este că creștinismul ortodox vede civilizația ca pornind de la Hristos și terminându-se tot cu Hristos. Hristos este

- alfa (începutul)
- și omega (sfârșitul)

civilizației. După cum se vede din mersul istoriei de mai multe ori Hristos a fost înlocuit cu:

- Buddha,
- Mohamed,
- Zoroastru,
- Pantajali,
- Krișnamurti
- sau Confucius.

Noi creștinii ortodocși știm că nu pot să fie mai mulți Mesia după cum nu pot să fie mai multe civilizații autentice. Hristos este centrul final al civilizației și nu trebuie să uităm acest lucru deși el este profund contestat în lumea noastră. Creștinii ortodocși sunt unii care nu pot concepe civilizația fără de Hristos. Acest lucru a putut să fie văzut de mai multe ori în istorie.⁷⁸

Există o categorie de oameni care cred că civilizația vine de sine și nu trebuie să ne facem mari:

- griji
- și probleme

în ceea ce o privește. Aceasta fiindcă omul civilizat este un om de la sine înțeles. Dacă este să ne uităm la cursul istoriei și la situația actuală a umanității vom vedea că acest lucru nu este adevărat. Deși în ceea ce îi privește pe creștinii ortodocși se înțelege că civilizația este un lucru care vine de la sine, ei bine se poate vedea că în lumea din jurul nostru există multă:

- ură,
- rasism,
- ostilitate,
- violență
- sau agresivitate.

Toate aceste lucru nu sunt dovadă că civilizația domină lumea noastră.⁷⁹

⁷⁷Din Paula Ariana Cozian, *Cugetări și reflecții* (Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2015).

⁷⁸A se vedea Dumitru Popescu, *Teologie și cultură* (București, 1993).

⁷⁹Este evident că omul civilizat va fi întotdeauna în conflict cu omul necivilizat. Aceasta fiindcă ei sunt unii care nu au cum să fie compatibili. Civilizația este evident și o problemă de conștiință. Aceasta fiindcă în nici un fel conștiința noastră nu este mulțumită dacă ajungem să trăim ca:

- sălbaticii,
- barbarii
- și primitivii.

Gânditorul român Emanoil Bucuța spunea că: “civilizația noastră rămâne o civilizație a cărții, memorie a omenirii care păstrează și dă mai departe comorile de adevăr și de frumos create de copiii meditației și ai visurilor în curgere de secole.” Cartea și biblioteca sunt dovezile cele mai clare ale omului civilizat. Nu înseamnă că toți cei care citesc cărți sunt automat oameni civilizați însă trebuie să ne dăm seama că a citi este un act care este tipic pentru omul civilizat. Cartea prin urmare:

- ne civilizează,
- ne educă,
- ne formează,
- ne iluminează
- și ne transformă în bine.

Iată de ce la temelia civilizației trebuie să stea cartea. Pentru noi creștinii ortodocși cartea care stă la baza civilizației este Biblia.⁸⁰

După cum am spus trebuie să știm că civilizația înseamnă politețe dar ea este mult mai mult decât atât. Gânditorul Robert Heinlein spunea că: “politețea este o condiție sine qua non a civilizației.” Totuși pentru noi creștinii ortodocși adevărata civilizație este mult mai mult decât atât. Pentru creștinii ortodocși civilizația înseamnă și:

- moralitate,
- virtute,
- dragoste creștină,
- desăvârșire
- și dorința de a fi mai buni.

Este tocmai această dorință de a fi mai buni care ajunge să ne facă să fim unii care să vedem lucrurile ca fiind potențial din ce în ce mai performante. Acolo unde lipsește dorința de a fi mai bun și dorința de a autodepăși trebuie să știm că lucrurile pot să ajungă să degenereze. În acest sens scriitorul John Fowles spunea că: “mediocritatea este plaga civilizației.” Omul mediocru trebuie să știm că este un om:

- plafonat,
- blazat,
- neperformant
- și care nu mai este dornic să exceleze.

Nu trebuie să credem că mediocritatea este un lucru care ține mai mult de talentul unei persoane. Sunt oameni care sunt înzestrați cu mult și oameni care sunt înzestrați cu puțin. Ceea ce trebuie să știm este că în nici un caz civilizația ne cere mai mult decât putem oferi. Oamenii sunt diferiți. Sunt mulți care pot oferi mult și mulți care nu au nimic de oferit. Ceea ce este esențial într-o civilizație este oferim tot ceea ce putem mai bine. Aceasta fiindcă făcând așa evident că lucrurile ajung să devină din ce în ce mai bune și mai trainice. Civilizația este în acest sens un apel la:

- autodepășire,
- autoperfecționare
- desăvârșire
- și plenitudine.

Cât de frumos este sentimentul când privim la orașul în care locuim și vedem că el este:

- trainic,
- curat,
- frumos,
- mare
- și dezvoltat.

Putem avea aceste sentimente numai dacă am ajuns investim în civilizație.⁸¹

Sunt mulți care sunt cât se poate de rezervați în a investi în civilizație fiindcă ei sunt unii care gândesc totul prin prisma banilor. Ei văd acest lucru așa fiindcă consideră că banii sunt cei mai importanți. Trebuie să știm că civilizația este o noțiune care nu se rezumă numai la bani. Este adevărat că pentru a ajunge să avem o

⁸⁰Biblia (după ediția Sfântului Sinod).

⁸¹A se vedea Todorov Tzvetan, *La peur de barbares: au de la du choc des civilisations* (Paris, 2008).

civilizație frumoasă avem nevoie de bani dar trebuie să știm că civilizația nu înseamnă numai bani. Ea înseamnă și sentimentul de:

- comuniune,
- unitate
- și unire

cu toată umanitatea. Evident că se subînțelege că vorbim de umanitatea civilizată. În acest sens gânditorul Vissarion Belinski spunea că: “superstiția dispare odată cu succesele civilizației.” Trebuie să știm că sunt și oameni care sunt înclinați spre superstiție și care au rezerve față de civilizație. Aceasta fiindcă ei nu vor să iese din carapacea lor și să ajungă să privească lucrurile universal.⁸²

Se spune că la un tribunal a fost adus un măcelar.

- De ce este acuzat inculpatul?
- De tâlhărie.
- Da?
- Da.
- Ce are de spus apărarea?
- Onorată instanță inculpatul este nevinovat.
- Cum?
- De ce să tâlhărească un simplu măcelar?
- Nu aceasta este problema.
- Dar care?
- Oamenii ajung să tâlhărească fiindcă se lăcomesc.
- La ce?
- La dorința de a avea mai mult.
- Dar onorată instanță cum se poate ca să acuzăm pe un cetățean onorabil al comunității noastre?
- Totul este posibil.
- Asta știu.
- În fața tribunalului și a dreptății toți oamenii sunt egali.
- Deci sunteți pentru eliberarea inculpatului?
- Eu nu vreau să închid sau să condamn pe nimeni.
- Nu?
- Nu.
- Cum așa?
- Este legea cea care mă obligă să o fac.
- Înțeleg.
- Eu ca judecător iubesc legea.
- Foarte bine.
- Și fiindcă iubesc legea trebuie să o aplic.
- Dar nu pentru acest inculpat.
- Nu se poate.
- De ce?
- Sunt mai multe dovezi care arată că acest inculpat este un tâlhar.
- Dar totuși să privim lucrurile obiectiv.
- Obiectiv le privim.
- Cum așa?
- Noi suntem aici puși să judecăm oamenii după caracterul lor.
- Vă asigur că inculpatul are un caracter nepătat.
- Atunci cum se face că este acuzat de tâlhărie?
- Onorată instanță poate este tâlhar dar este un om bun.
- Nu ai cum să fi un om bun și în același timp tâlhar.
- Eu îmi fac datoria de avocat.
- Nimeni nu contestă acest lucru.

⁸²A se vedea Anouar Abdel Malek, *Civilisations and social theory: social dialectics* (vol. 1) (Macmillan Educational, 1981).

- Pot să intervin și eu onorată instanță? A întrebat procurorul.
 - Da vă rog.
 - Să știți că eu am făcut mai multe cercetări asupra inculpatului.
 - Și care este rezultatul?
 - Unul dezamăgitor.
 - Adică?
 - Am mai mulți martori care spun că inculpatul în funcția lui de măcelar avea un obicei sadic.
 - Care?
 - În timp ce tăia animale le chinuia.
 - Adică?
 - Le tăia părți din trup de vii și apoi râdea privind la ele cum se chinuiau.
 - Groaznic.
 - Este onorată instanță.
 - Mai apoi am mai aflat un lucru.
 - Care?
 - Se referă la metoda prin care inculpatul își înjunghia animalele.
 - Cum?
 - Obișnuiește să le înfrângă cuțitul în gât și să le lasă să fugă cu acest cuțit în gât până când mor.
 - Este sadism.
 - Așa este.
 - Altceva?
 - Laboratorul de criminalistică a adus noi evidențe care ne spun că inculpatul este vindecat de crimă.
 - Crimă?
 - Da.
 - Parcă era vorba numai de tâlhărie.
 - Nu onorată instanță.
 - Continuați.
 - Inculpatul mergea odată cu un neguțător printr-o pădure.
 - Și?
 - Aici l-a înjunghiat pe neguțător și l-a jefuit.
 - Ce dovezi aveți pentru aceasta?
 - Tăietura de la gâtul victimei este la fel cu modul în care inculpatul își taie la măcelărie animalele.
 - Domnule avocat ce mai aveți de spus acum?
 - Mărturisesc că nu mă așteptam la aceste lucruri.
- Judecătorul s-a întors spre măcelar.
- Și tu ce azi de zis?
 - Ce să zic onorată instanță?
 - Recunoști faptele comise?
 - Eu....
 - Spune da sau nu.
 - Da, onorată instanță.
 - Bine, atunci nu îmi rămâne decât să comunic sentința.
 - Vă rog să aveți înțelegere onorată instanță, a intervenit avocatul.
 - Vă asigur de asta.
 - Sentința mea este condamnarea la moarte.
 - Nu se poate! A strigat măcelarul.
 - Stai jos!
 - Este nedrept!
 - Nu este doar justiția în acțiune.
 - Dar onorată instanță...
- În cele din urmă măcelarul a fost executat.⁸³

⁸³ A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Avem aici o întâmplare care ne spune că sunt mai mulți oameni care deși fac mari crime se consideră nevinovați. Aceasta fiindcă răutatea a ajuns să îi corupă atât de mult că ei pur și simplu nu mai sunt oameni în adevăratul sens al cuvântului. Civilizația trebuie să știm că nu se face prin:

- crimă,
- hoție,
- sabotaj,
- perversiune
- și viol.

Civilizația este un lucru care se câștigă prin fapte bune și la fel de bine se menține prin fapte bune. Iată de ce creștinismul ortodox nu este pentru încălcarea legii. Acolo unde nu este lege în nici un fel nu se poate spune că este și civilizație.⁸⁴

CAPITOLUL 5

CIVILIZAȚIA CA TRANZIȚIE SAU VIAȚA DE PE PĂMÂNT CA TRANZIȚIE SPRE VIAȚA DE APOI

Unul dintre marile dictoane ale antichității era că: totul trece (panta rei în greaca veche). Este adevărat că totul se schimbă și trece în această lume. Se schimbă:

- oamenii,
- anotimpurile,
- zilele,
- vremurile,
- condițiile de viață
- sau modul nostru de gândii.

Sunt mulți care se poate spune că sunt cât se poate de nemulțumiți de “nestatornicia” lumii din jur. Aceasta fiindcă ei vor să găsească o stabilitate în această lume și de cele mai multe ori nu o pot afla. Ei bine dacă voim:

- stabilitate,
- permanență,
- fermitate
- și atemporalitate

toate aceste lucruri le vom găsi la Dumnezeu. Nu trebuie să căutăm în această lume lucruri care sunt proprii lui Dumnezeu. Aceasta fiindcă este bine să avem lucrurile:

- bine diferențiate
- și fără de confuzie.

Omul vrea să fie sigur pe viața lui dar de multe ori poate să vadă că viața lui este invadată de forțe centrifuge care nu îl mai lasă să fie:

- stabil,
- nemișcat
- și intangibil

față de:

- greutățile
- și problemele vieții.⁸⁵

⁸⁴A se vedea Jean Claude Michea, *L'empre du moindre mal: essai sur la civilisation liberale* (Climats, 2009).

⁸⁵Sunt mulți care sunt de părere că nu trebuie să fim preocupați de civilizație din moment ce avem atât de multe probleme în această viață. Trebuie să știm că dacă ajungem să fim interesați serios de civilizație mai multe dintre problemele noastre se vor rezolva de la sine. Aceasta fiindcă noi credem că civilizația nu se leagă de viața noastră de zi cu zi. Ei bine adevărul este că viața noastră de zi cu zi se leagă foarte mult de civilizație și nu poate să fie separată de ea. Trăim vremuri în care omul este din ce în ce mai preocupat de propria persoană în detrimentul civilizației. Numai când ne deschidem spre alții în cele din urmă vom ajunge să ne rezolvăm problemele. Deschiderea spre cei din jur este fără doar și poate civilizație.

Dacă este să citim Biblia pagină cu pagină vom vedea că ea este una care ne spune și ne face conștienți că viața de aici de pe pământ este numai una de tranziție. Aceasta fiindcă trebuie să știm că destinul sau mai bine spus destinația finală a omului este viața de dincolo. Biblia nu ne lasă fără de informații despre viața de dincolo. Viața de dincolo este formată din:

- rai
- și iad.

Raiul este locul îngerilor și a lui Dumnezeu în timp ce iadul este locul diavolului și a îngerilor lui. Acest lucru este probabil una dintre cele mai mari descoperiri pe care ne-o face Biblia. Prin urmare Biblia ne familiarizează cu concepția că viața pe pământ este tranzitorie sau mai bine spus o tranziție. O tranziție spre rai sau iad.⁸⁶

Faptul că în sens eshatologic viața de aici este o trecere sau mai bine spus o tranziție nu trebuie să ne facă să credem că nu se mai merită să facem nici un fel de investiție în civilizație și în beneficiile ei. Prin urmare trebuie să știm că există două extreme:

1. A fi preocupat exclusiv de civilizația umană
2. Și a nu fi preocupat deloc de civilizație

ceea ce ne face să regresăm către primitivism.

Poetul Mihai Eminescu spunea cât se poate de bine că: “toate dispozițiile câte ating viața juridică și economică a nației trebuie să rezulte, înainte de toate, din suprema lege a conservării naționalității, cu orice mijloc și pe orice cale, chiar dacă mijlocul și calea n-ar fi conforme cu civilizația și umanitarismul care azi formează masca și pretextul cu care Apusul se luptă cu toate civilizațiile rămase îndărăt sau eterogene.” Se poate vedea că în zilele noastre Occidentul și mai ales America duce o campanie de dominare a lumii care se manifestă prin faptul că:

- toată lumea trebuie să știe engleză,
- toată lumea se uită la filme de la Hollywood,
- toată lumea mănâncă de la McDonalds
- sau toată lumea bea Coca-Cola.

Nu că aceste lucruri ar fi rele ci mai mult că se încearcă un fel de nivelare a mentalităților care evident că ajunge să nu ne mai lase libertate de manifestare a propriei etnii. Se știe că modelul dintotdeauna al civilizației a fost: diversitate în unitate. Sunt mai multe țări în lumea noastră și ele evident că au mai multe:

- diferențe,
- particularități,
- caracteristici
- și trăsături proprii.

Trebuie să știm acest lucru fiindcă numai așa vom ajunge să vedem civilizația în adevărata ei lumină.

După cum am spus în sens creștin ortodox civilizația se bazează pe:

- logică,
- știință
- și cultură.

Totuși trebuie să știm că sunt mai mulți în lumea noastră care cred că de fapt civilizația este o luptă pentru supraviețuire. Ei bine trebuie să știm că civilizația este mai mult decât o luptă pentru supraviețuire. Iată ce spunea în acest sens gânditorul Bruce Lpton: “eu sunt optimist și afirm că civilizația își schimbă expresia de la o civilizație animalică bazată pe competiție și luptă pentru supraviețuire la o alta bazată pe o cooperare firesc înțeleasă capabilă să dezvolte o nouă înțelegere asupra vieții și mediului.” Cu toții avem instincte animalice și trebuie să știm că ele sunt unele care evident că ajung să joace un rol important în viața noastră. Totuși prin civilizația se poate spune că aceste instincte ajung să se domesticească.⁸⁷

⁸⁶A se vedea Costion Nicolescu, *Sufletul între rai și iad* (Editura Meteor Press, 2016).

⁸⁷Omul civilizat trebuie să știm că este un om care este stăpân peste instinctele sale. Nu trebuie să uităm acest lucru și trebuie să îl avem în vedere. Instinctul trebuie să știm că este un lucru primar care dacă nu este domesticit îl face pe om sălbatic. Vrem nu vrem trebuie să știm că în umanitate au existat chiar și convingeri canibale. Iată că omul poate cădea foarte jos și acest lucru are loc fiindcă omul nu știe care este diferența dintre bine și rău, dintre civilizat și necivilizat sau mai bine spus nu vrea să mai știe care este această diferență. Trebuie să avem în vedere că civilizația este un lucru care ne face să ieșim în câștig dacă știm cum să o întrebuițăm.

Suntem în trecere prin această lume și acest lucru nu poate să fie constatat de nimeni. Dacă este să privim la cimitirele noastre evident că vom ajunge să ne dăm seama că viața este:

- scurtă,
- trecătoare,
- tranzitorie
- și ireversibilă.

Iată de ce anticii aveau dictonul latin *carpe diem*, adică trăiește clipa. Înțelegem că trebuie să fim unii care să nu lăsăm timpul să treacă peste noi fără ca noi să ajungem să îl folosim. Timpul este același pentru toți numai că unii folosesc timpul pentru a face binele în timp ce alții în folosesc pentru a face răul. A crea și a face o civilizația după cum am spus este

- moral
- și bine.

Aceste rânduri sunt mai mult o încredințare a acestui fapt. Avem nevoie de multe ori să fim încredințați că ceea ce facem este bine fiindcă numai așa conștiința este liniștită.⁸⁸

Știm cum este civilizația în zilele noastre dar în nici un fel nu putem ști cum va fi civilizația în viitor. Aceasta fiindcă numai Dumnezeu știe viitorul. Sunt mai multe predicii cu privire la viitor. Marele savant Nicolae Tesla a făcut și el o previziune despre cum va fi civilizația în secolul XXI: “în secolul XXI, robotul va prelua locul pe care îl ocupau sclavii în cadrul civilizațiilor antice.” Omul trebuie să știm că este o ființă spontană și prin urmare din mai multe puncte de vedere impredictibilă. Nu știm ce ne rezervă viitorul însă nu trebuie să sperăm la raiul e pământ. Sunt mai multe:

- culturi,
- curente de gândire,
- ideologii politice
- și filosofii

care susțin că raiul poate să fie adus pe pământ. Teologul român Nichifor Crainic ne spunea în secolul XX că de la Adam și Eva care au pierdut raiul omul trăiește cumva inconștient cu nostalgia raiului. Evident că unii ar putea să obiecteze la o astfel de afirmație fiindcă nu ai cum să fi nostalgic cu privire la ceva pe care nu l-ai experimentat. Evident că este vorba de o nostalgie transcendentală care se simte mai mult la nivelul sufletului.

Prin urmare deși suntem:

- tranzitorii
- și trecători

prin această viață, ceea ce trebuie să știm este că nu pierdem nimic dacă ajungem să investim în civilizație. Că civilizația este un lucru pe placul lui Dumnezeu ne-o spune chiar Biblia. A fost Dumnezeu cel care în antichitate a ales poporul evreu și L-a dus spre venirea lui Mesia. Nu trebuie să uităm acest lucru mai ales acum când sunt din ce în ce mai mulți care sunt de părere că civilizația trebuie să fie:

- secularizată,
- atee,
- materialistă
- și fără de implicațiile religiei.⁸⁹

Între mai mulți savanți din zilele noastre se poate spune că se dă o luptă științifică. Aceasta fiindcă fiecare savant tinde să creadă că știința lui este cea mai importantă. În acest sens gânditorul Frank Floyd Wright spunea că: “arhitectura este sufletul mamă. Fără o arhitectură a noastră, nu avem sufletul civilizației noastre proprii.” Este adevărat că arhitectura a ajuns să fie un lucru din ce în ce mai trecut cu vederea. S-a ajuns să se creadă de francmasoni că de fapt arhitectura este un lucru ocult. Trebuie să știm că:

- frumusețea,
- originalitatea,

⁸⁸Ase vedea Proclu Nicău, *Conștiință spune-mi tu* (Editura Nicodim Caligraful, 2016).

⁸⁹Este adevărat că viața este scurtă dar totuși ea ne permite să le interesăm de civilizație. Făcând acest lucru ne facem un bine și suntem și pe placul lui Dumnezeu. În nici o carte a sfinților părinți nu ni se spune că civilizația este un lucru rău. Din contră, sfinții părinți au fost oameni ai civilizației. Acest lucru prin mai multe lucruri dar mai ales prin viața lor. Înțelegem că sfințenia nu este opusă civilizației ci mai mult complementară ei. Sfinții sunt oameni și ei civilizați și în sens creștin ortodox ei sunt criteriul ultim prin care ajungem să analizăm civilizația. Nu sunt mănăstirile ortodox mai mult un fel de civilizație a sfințeniei? Fără doar și poate că da.

- măreția
- și ingeniozitatea

orașelor și satelor noastre este dată de arhitectură. Acordăm destul pe puțină atenție arhitecturii însă cu toții știm să admirăm o casă și o clădire frumoasă. Aceasta fiindcă după cum am spus trebuie să știm că nu ne este indiferent modul cum arată locuințele noastre. În zilele noastre se consideră un lucru demn de a fi civilizație construcția de zgârie-nori. Aceasta fiindcă omul vrea să fie cât mai extins pe verticală. Nu înseamnă că dacă o țară și o comunitate nu are capacitatea de a construi zgârie-nori este o dovadă de lipsă de civilizație.⁹⁰

Doi prieteni discutau despre problemele lumii de azi.

- Și ce mai faci?
- Citesc.
- Ce citești?
- Ziarele.
- A, deci ești la curent cu știrile.
- Încerc.
- Asta este bine.
- Poate.
- Și eu încerc să fiu la curent.
- Da, este o necesitate.
- Totuși sunt cumva demoralizat când citesc presa.
- De ce?
- De multe ori sunt pur și simplu covârșit de ceea ce citesc acolo.
- Adică?
- Fiindcă avem o presă liberă de multe ori presa ne spune numai lucruri rele.
- Asta așa este.
- Violuri, violență, crime, furtișaguri sau șantaje.
- Cu toate sunt la ordinea zilei.
- Oare de ce oamenii sunt așa de răi?
- Să știi că nu știu.
- Citeam zilele acestea de un eveniment care a avut loc în Finlanda.
- Finlanda?
- Da.
- Frumoasă țară.
- Da articolul era despre o întâmplare din localitatea Abo din Finlanda.
- Și despre ce întâmplare este vorba?
- Un câțel a ieșit să se plimbe pe stradă.
- Așa.
- A voit să treacă strada.
- Și?
- Din întâmplare o trăsură a trecut pe acolo.
- Și l-a călcat?
- Da.
- Vai ce urât.
- Așa este.
- Și ce a urmat?
- Cu toate puterile câțelul s-a tras spre ușa unui tăbăcar.
- Trebuia să fie ajutat.
- Evident.
- Și l-a văzut tăbăcarul?
- Da. Nu el ci fiul lui.
- Și ce a făcut?

⁹⁰A se vedea Douglas Jones, Douglas Wilson, *Angels in the architecture. A protestant vision of the middle earth* (Idaho, 1998).

- Fiul tăbăcarului a spus:
- Ei las că te învăț eu minte.
- S-a dus în casă și a luat un vas cu apă fierbinte și l-a aruncat peste cățel.
- Vai ce sălbatic.
- Chiar că este sălbatic.
- Și ce a urmat?
- Mai mulți oameni au văzut incidentul.
- Și?
- S-au dus la poliție și l-au reclamat.
- Bine au făcut.
- Da. Fapta fiului tăbăcarului a ajuns și la urechile primarului.
- Care ce a făcut?
- A dat ordine ca fiul tăbăcarului să fie arestat.
- Mi se pare normal.
- Așa că fiul a primit o pedeapsă grea.
- Numai atât?
- Nu?
- Ce altceva?
- Primarul a dat dispoziție ca fiului tăbăcarului să îi fie legată o tablă pe piept cu următoarea inscripție: un tânăr fără de inimă.
- Și a fost pus să stea cu ea în fața primăriei?
- Da.
- Este o poveste cu un final fericit.
- Așa este.
- Această poveste îmi aduce aminte de o altă întâmplare pe care am citit-o și eu în ziar.
- Care?
- Era tot așa un tânăr care era foarte violent.
- Cât de violent?
- Așa de violent că de mai multe ori îi lovea colegii cu pumnul în nas de le curgea sângele.
- Urât de tot.
- Când a împlinit 10 ani a făcut un lucru și mai urât.
- Ce?
- El cu alți doi prieteni stăteau și se uitau la o fântână.
- Și?
- Dintr-o dată i-a împins pe prietenii lui în fântână.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Și s-au înecat?
- Băiatul rău privea cum cei doi se zbăteau să nu se înece.
- Au scăpat de acolo?
- Da. Strigătele lor au fost auzite de oamenii din jur care i-au scos.
- Și cu băiatul cel rău ce s-a întâmplat?
- El nu a putut să fie prins fiindcă a fugit de acolo.
- Tristă întâmplare.
- Totuși la vârsta de 20 de ani tânărul a fost prins și judecat.
- Ce s-a întâmplat cu el?
- Pentru toate relele pe care le-a comis a fost condamnat la muncă silnică pe viață.
- Vai ce bine.
- Ceea ce se poate vedea este că mai de vreme sau mai târziu cei răi vor da răspuns pentru rele lor.
- Viața demonstrează că așa este.⁹¹

⁹¹A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Avem mai sus un dialog care ne spune că mai de vreme sau mai târziu răul se plătește. Nu trebuie să uităm acest lucru mai ales în zilele noastre când sunt mulți seduși de puterea negativă a răului. Marea deosebire dintre bine și rău este că răul dă o senzație de plăcere pe scurtă durată. Binele ne aduce satisfacții de lungă durată. Trebuie să știm acest lucru în zilele noastre când sunt mulți care cred că pot să trișeze civilizația. În mai toate localitățile noastre și mai ales în marile metropole avem un cartier sau mai multe case rău famate în care își duc viața oameni reprobabili care evident că sunt anti-civilizație. Trebuie să știm că vom ajunge să scăpăm de acești oameni dacă vom impune cu fermitatea civilizația. Acolo unde orașele nu sunt civilizate:

- haosul,
- anarhia,
- ghetoul
- și dezmațul

sunt la ele acasă.⁹²

Mulți au ajuns să nu pună nici un preț pe civilizație fiindcă au fost dezamăgiți cu:

- viața,
- profesia
- sau experiența personală.

Trebuie să știm că civilizația este un lucru necesar vieții de pe pământ. Oricât de înduhovniciți am fi și oricât de avansați am fi moral totuși avem nevoie și de civilizație. Aceasta fiindcă în civilizație:

- relațiile personale
- și creativitatea

înfloresc și se dezvoltă.

Gânditorul Will Gompertz spunea în acest sens că: “creativitatea dă un glas democrației și o formă civilizației.”⁹³ Prin aceasta trebuie să înțelegem că orice om se naște cu un potențial creator. Acest potențial creator ajunge să se manifeste prin creativitatea în materie de:

- artă,
- științe
- sau cultură.

Este evident că civilizația este un lucru care presupune democrația. Acesta fiindcă nu se poate vorbi de o civilizație în adevăratul sens al cuvântului în:

- tiranie
- și totalitarism.⁹⁴

Sunt mulți care sunt dezamăgiți de creștinismul ortodox fiindcă susțin că el nu prea pune mare accent pe civilizație. Aceasta fiindcă știm că este creștinismul ortodox care ne orientează spre viața de apoi. A fi orientat spre viața de apoi trebuie să știm că nu este un lucru rău și la fel de bine incompatibil cu civilizația. Aceasta fiindcă trebuie să știm că este tocmai această orientare care ne învață să fim mai:

- profunzi,
- atenți
- și orientați spre esențial.

Avem nevoie să fim orientați spre esențial fiindcă în acest mod vom ajunge să fim unii care să vedem lucrurile la adevărata lor valoare. Gânditorul Vladimir Ghika spune că: “împodobim cu denumirea de "civilizație" drumul parcurs de omenire de la omul cavelor până la omul tavelor.” După cum am spus și în capitolele de mai sus civilizația înseamnă:

- progres,
- avansare,
- evoluție
- și îmbunătățire.⁹⁵

⁹²A se vedea Radu Teodorescu, *Combaterea haosului și anarhiei* (Cugir, 2021).

⁹³A se vedea Will Gompertz, *Gândește ca un artist. Învăță cu Van Gogh* (Iași, 2016).

⁹⁴A se vedea Hannah Ardent, *Originea totalitarismului* (București, 2016).

⁹⁵Înțelegem că edificarea unei civilizații are nevoie de muncă. Trebuie să muncim pentru a ajunge să edificăm o civilizație și munca este o virtute creștină. Iată de ce în nici un fel nu se poate spune că civilizația nu este un lucru incompatibil cu creștinismul ortodox. Aceasta

Cu privire la civilizație trebuie să știm că opiniile diferă. Aceasta fiindcă unii susțin că între:

- minte
- și inimă

nu este nici o diferență în materie de civilizație. Prin urmare ce sunt mai importante într-o civilizație:

- intelectul
- sau sentimentele?

Trebuie să știm că o adevărată civilizație este cumva o linie de mijloc între minte și inimă. Aceasta fiindcă dacă nu există această linie de mijloc civilizația riscă să fie una schizofrenică. Este mintea cea care gândește civilizația și inima este cea care simte civilizația. Gânditorul Robert Bunsen era cât se poate de concludent când spunea că: “cultura intelectuală, fără o religie a inimii, este doar o formă civilizată de barbarism, o formă mascată de animalitate.” Este evident că oamenii necivilizați sunt unii care de mai multe ori se dau drept civilizați. Aceasta fiindcă ei nu vor să fie judecați rău de cei din jur. Totuși mai de vreme sau mai târziu lipsa de civilizație ajunge să fie descoperită și demascată.⁹⁶

O veche povestire creștină din Roma ne spune că la o creștină a venit odată cineva care să o viziteze. Întrebată cum mai este și ce mai face creștina a răspuns: că este pe drum, că încă este pe drum. Deși ea era o localnică a Romei și nu avea de gând să se mute din Roma a spus că este pe drum. Adică ea se orienta spre rai fiindcă știa că mai de vreme sau mai târziu avea să părăsească această lume. Ei bine creștinismul ortodox este unul care ne spune că în această lume suntem:

- tranzitorii,
- trecători,
- vizitatori
- și fără să fim permanenți.

Nu trebuie să uităm acest lucru și să ne dăm seama că civilizația noastră din această lume este una de tranziție. Suntem tranzitorii și prin urmare și civilizația noastră este la fel. Totuși, trebuie să lăsăm în urma noastră pentru cei care ne vor urma nouă:

- civilizație
- și o lume mai bună.

Știm că țelul nostru final sau mai bine spus destinul nostru ultim este raiul. Nu putem să ne imaginăm raiul decât ca un loc al civilizației. De fapt raiul am putea spune că este un loc al supra-civilizației. Aceasta fiindcă în el se cuprinde toată civilizația și tot ceea ce înseamnă civilizație. Ca o rețetă de viață marele om de stat american Benjamin Franklin spunea așa: “fi civilizat cu toți, sociabil cu mulți, familiar cu puțini și inamic cu nimeni.” Prin urmare este adevărat că trebuie să fim civilizați cu toți semenii noștri. Acesta fiindcă numai așa ne arătăm binele pe care trebuie să îl cultivăm. Trebuie să știm acest lucru mai ales în zilele noastre când se consideră că trebuie să fim cât mai:

- autoritar,
- despot
- și crud

cu cei din jur.

Sunt mai mulți care se folosesc de civilizație ca o formă de diplomație. Ei sunt:

- amabili,
- politicoși
- și civilizați

cu tine, dar când au ocazia să te lovească nu se dau înapoi de a face acest lucru.⁹⁷

Principul creștin ortodox al civilizației este unul care este cunoscut încă din antichitate și care se poate rezuma prin motto-ul: “nimic în exces.” Ca să ajungem să creăm o civilizație trebuie să știm ce înseamnă o

fiindcă acolo unde a fost creștinismul ortodox, el a fost creator de civilizație. Acest lucru poate să fie văzut mai ales prin cultura popoarelor ortodoxe și modul în care acestea ajung să exprime civilizația.

⁹⁶A se vedea Ian Morris, *The Measure of Civilisation: How Social Development Decides the Fate of Nations* (Princeton, 2014).

⁹⁷Este bine să știm că în sens creștin ortodox în nici un fel nu putem să vorbim de civilizație ca fiind un lucru care este manifestare a diplomației. Aceasta fiindcă civilizația autentică este una cât se poate de prosperă și de sinceră. Sinceritatea este evident o trăsătură marilor creatori de civilizație. Trebuie să știm că sunt și mari creatori de civilizație în lumea noastră fiindcă sunt mulți oameni care cred în bine și în forța lui. A sluii binele poate la fel de bine să fie un lucru care se manifestă prin civilizație. Este bine să știm că acest lucru mai ales în zilele noastre când sunt mulți care nu mai cred că civilizația este o formă de exprimare a binelui.

civilizație și la fel de bine să ne dăm seama de care este esența unei civilizații. Esența unei civilizații trebuie să știm că este una religioasă în sine: înseamnă a fi capabil să faci un bine care este valabil pentru cât mai mulți. Cu cât sunt mai mulți care ajung să se folosească de civilizație se poate spune că acea civilizație:

- și-a atins scopul,
- este socială,
- este folosită
- și este o expresie a creștinismului ortodox.

Spunem că este o expresie a creștinismului ortodox fiindcă civilizația este un lucru care evident că este expresie a iubirii de semenii. Nu am lucra la facerea unei civilizații dacă nu ne-am iubit:

- familia,
- prietenii
- și semenii.⁹⁸

Când am spus că trebuie să ne ghidăm după principiul *nimic în exces* am voit să spunem că trebuie să ținem:

- dreapta socoteală,
- măsura
- și măsura

cu privire la tot ceea ce facem și prin urmare și la civilizație. Sunt și mulți care evident că se poate să se piardă pe drum fiindcă ei sunt unii care nu mai știu că trebuie să se preocupe și de alte lucruri în această viață. Prin urmare nu trebuie să facem din civilizație:

- o obsesie,
- un tabu
- sau un totem.

Trebuie să fim cât se poate de atenți cu civilizația fiindcă de multe ori prinși în facerea ei ajungem să fim unii care să uităm de destinația noastră finală: raiul. Este adevărat că prin civilizație:

- îmblânzim forțele naturii,
- face condiții de viață decente,
- ne ajutăm semenii
- și devenim mai sociabili.

Totuși nu trebuie să uităm care este destinația noastră finală. Ajungem să fim unii care să intrăm în rai și prin civilizație. Aceasta fiindcă dacă în această lume ne-am adus aportul nostru la civilizație evident că acest lucru este pe placul lui Dumnezeu Tatăl. Civilizația este un lucru care evident că ne face să fim unii care să vedem lucrurile cât se poate de profund și să ne dăm seama că există și o modalitate de a ajunge să facem binele la nivel macro sau mai bine spus pentru toată lumea din jurul nostru.⁹⁹

Este evident că fiindcă trebuie să păstrăm o balanță între civilizație și viața creștin ortodoxă fiindcă sunt mai mulți care sunt cât se poate de perturbați de civilizație. Aceasta fiindcă lor civilizația li se pare:

- grea,
- dificilă,
- o povară
- și uneori chiar imposibilă.

A face din lumea din jur o lume a civilizației trebuie să știm că nu este un lucru pe care îl poate face oricine. Totuși trebuie să știm că dacă voim să apreciem civilizația trebuie să ajungem să ne schimbăm:

- optica,
- modul de a privi,
- gândirea
- și opiniile.

Gânditorul Alexander Meiklejohn spunea cât se poate de bine în acest sens: “civilizația nu este o povară ci o oportunitate.” Despre ce oportunitate se vorbește aici? Este vorba de o oportunitate care ne spune că:

⁹⁸A se vedea Jean Claude Larchet, *Despre iubirea creștină* (București, 2010).

⁹⁹A se vedea Cas Wouters, Michael Dunning, *Civilisation and Informalisation: Connecting Long-Term Social and Psychic Processes* (Springer International, 2019).

- putem să ne iubim semenii,
- putem face o lume mai bună,
- putem fi mai buni
- și putem să ne bucurăm de viață.

A lucra la facerea unei civilizații nu înseamnă că nu mai putem să ne bucurăm de viață. Nu trebuie să uităm acest lucru fiindcă el este unul care evident că este cât se poate de important pentru civilizație.¹⁰⁰

Se spune că era un servitor de 21 de ani care era foarte crud cu animalele. Într-o zi el vorbea cu un prieten.

- Bună ziua amice.
- Bună ziua.
- Mă bucur să te văd.
- Și eu.
- Și ce mai faci?
- Destul de bine.
- Frumos.
- Și tu?
- Și eu sunt bine.
- Și ce mai este nou?
- Nou?
- Da.
- Nu prea sunt lucruri noi.
- Cum?
- A da ar fi ceva nou.
- Ce?
- O barză și-a făcut cuib pe casa mea.
- Da?
- Da.
- Frumos.
- De ce să fie frumos?
- Păi fiindcă berzele sunt frumoase.
- Prostii.
- Nu îți plac berzele?
- Nu.
- De ce?
- Nu îmi place nici un animal.
- Și atunci de ce nu o alungi?
- Hahaha.
- De ce râzi?
- Păi și atunci pe cine mai am să zgândăresc și să îmi bat joc?
- Nu înțeleg.
- Uite fiindcă ești prietenul meu își voi spune.
- Te ascult.
- Îmi face plăcere să îmi bat joc de animale.
- Nu se poate.
- Ba da.
- Dar de ce?
- Păi la ce altceva sunt bune animalele?
- Cum la ce?
- Da.
- Ele de dau lapte, ouă, carne sau lână.
- Hahaha.

¹⁰⁰A se vedea Aymeric Chauprade, *Cronique de choc des civilisations* (Cronique editions, 2011).

- Nu este de răs.
- Crezi ce vrei.
- Nu este bine ce faci.
- De ce?
- Fiindcă animalele trebuie să fie iubite.
- Prostii.
- Faci cum vrei.

- Asta așa este.

Ei bine tânărul nostru servitor avea obiceiul ca să îți bată joc de barza de pe acoperișul casei.

- Așa îți trebuie împielită, spunea ei și lovea cu o creangă barza.

Totul a fost așa până într-o zi.

- Azi o să îți vin de hac a spus tânărul servitor.

A început din nou să lovească barza cu o creangă. De data aceasta baza s-a întins și l-a mușcat de mână pe tânăr.

- Au, nesimțit-o.

Tânărul a lăsat în pace barza. S-a dus spre cei ai casei.

- Să vedeți ce mi s-a întâmplat?

- Ce?

- M-a mușcat barza.

- Vai, unde?

- Aici de mână.

- S-a înroșit.

- Așa este.

- Te doare?

- Da.

- Ți-am spus că lași barza în pace.

- Nu am de ce.

- De ce?

- Am încercat să o fac să plece și am aruncat cu pietre în ea dar nu a plecat.

- Îi place aici.

- Aici nu este loc pentru berze.

- De ce?

- Fiindcă mie nu îmi plac animalele.

- De ce?

- Le urăsc!

- Nu fi rău.

- Sunt doar eu.

În câteva zile de la mușcătura berzei mâna tânărului se umflă toată.

- Vai nu se poate, i-a spus mama.

- Vezi dacă am lăsat barza să stea la noi pe casă?

- Nu barza este vinovată.

- Dar cine?

- Tu.

- Eu?

- Da.

- De ce?

- Fiindcă nu ai lăsat-o în pace.

- Mai scutește-mă.

- Hai să mergem la doctor.

- Bine.

Tânărul s-a dus la medic însă cu toate intervențiile lui el nu a mai putut să fie salvat. A murit la cinci zile după ce a fost mușcat.¹⁰¹

¹⁰¹A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Avem aici o întâmplare care ne spune că mai de vreme sau mai târziu relele pe care le facem în această lume vor ajunge să fie pedepsite într-un fel sau altul. Lipsa de civilizație trebuie să știm că ajungem să se manifeste în lumea noastră și prin comportamentul nostru.

- Bădărănia,
- mitocănia,
- mocănia,
- cruzimea
- și violența

sunt cu toate lucruri care evident că nu ne ajută și nici nu ne fac să fim unii care să ajungem să creăm civilizație și la fel de bine să ducem civilizația înainte. Trebuie să știm acest lucru și să îl avem în vedere în zilele noastre și mai ales azi când sunt mai mulți care nu vor să lucreze în favoarea civilizației.¹⁰²

CAPITOLUL 6

CIVILIZAȚIA CA FAPTĂ BUNĂ SAU CIVILIZAȚIA CA VIZIUNE A UNEI LUMI MORALE

Ceea ce am voit să evidențiem în paginile acestei cărți este că civilizația este un lucru:

- compatibil
- și legat

de creștinismul ortodox. Aceasta fiindcă este creștinismul ortodox cel care propovăduiește o viață:

- civilizată,
- ordonată,
- organizată,
- structurată
- și foarte bine pusă la punct.

Ei bine toate aceste idealuri sunt proprii și civilizației. Trebuie să știm acest lucru mai ales azi când sunt din ce în ce mai mulți care sunt cât se poate de:

- confuzi
- și indeciși

cu privire la civilizație.

Civilizația este în sens creștin ortodox o faptă bună. Știm care sunt faptele bune după care ne va judeca Dumnezeu la judecata de apoi:

- am dat de mâncare celor flămânzi,
- am adăpat pe cei însetați,
- am îmbrăcat pe cei goi
- am vizitat pe cei închiși
- sau am cercetat pe cei bolnavi.

Toate aceste lucruri ne-am fost ne-au fost spuse de Domnul Iisus Hristos (Matei 25). Faptele bune cum sunt:

- milostenia,
- ajutorul celor slabi,
- susținerea celor neputincioși,
- caritatea,
- binefacerile
- sau filantropia.

sunt cu toate compatibile cu civilizația.¹⁰³

Sunt mai multe religii care sunt pro-civilizație dar poate nici una nu este atât de orientată spre civilizație ca și creștinismul ortodox. Acesta fiindcă din cele mai vechi timpuri creștinismul ortodox:

¹⁰²A se vedea Voula P. Mega, *Sustainable Development, Energy and the City: A Civilisation of Concepts and Actions*(Springer, 2005).

¹⁰³ A se vedea Constantin Păuleanu, *Asistența social-filantropică și medicală organizată de Biserica Ortodoxă română din trecut și până astăzi* (București, 2012).

- a susținut,
- a promovat,
- a organizat
- și a desăvârșit

civilizația.

Trebuie să știm acest lucru mai ales azi când sunt mulți care uită de aportul masiv pe care creștinismul ortodox l-a adus civilizației. În toate țările în care a fost prezent creștinismul ortodox a fost unul care:

- a dat naștere
- și a creat

civilizație.¹⁰⁴

Dacă este să citim mai cu atenție scrierile filosofilor greci antici vom vedea că ei au fost unii care au pus mare accent pe civilizație fiindcă pentru ei filosoful era prin excelență un om al civilizației. În acest sens Aristotel spunea cât se poate de inspirat: “se vede omul de bună-cuviință din faptul că spune și ascultă numai ceea ce se potrivește unui bărbat civilizat și nobil.”¹⁰⁵

Sunt mai mulți care nu prea văd civilizație din cauza la formele sale fiindcă ei ajung să vadă mai mult numai părțile tehnice ale ei. În acest sens trebuie să știm că:

- a iriga,
- a introduce canalizare,
- a răspândii electricitatea,
- face curățenie în orașe,
- a construi clădiri
- sau a renova imobile

sunt cu toate fapte care definesc ceea ce este civilizația.

După Aristotel am putut vedea că civilizația este o trăsătură a omului nobil. Aceasta fiindcă este omul nobil care:

- este civilizat
- și pune preț pe civilizație.¹⁰⁶

După cum ne spune morala sunt mai multe forme prin care ne putem arăta noblețea însă una dintre cele mai concrete și mai eficiente este fără doar și poate civilizația. Este cu adevărat un lucru nobil să fim interesați de civilizația din care facem parte. Lumea îi vede ca nobili pe cei care:

- creează,
- susțin
- și perfecționează

civilizația.

La fel de bine și noi trebuie să ne aducem un aport activ și creativ la facerea civilizației.

Dacă este să privim lucrurile în sens creștin ortodox trebuie să știm că civilizația este un lucru care evident că ne ajută în procesul mântuirii. Ne ajută în procesul mântuirii fiindcă civilizația se bazează mai multe:

- fapte bune
- și chiar virtuți.

Creștinismul ortodox propovăduiește că nu se poate ajunge la mântuire fără de fapte bune. Ei bine trebuie să știm că civilizația este una care evident că se susține pe fapte bune. În nici un fel nu trebuie să credem că civilizația este una care are la bază:

- violența,
- crima,
- agresivitatea,
- furtul,
- infracțiunea
- violul

¹⁰⁴A se vedea Dominique Jongbloed, *Civilisations antédiluviennes : Bilan de 2500 ans de recherches*(ABM Editions, 2007).

¹⁰⁵După Aristotel, *Etica nicomahică* (Editura Antet Revolutions, 2003).

¹⁰⁶A se vedea Radu Teodorescu, *Noblețea în viața creștinului ortodox* (Cugir, 2021).

- sau delictul.

Acest lucru este cât se poate de clar și de evident. Totuși sunt și unii care visează la o lume fără de civilizație și fără de implicațiile ei. Trebuie să știm acest lucru și să îl avem în vedere în zilele noastre când din ce în ce mai mulți sunt:

- dezinteresați
- și fără de părere

cu privire la civilizație.¹⁰⁷

Prin urmare este adevărat că creștinismul ortodox este un mare factor care contribuie la:

- răspândirea
- și facerea

civilizației. Totuși trebuie să știm că sunt mai mulți alți factori care ne fac oameni civilizați. Gânditorul român George Budoî spunea că: “ca să devină civilizat, unui om îi trebuie mulți ani de zile, la el șlefuiind familia, școala, societatea și el însuși. Unora le este suficientă o singură clipă ca să piardă orice urmă de civilizație...” Prin urmare care sunt alți factori care contribuie la civilizarea noastră?

1. Familia,
2. Școala,
3. Societatea
4. Și propriile noastre aspirații.

Cu toții suntem unii care voim o lume mai bună. Despre acest lucru am vorbit în primul capitol al acestei cărți. Voim o lume mai bună și evident că ajungem să ne întrebăm cum putem să facem o lume mai bună? Civilizația este una dintre aceste modalități. Fie că vorbim de:

- economie,
- istorie,
- cultură
- științe
- sau arte

ei bine cu toate acestea sunt parte din civilizație.

Civilizația este o faptă bună și este o faptă mântuitoare dacă este dublată și de credința în Domnul Iisus Hristos. Ce să înțelegem din această afirmație? Înțelegem că sunt multe fapte bune pe care putem să le facem dar dacă ele nu sunt însoțite de credință în Domnul Iisus Hristos ei bine ele nu sunt mântuitoare. De ce? Trebuie să știm că și Buda de exemplu a propovăduit faptele bune dar nu făcute pentru Hristos ci pentru alte scopuri (pentru nirvana care este ieșirea din lanțul reîncarnărilor și pierderea sufletului în Nimicul Marelui Tot).

În sens creștin ortodox trebuie să știm că nu se poate vorbi de un caracter mântuitor al faptelor bune din cadrul unei civilizații dacă nu se adaugă la ele și credința în Hristos. Aceasta fiindcă după cum ne-a spus Sfântul Ioan Teologul civilizația este una care se leagă de Logoul lui Dumnezeu care este Hristos. Civilizația este amplă și în viziune creștin ortodoxă ea:

- purcede de la om
- și se sfârșește

în Hristos Logosul sau Cuvântul lui Dumnezeu.¹⁰⁸

Este foarte adevărat că în ceea ce privește civilizația curiozitatea umană a jucat din cele mai vechi vremuri un rol major. Este vorba de curiozitatea mai ales științifică a omului prin care el:

- cercetează,

¹⁰⁷ Se vedea Tom Harrison, *Savage civilisation* (V Gollancz, 1937).

¹⁰⁸ Este bine să știm că ajungem la civilizație și la sursa ei care nu poate fi decât Hristos. În acest sens omul poate să facă mai multe feluri de civilizație:

- autonomă
- sau teonomă

în special. Aceasta fiindcă Dumnezeu îi respectă libertatea omului de a opta. Totuși este bine să știm că este o mare diferență dintre civilizația autonomă (separată de Dumnezeu) și civilizația teonomă (unită cu Dumnezeu). A doua este mult mai firească și mai naturală fiindcă este în legătură cu Sursa a tot ceea ce este civilizat. Vom ajunge să ne dăm seama de:

- valoarea
- și importanța

civilizației numai în stare dialogică cu Dumnezeu.

- inventează,
- construiește
- și găsește lucruri noi.

Trebuie să știm că fără de curiozitate omul ar fi mult mai retrograd. În acest sens gânditorul G. M. Treveyan spunea cât se poate de bine: “curiozitatea intelectuală și dezinteresată este sângele vieții unei civilizații adevărate.” Omul vrea să încerce și să creeze lucruri noi și în acest sens ceea ce îl duce înainte este tocmai curiozitatea.¹⁰⁹

Se spune că era o mamă care avea un băiețel.

- Dragul mamei vreau să vorbesc ceva cu tine.
 - Ce este mamă?
 - Tu știi că există biserică nu?
 - Da.
 - Ce este biserica?
 - Este casa lui Doamne Doamne.
 - Așa este.
 - Dar de ce mamă?
 - Fiindcă vreau să îți spun ceva despre biserică.
 - Ce?
 - Tu știi că la biserică oamenii se împărtășesc?
 - Da.
 - Cum de știi?
 - Este ceea ce primesc oamenii de la preot din potir nu?
 - Da.
 - Știu de împărtășanie.
 - Dar vreau ca mâine duminică când mergem la biserică să de împărtășești și tu.
 - De ce?
 - Fiindcă așa este bine.
 - De ce este bine?
 - Este bine fiindcă așa vrea Doamne Doamne.
 - Dar ce este în împărtășanie?
 - Pâine și vin.
 - Mie nu îmi place vinul.
 - Știu asta.
 - Și atunci de ce vrei să mă împărtășesc?
 - Fiind prin împărtășanie ne unim cu Iisus.
 - Iisus?
 - Da.
 - Îl iubesc pe Iisus.
 - Și El te iubește pe tine.
 - Da?
 - Da.
 - Nu știam.
 - Deci mâine o să te împărtășești bine?
 - Bine mamă.
 - Noapte bună.
 - Noapte bună.
- A doua zi mama cu copilul ei au venit la biserică.
- Acum mergi în față la altar să te împărtășești.
 - Bine mamă.
- Copilul s-a împărtășit.

¹⁰⁹A se vedea Douglas J. Preston, Lincoln Child, *The cabinet of curiosities* (Grand Central Publishing, 2002).

- Bine ai făcut fiul meu.
- Am făcut ce mi-ai cerut mamă.
- Așa este.

După liturghie peste copilul s-a așezat o pace îngerească. Mama era tare fericită.

- Și ce mai faceți? A început preotul care a ieșit din altar.
- Suntem bine părinte.
- Mă bucur să aud asta.
- Dar sfinția voastră cum mai sunteți?
- Cu mila Domnului bine.
- Excelent.
- Am văzut că s-a împărtășit cel mic.
- Da.
- Pare liniștit.
- Vai părinte dacă ați știți ce simt acum.
- Ce?
- Așa vrea ca aceste clipe să nu se termine niciodată.
- De ce?
- Cel mic este așa de liniștit și împăcat după ce a primit împărtășania.
- Da. Împărtășania are mult har în ea.
- Așa este.
- Câți ani are copilul?
- 10 ani.
- Frumos.
- Așa vrea ca el să rămână cum este acum de 10 ani.
- De ce?
- Fiindcă această împărtășanie parcă la schimbat la față.
- Vă referiți la nevinovăția lui?
- Da.
- Eu cred că știu ce trebuie să faceți ca nevinovăția lui să stea cu el toată viața.
- Ce? Fac orice.
- Să îi oferiți o bună educație.
- Da?
- Da.
- Și mai ce?
- Să se împărtășească cât mai des.
- Doar atât?
- Dacă cel mic va deprinde de acum viața cu Hristos așa va rămâne de nevinovat cum este acum după împărtășanie.

- Așa am să fac.
 - Deci un om pentru a își menține nevinovăția nu trebuie să rămână la 10 ani.
 - Îmi dau seama.
 - El trebuie să ducă o viață cu Hristos.
 - Părinte să știți vă mulțumesc mult.
 - Nu ai pentru ce.
 - Mi-ați deschis ochii.
 - Mă bucur.
 - Voi face după cum mi-ați spus.
 - Foarte bine.¹¹⁰
- Avem aici o întâmplare care se leagă de două lucruri care sunt foarte similare:
- nevinovăția
 - și inocența.

¹¹⁰A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Ceea ce putem vedea este că cei mici sunt foarte nevinovați. Și când mai fac prostioare ei bine pe fața lor se citește nevinovăția. Trebuie să știm că această nevinovăție este un lucru foarte prețios. Trăim într-o lume în care

- viclenia
- și înșelăciunea

sunt lucruri care ajung să ne pervertească. Trebuie să știm că vom ajunge să fim unii care să ne menținem nevinovăția dacă vom ajunge să ducem o viață cu Hristos. Nu de multe ori cei care susțin și promovează civilizația sunt luați în derâdere și considerați niște fraieri. Ei de fapt sunt adevărații oameni care duc lumea înainte și ne fac o lume mai bună. La fel de bine trebuie să știm că deși sunt mulți care nu sunt decizi cu privire la implicarea lor în civilizație și facerea și propășirea ei, ceea ce trebuie să știm este că acolo unde găsește o oportunitate civilizația ajunge să se răspândească și că ne cuprindă. Marele scriitor francez Jules Verne spunea destul de inspirat în acest sens că: “civilizația e ca aerul sau apa. Unde i se deschide o trecere – fie și o fisură – pătrunde și schimbă felul de trai.”¹¹¹

Morala creștin ortodoxă trebuie să știm că este un lucru care ajunge să definească civilizația. Aceasta fiindcă nu se poate să concepem civilizația fără de morală. Este un lucru pe care multă lume de azi îl trece cu vederea. Fără de morală se poate spune că lumea nu mai are nici o opreliște și este sortită pierzaniei și eșecului. În acest sens gânditorul român Horia Roman Patapievici spunea destul de inspirat că: “mintea creștină este cel mai puternic dispozitiv inventat de o civilizație.” Prin minte creștină înțelegem pe omul moral. De ce se leagă civilizația de omul moral? Fiindcă trebuie să știm că oamenii imorali în nici un fel nu sunt interesați de civilizație. Sunt din ce în ce mai mulți care susțin în zilele noastre că de fapt nu este nevoie de moralitate în ceea ce privește civilizația și că de fapt oricine își poate aduce contribuția la civilizație. Cei care nu cred în moralitate au o viziune funestă asupra civilizației. Este o viziune în care:

- homosexualii,
- lesbienele,
- perversii,
- criminalii,
- violatorii
- și infractorii

sunt la ei acasă și în elementul lor.¹¹²

Moralitatea este un element care stă la baza oricărei civilizații. Aceasta fiindcă ea este un lucru fără de care viața creștin ortodoxă nu poate să existe. Este bine să știm că barbaria și sălbăticia nu sunt lucruri morale și sunt condamnate de ortodoxie. Nu trebuie să uităm acest lucru în secolul XXI când sunt foarte mulți care evident că nu au mai nici o moralitate și trăiesc ca primitivii. Aceste lucru l-au făcut pe gânditorul Herman Melville să se întrebe: “civilizație se deosebește de barbarie sau reprezintă un stadiu avansat al ei?”¹¹³

Este evident că trebuie să fim unii care să ne dăm seama că moralitatea și civilizația sunt cât se poate de legate una de alta. Aceasta fiindcă ele sunt lucruri care se presupun reciproc. Nu se poate spune că suntem oameni care suntem adepții imoralității și în același timp să susținem că suntem oameni ai civilizației.¹¹⁴

Ceea ce poate fi observat și remarcat în zilele noastre este că sunt din ce în ce mai mulți care nu mai cred că o adevărată civilizație creștin ortodoxă mai este compusă și din moralitate. Omul de azi deși este adeptul civilizației dar ajuns să izoleze moralitatea undeva la periferia civilizației. De ce? Fiindcă este:

- superficial,
- nepăsător,
- relativist,

¹¹¹Din Jules Verne, *Castelul din Carpați* (Editura Grammar, 2017).

¹¹²A se vedea Elisabeth Roudinesco, *Our dark side: a history of perversion* (Polity, 2009).

¹¹³Herman Melville, *Israel Potter* (Createspace independent publishing platform, 2017).

¹¹⁴Este bine să știm că “jocul civilizației” este unul care are propriile reguli. Aceste reguli trebuie să fie respectate. Regulile jocului sunt compuse din morala creștin ortodoxă. Iată de ce trebuie să fim conștienți că morala joacă un rol important într-o civilizație. La fel de bine pe lângă morală mai trebuie să știm că civilizația este un lucru care este alcătuită și din spiritualitate. Prin urmare sunt 3 elemente care stau la baza oricărei civilizații creștin ortodoxe:

1. Religia,
2. Morala
3. Și spiritualitatea.

- materialist
- și dezinteresat

de probleme de morală. Este bine să avem aceste lucruri în vedere în zilele noastre când am spus că morala este un lucru care este din ce în ce mai puțin luată în considerare. Trebuie să știm că moralitatea este un lucru care este la baza oricărei civilizații. Este moralitatea care se bazează pe două mari realități:

- faptele bune
- și virtuțile.¹¹⁵

Cultura se poate spune că este numai o fază preliminară a civilizației. Aceasta fiindcă trebuie să știm că nu poate exista civilizație fără de cultură. În acest sens gânditorul Viorel Muha spunea că: “cultura este antemergătorul unei adevărate civilizații.” La fel cum cultura este un lucru care ajunge să fie una ce premerge civilizația trebuie să știm că și moralitatea este un lucru care stă la baza civilizației. Nu se poate să creăm o societate în care:

- prostituția,
- căsătoriile între persoanele de același sex,
- corupția,
- furtul
- sau perversiunea

sunt la ele acasă. De ce? Fiindcă pur și simplu civilizația nu este compatibilă cu acestea. Trebuie să fim conștienți de acest lucru și să nu avem nici o îndoială în ceea ce le privește.

Cei mai mulți dintre contemporanii noștri vor o civilizație:

- relativă moral,
- permisivă,
- fără restricții morale
- și fără de obligații religioase.

Aceasta fiindcă sunt mulți creștin ortodocși în zilele noastre numai cu numele. Ei bine trebuie să știm că relativizarea morală a civilizației în nici un fel nu ne ajută. Nu ne ajută fiindcă noi avem nevoie de moralitate ca de un criteriu uman al civilizației.

Adevărul este că în ceea ce privește moralitatea oamenii sunt:

- permisivi în ceea ce privește propria persoană
- și extrem de aspri cu persoana altora.

Cei mai mulți dintre noi gândim că este cât se poate de firesc ca atunci când greșim în sens moral să fim înțeleși și iertați imediat. Totuși când alții greșesc ei bine lucrurile nu mai sunt așa. Dintr-o dată devenim:

- nemiloși,
- judecători
- și foarte aspri

cu cei din jur.¹¹⁶

Este bine să știm conștienți că în creștinismul ortodox moralitatea este o tradiție. Sfinții părinți mai ales din secolul IV după încreștinarea imperiului roman au fost unii care au ajuns să pună în fața noilor creștini o viață morală în care nu se poate concepe o civilizație fără de moralitate. Aceasta fiindcă un stadiu avansat de moralitate trebuie să știm că este civilizația. Este total greșit să ajungem să separăm moralitatea de civilizație fiindcă acest lucru nu este bine. Nu este bine fiindcă mai de vreme sau mai târziu civilizația va avea de suferit de pe urma lipsei de moralitate. După cum am spus în ceea ce privește civilizația creștin ortodoxă moralitatea este o tradiție. Este o tradiție de care trebuie să ținem cont și pe care trebuie să o avem în vedere. Aceasta fiindcă numai așa vom se poate ajunge la o civilizație autentică. Gânditoarea Camelia Opriță spunea foarte inspirat: “a trăi în perfectă armonie cu obiceiurile și tradițiile populare înseamnă a trăi într-o țară modernă și civilizată.”

Sunt mai mulți oameni în zilele noastre care nu au nici o:

¹¹⁵A se vedea Karl Popper, *În căutarea unei lumi mai bune* (București, 1998).

¹¹⁶Sunt din ce în ce mai mulți cei care vor să inoveze moralitatea și să ajungă să o facă una care să fie pe gustul omului de azi. Când află că moralitatea creștin ortodoxă nu poate să fie schimbată fiindcă ea a fost lăsată de sfinți și de Domnul Iisus Hristos ei bine aceștia devin extrem de dezamăgiți. Sunt dezamăgiți fiindcă ei sunt persoane care nu mai știu să facă diferența dintre ceea ce este adevărata civilizația și falsa civilizație. Prin aceasta voim să spunem că civilizația poate să fie falsificată și de cele mai multe ori este falsificată. Trebuie să luptăm împotriva falsificării societății și o bună metodă este a crede în moralitatea creștin ortodoxă.

- tradiție,
- obicei,
- datină
- și trecut istoric.

Ei sunt unii care trăiesc numai prezentul și sunt aproape opaci la trecut. Ei bine civilizația trebuie să știm că este una care nu neagă trecutul și istoria. Aceasta fiindcă civilizația se folosește de trecut pentru

- a se reinventa,
- a se reface,
- a se inspira
- și a se orienta.

Trebuie să știm ce este trecutul fiindcă numai așa vom ajunge să fim unii care să ne dăm seama de ce avem de făcut în prezent.¹¹⁷

Moralitatea este una care intră în alcătuirea unei civilizații creștin ortodoxe fiindcă ea este una care trebuie să știm că face numai bine. Fără de moralitate se poate spune că nu am mai putea să fim la fel de:

- performanți,
- inocenți,
- virtuoși,
- integri
- și înduhovniciți.

Este clar că sunt mulți care sunt cât se poate de înșelători. Aceasta fiindcă trebuie să știm că sunt mai mulți infractori care sunt cât se poate de versați în probleme de știință. Se poate vorbi de un om al civilizației în cazul unui infractor? Adevărul este că nu. Nu cum să fi faci mai multe crime și violuri și să spui că ești un om al civilizației. Iată de ce nu se poate:

- vorbi,
- afirma
- și susține

că există civilizație fără de moralitate.

Moralitatea este una care trebuie să știm că variază destul de mult pe mapamond. Aceasta fiindcă într-un anumit fel este:

- moralitatea hindusă,
- în alt fel moralitatea budistă,
- în alt fel moralitatea islamică,
- în alt fel moralitatea zoroastriană
- și în alt fel moralitatea iudaică.

Toate aceste religii susțin că sunt morale și parțial așa este. Totuși nu se poate vorbi în sens creștin ortodox de o moralitate:

- veritabilă,
- autentică
- și deplină

în sens creștin ortodox fără de credința în Hristos.¹¹⁸

Trebuie să știm că vechiul conflict dintre bine și rău ajunge să se manifeste la fel de bine și între contrastul dintre moralitate și imoralitate. Sunt mulți care cred în moralitate dar nici nu vor să renunțe la păcat și la un mod de viață promiscuu. Gânditorul Alberto Moravia spunea destul de inspirat că: “civilizația, pentru toți cei ce nu sunt civilizați, poate să pară, ba chiar pare adesea, drept corupție, imoralitate, lipsă de principii, cinism”¹¹⁹

¹¹⁷A se vedea Duhamel Georges, *Civilisation* (Paris, 1917).

¹¹⁸Hristos a fost un exemplu nu numai de civilizație ci la fel de bine și de moralitate. De la Hristos am învățat o moralitate care este centrată pe Biserică. Biserica este o instituție a moralității și ea ne conduce spre moralitate. Sunt din ce în ce mai multe mentalități care au ajuns să schimbe și să modifice sensul Bisericii în zilele noastre. Aceasta fiindcă ei nu sunt mulțumiți cu:

- predica
- și accentul

pe moralitate al Bisericii.

¹¹⁹A se vedea Alberto Moravia, *Disprețul* (Editura Pontica, 1997).

Se spune că mai de mult era o mănăstire în care era un călugăr extrem de bun și de evlavios.

- Nici nu știi cât de mult mă bucur să te am în mănăstirea noastră, i-a spus egumenul.

- De ce?

- Fiindcă ești un dar de lumină pentru noi toți.

- Eu?

- Da.

- Nu cred.

- De ce?

- Fiindcă sunt un mare păcătos.

- Cu toții facem păcate.

- Eu fac cele mai multe păcate.

- Îmi place smerenia ta.

- Ce smerenie?

- Pe care o ai.

- Eu nu sunt smerit.

- Da?

- Da.

- Eu cred că ești tare smerit.

- Smerenia o aveau pustnicii din trecut.

- Dar și acum există smerenie între călugări.

- Nu se compară cu ce smerenia aveau călugării de mult.

- De care călugări vorbești?

- De cei din deșertul Egiptului, ai Palestinei și ai Siriei.

- A de ei.

- Da.

- Și ce să facem să ajungem la smerenia lor?

- Să ne nevoim mai mult.

- Înțeleg.

- Foarte bine.

Țimpul a trecut și într-o zi aceste călugăr evlavios a venit la egumenul său.

- Am să vorbesc cu sfinția ta ceva.

- Orice.

- Vreau să te anunț ceva important.

- Ce anume?

- M-am decis.

- Ce ai decis?

- Mă retrag în chilia mea.

- De ce?

- Nu mai vreau să mănânc nimic.

- Să nu mai mănânci nimic?

- Da.

- Dar ai să mori.

- Voi trăii doar cu împărtășanie.

- Adică?

- Mă voi împărtăși în fiecare zi.

- Nu cred că este bună idea ta.

- De ce?

- Fiindcă poate să fie periculos.

- Nădărduesc că Dumnezeu mă va ajuta.

- Pot eu să te opresc?

- Nu prea.

- Dacă crezi că poți rezista fără mâncare și numai cu împărtășanie eu nu mă opun.

- Am să rezist.

Vestea despre aceste călugăr a străbătut imediat toată mănăstirea.

- Ați auzit de fratele nostru?
 - Ce anume?
 - A decis că nu mai vrea să mănânce.
 - Cum?
 - Vrea să trăiască numai cu împărtășanie.
 - Nu se poate.
 - Ba da.
 - Și a primit binecuvântare de la egumen?
 - Da.
 - Haideți la el.
- Călugării din mănăstire cu mai multe farfurii de mâncare au mers la chilia călugărului nostru.
- Binecuvântați părinte.
 - Domnul.
 - Părinte nu vă este foame?
 - Nu.
 - Dar nu ați mai mâncat de câteva zile.
 - Așa este.
 - O să vă îmbolnăviți.
 - Să sperăm că nu.
 - Haideți să mâncați ceva.
 - Nu mulțumesc.
- Vestea că acest călugăr nu mai mănâncă nimic a ajuns și la episcopul locului.
- Preasfințite părinte știți ce se întâmplă la mănăstirea din eparhia noastră?
 - Ce?
 - Un călugăr a spus că nu va mai mânca niciodată.
 - Cum?
 - Va trăii numai cu sfânta împărtășanie.
 - Da?
 - Da.
 - Cam extremă decizia.
 - Așa este.
- Episcopul a trimis un delegat la acest călugăr.
- Binecuvântați sfințite părinte.
 - Domnul.
 - Vin din partea episcopului.
 - De ce?
 - Episcopul că întreabă care este cea mai mare virtute?
 - Ascultarea.
 - El vă transmite să faceți ascultare și să mâncați.
- Delegatul i-a împins un blid cu mâncare.
- Bine am să mănânc.

Călugărul a mâncat de acea dată din ascultare dar mai apoi 20 de ani a trăit numai cu împărtășanie.¹²⁰

Avem aici o întâmplare adevărată care ne spune că omul când este ajutat de harul lui Dumnezeu ajunge să facă lucruri cu adevărat extraordinare. Trebuie să știm că în zilele noastre omul vrea să trăiască într-o civilizație a belșugului și abundenței însă nu se prea interesează de nevoie. Sunt puțini cei care postesc regulat. Statisticile arată că dintre românii care se declară creștin ortodocși numai aproximativ 30% postesc. Nu că omul nu poate să trăiască și să se mântuiască și fără de post însă este bine să știm că postul ajută mult. Este evident că civilizația este și moralitate. Este greu să concepem o lume în care lipsa de moralitate ajunge să fie una care să un lucru obișnuit. Trebuie să privim lucrurile cât se poate de realist. Civilizația se face pe temeiurile moralității și într-o civilizație creștin ortodoxă:

¹²⁰ A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

- imoralitatea,
- viciul,
- perversiunea
- și relativismul moral

adevărul este că nu își găsesc locul.¹²¹

CONCLUZII

Dorința de a scrie o carte despre civilizație din perspectivă creștin ortodoxă o avem de mai mult. În zilele noastre se consideră că un om elevat și manierat este un om care este interesat de civilizație. Am dorit în aceste rânduri să facem o distincție cât se poate de clară. Sunt mai mulți care cred că civilizația moare odată cu imperiile și etniile. Adevărul este departe de a fi acesta. Sunt mulți care scriu multe volume despre:

- civilizația sumeriană,
- civilizația mesopotamiană,
- civilizația asiriană,
- civilizația grecilor antici,
- civilizația dacilor
- sau civilizația romanilor.

Aceasta ca să enumerăm numai câteva dintre cele mai cunoscute civilizații antice. Ei bine trebuie să știm că adevărul este că civilizația nu moare odată cu:

- un imperiu
- sau o țară.

Nu are cum fiindcă trebuie să știm că sunt mai multe lucruri pe care o anumită civilizație le lasă în urma ei:

- scris,
- opere literare,
- opere științifice,
- mentalitate
- sau inovații științifice.

Toate aceste lucruri intră în patrimoniul universal al civilizației am putea spune. Prin urmare este evident că trebuie să fim cât se poate de atenți cu modul în care civilizația ajunge să se manifeste pe sine în această lume. Gânditorul Ignazio Silone spunea că: “pe baza unor teorii se poate fonda o școală, dar pe baza unor valori poate lua naștere o cultură, o civilizație, un nou stil de a conviețui cu oamenii.” Înțelegem prin urmare că civilizația nu este o simplă teorie ci mai mult:

- o cultură,
- un stil de a conviețui cu semenii
- și o civilizație.¹²²

Prin urmare nu greșim dacă spunem că civilizația este una:

- supra-teritorială
- și supra-etnică.

Aceasta fiindcă ea este una care trebuie să știm că este mai presus de etnie și de țară. Civilizațiile sunt unele care dăinuiesc în prin ceea ce am putea denumi ca:

- tezaurul
- și patrimoniul universal

¹²¹A se vedea Radu Teodorescu, *Fără nici un relativism și compromis moral: martirii și martirul creștin ortodox în zilele noastre* (Cugir, 2020).

¹²²Civilizația este un lucru care trebuie să știm că are multe foloase pe termen lung dintre care cel mai vizibil este faptul că haosul și anarhia nu mai ajung să domine viața umană. Nu trebuie să uităm acest lucru mai ales în zilele noastre când sunt din ce în ce mai mulți agenți ai haosului și anarhiei. Trebuie să știm că civilizația este una care:

- combate,
- se opune,
- micșorează
- și elimină

haosul și anarhia.

al umanității.

Ceea ce este cert este că în anumite epoci ale istoriei civilizația a înflorit în timp ce în anumite epoci a intrat în declin. Acest lucru în funcție de oameni.¹²³

După cum am spus sunt mai multe regiuni pe pământ în care civilizația se poate spune că excelează. În prezent sunt trei mari centre ale civilizației mondiale:

- China și Japonia în Asia,
- Uniunea Europeană
- Statele Unite ale Americii
- și țările din America de sud.

Este bine să știm că aceste civilizații sunt unele:

- autentice,
- originale
- și genuine.

Sunt și regiuni de pe glob în care civilizația se pare că stagnează. Aceasta fiindcă fie că oamenii nu au mari aptitudini pentru a crea civilizație sau fie fiindcă nu sunt preocupați de civilizație. Ei bine Nicolae Iorga spunea în acest sens un mare adevăr: “Avântul către civilizație poate fi pentru un popor o foarte mare primejdie, dacă uită două lucruri: ce are și ce poate. Tradiția poate fi uitată dar ucisă nu, dacă i se taie drumul în clasele de sus, ea rămâne și se adâncește tot mai mult în clasele de jos... A admira o civilizație străină, vrednică de respect, este o datorie. A o imita, fără schimbare, este o umilință, și una fără folos. Popor civilizat este acela care a ajuns să satisfacă sănătos și armonios nevoile sale cele adevărate, înălțate către un ideal care întrece cerințele vieții elementare și biruie egoismul individual.”

Din afirmația de mai sus trebuie să înțelegem că sunt și țări și culturi în care:

- orgoliul,
- mândria
- și emfatuarea

sunt mult prea mari pentru a recunoaște că sunt mai multe civilizații care merită să fie:

- admirate,
- imitate
- și urmărite.

Mai nou se consideră că toată lumea trebuie să urmărească și să imite America. Aceasta fiindcă America este cu adevărat o țară:

- civilizată,
- superioară,
- emancipată
- și dezvoltată.

Nu se poate să nu admită că America are multe mari merite în materie de civilizație însă nu trebuie să uităm că America nu este o țară creștin ortodoxă.¹²⁴

Am subliniat în această carte importanța cărții și a bibliotecii. Aceasta fiindcă o civilizație care nu recunoaște importanța cărții nu se poate spune că este o civilizație în adevăratul sens al cuvântului. Avem nevoie de cărți fiindcă île sunt depozitate mai multe lucruri bune și folositoare:

- idei,
- cunoștințe,
- trăiri,
- istorie
- cultură,
- știință

¹²³Ase vedea Naguib Mahfouz, *Meaning of civilisation: essays on culture, religion and politics* (Speaking tiger, 2017).

¹²⁴După modelul Imperiului Roman care primea tuturor teritoriilor cucerite o Pax Romana (pacea romană) ei bine în zilele noastre se vorbește de o Pax Americana (pace americană). Este evident o pace pe care America o oferă tuturor aliaților săi. Este evident că această idee este una funcțională fiindcă în nici un fel nu se poate vorbi de dezvoltarea unei civilizații în timp de război. Războiul distruge civilizația și îl reduce pe om la o cantitate neglijabilă. Civilizația creștin ortodoxă este o civilizație a păcii. Trebuie să avem acest lucru în vedere în zilele noastre când există destul de multă confuzie cu privire la raportul dintre pace și război. Creștinii ortodocși acolo unde au existat au creat o civilizație a păcii și înțelegerii.

- și artă.

Toate aceste lucruri sunt unele care intră în componența unei civilizații.

Este adevărat că în zilele noastre există un fel de concurență a civilizațiilor. Sunt țări care investesc mult în civilizație nu fiindcă simt acest lucru ci mai mult fiindcă vor să fie:

- invidiate,

- admirate

- și urmate

de restul din jur. Ei bine trebuie să știm că civilizația este un lucru care evident că nu ține de

- ego,

- mândrie etnică

- sau orgoliu național.

Civilizația este făcută fiindcă acesta este cursul firesc al naturii umane.¹²⁵

Trebuie să știm că:

- a răspândii,

- a multiplica

- și a împrăști

civilizația

- nu costă

- și nici nu se sărăcește.

Civilizația nu se sărăcește atunci când ajungem să o dăm și altora fiindcă ea este la fel ca o flacără din care dacă aprindem o altă lumină nu pierdem nimic.

Ceea ce se poate remarca în zilele noastre este că sunt din ce în ce mai puțini cei care cred în bazele unei civilizații creștin ortodoxe. Creștinismul ortodox trebuie să știm că este o minoritate la nivel planetar. Aceasta fiindcă oamenii au fost seduși de mai multe alte erezii sau religii necreștine. Totuși este bine să credem în superioritatea viziunii unei civilizații creștin ortodoxe. Aceasta fiindcă este această civilizație care evident că ne face mult bine și ne folosește cât se poate de mult. Civilizația la fel de bine înseamnă cunoaștere. Gânditorul John F. Budd spunea că: “răspândirea cunoștințelor este una din bazele civilizației.”

Am insistat în această carte că civilizația este o viziune în sine dar nu orice fel de viziune ci viziunea unei lumi mai bune. Trebuie să știm că sunt mai muți care visează la o lume mai bună dar nu știu cum să realizeze această lume mai bună. Ei bine dacă voim o lume mai bună evident că unul dintre lucrurile pe care trebuie să le facem este să investim în civilizație. Nu trebuie să uităm acest lucru mai ales în zilele noastre când oamenii sunt interesați mai mult de:

- scandaluri politice

- și de cursul valutar.¹²⁶

Am vorbit de faptul că deși omul este

- trecător

- și tranzitoriu

în această lume totuși el poate să contribuie la facerea și edificarea civilizației. Avem datoria morală să facem o lumea mai bună și să o lășăm așa urmașilor noștri. Teologul român Nichifor Crainic a fost cel care era de părere în secolul XX că civilizația este mai mult un fel de “nostalgie a paradisului.” Ce să însemne acest lucru? Sunt mai multe scrieri care ne spun că după ce Adam și Eva au fost izgoniți din rai ei au simțit să fie nostalgici cu privire la frumusețea locului pe care l-au pierdut. Toți cei care se nasc din Adam și Eva se poate spune că simt această nostalgie a paradisului care se manifestă în nevoia de cultură și civilizație. Iată ce spunea în acest sens Nichifor

¹²⁵(Aur colectiv), *Les Civilisations sont-elles vouées à disparaître ?*(Mondadori, 2009).

¹²⁶Este bine să ne asumăm civilizația nu numai ca o problemă națională sau colectivă ci la fel de bine ca o problemă personală. Trebuie să ne gândim cu ce putem noi să contribuim la civilizație și la facerea ei? Sunt multe lucruri pe care le putem aduce în folosul civilizației și unul dintre ele este fără doar și poate nivel nostru de:

- cultură,

- educație

- și moralitate.

Aceste lucruri intră fără doar și poate în componența civilizației. Trebuie să fim convinși de aceasta fiindcă este civilizația cea care ne va fi de folos și ne va face să fim mai confortabili în această lume.

Crainic: "deci, "nostalgia paradisului e impulsul fundamental al plăsmuirilor omenesti", mai precis al civilizației și culturii."¹²⁷

Se spune despre împăratul Maximilian că avea o soție foarte evlavioasă și credincioasă.

- Nici nu știi cât mă bucur că am o soție ca tine, i-a spus într-o zi împăratul Maximilian soției sale Maria.

- De ce?

- Fiindcă ești de o cumințenie ieșită din comun.

- Mă faci să roșesc.

- Ba nu.

- Nu știu ce să spun.

- Nu trebuie să spui nimic.

- Sunt conștientă că o împărăteasă trebuie să fie un exemplu pentru țara ei.

- De acest lucru pot să te asigur.

- Chiar crezi?

- Da. Toți sfinții mei îmi spun numai lucruri bune despre tine.

- Nu știam.

- Ei bine uite că știi acum.

- Trebuie să lucrez mai mult la modestie.

- Eh, modestie.

- Da.

- Ce este cu modestia?

- Un creștin adevărat este un om modest.

- Asta o știu și eu.

- Păi vezi?

- Recunosc că am probleme cu modestia.

- Îți spun eu ce trebuie să faci?

- Ce?

- Să te rogi mai mult.

- Nu știu ce să spun.

- Adică?

- Eu sunt împărat.

- Și?

- Am multe pe cap.

- Și ce este cu asta?

- Nu prea am timp să mă rog.

- Nu este bine.

- Știu asta.

- Rugăciunea ne pune în legătură cu Dumnezeu.

- Dacă ai ști cât de multă nevoie am de Dumnezeu.

- Păi și atunci de ce nu te rogi?

- Poate că ai dreptate.

- Sigur că am dreptate.

- Bine voi asculta de sfatul tău.

Se spune că totul a decurs foarte bine între împăratul Maximilian și soția lui doar că de la un moment dat din timp în timp soția se închidea câte 2 zile în camera ei și nu mai ieșea de acolo.

- Nu știu ce să mă fac, i-a spus împăratul unui sfetnic de al său de încredere.

- De ce?

- Ceva nu este în regulă cu soția mea.

- Ce?

- Din timp în timp se închide câte 2 zile în camera ei și nu mai iese de acolo.

- Poate o fi bolnavă.

- Crezi?

¹²⁷ A se vedea Nichifor Crainic, *Nostalgia paradisului* (Editura Babel, 2012).

- Da.
- Nu mi-a spus nimic.
- De ce nu o întrebați?
- Bună idee.
Când a prins-o pe împărăteasa Maria liberă împăratul Maximilian i-a spus:

- Vino aici la mine.
- Ce este?
- Am să vorbesc ceva cu tine.
- Ce anume?
- Ești cumva bolnavă?
- Nu.
- Nu?
- De ce?
- Am remarcat ceva ciudat la tine.
- Ce?
- Din timp în timp te închizi în camera ta și nu mai ieși de acolo 2 zile.
- Ți-ai dat seama?
- Sunt soțul tău.
- Cred că nu mai pot ascunde.
- Ce să ascunzi?
- Sunt motive foarte bine întemeiate care mă fac să mă retrag.
- Care?
- Mă pregătesc pentru împărtășanie.
- 2 zile?
- Da.
- Nu este cam mult?
- Nu.
- Dacă spui tu.
- Vezi tu, am nevoie să îmi pun conștiința la punct.
- Înțeleg.
- Nici nu știi cât mă bucur.
- Aș fi vrut să am și eu credință ca 2 zile să mă pregătesc pentru împărtășanie.
- Te voi învăța eu.
- Poate pe viitor.
- Bine.
- Acum ești lămurit?
- Da. Credeam că suferi de o boală.

Într-o zi când împărăteasa Maria era din nou retrasă în camera pentru a se pregăti pentru împărtășanie a venit fiul ei.

- Vreau să vorbesc cu mama, i-a spus el slujitoarei împărătesei.
- Nu se poate.
- De ce?
- Împărăteasa se pregătește pentru împărtășanie și nu are timp pentru fiul ei decât numai în peste 2 zile.¹²⁸

Avem aici un exemplu care ne spune că nu numai călugării din mănăstiri trebuie să își exerseze evlavia ci la fel de bine și mari demnitari și marii lideri de stat. Este un lucru pe care ei nu prea vor să îl facă dar putem vedea că au fost și unii care au dat dovadă de evlavie. Se poate spune că acolo unde este evlavie este și civilizație. Aceasta fiindcă omul evlavios și evlavia în sine înseamnă civilizație.

Civilizația este un lucru care este propriu tipic oricărei țări sau continent. Totuși sunt multe țări care nu sunt conștiente de ceea ce am putea denumi ca bazele civilizației creștin ortodoxe. Trebuie să știm că se poate vorbi de o civilizație creștin ortodoxă care există de 2000 de ani. Este o civilizație care a avansat mult și care s-a

¹²⁸A se vedea Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

manifestat chiar și prin sfințenie. În acest sens gânditorul Cezar Ivănescu spunea cât se poate de bine și frumos: “Între vechea civilizație europeană și creștinism, noi, românii, continuatori și sinteza a două mari epoci ale civilizației lumii, am reprezentat în sud-estul european nu doar romanitatea orientală, ci acea umanitate cu totul specială, mai arhaică decât Sumerul, cununând vechea civilizație europeană cu creștinismul într-o viziune numită de Eliade "creștinism cosmic" și asimilând agresiunea dublă a celor două valuri războinice, cel slav din est și cel germanic din vest.”

Cartea noastră se vrea o meditație pe marginea civilizației. Am voit să arătăm că este civilizația cea care duce lumea înainte. La fel de bine am voit să spunem în această carte cum este văzută civilizație din punct de vedere creștin ortodox. Sperăm ca această carte să fie un reper și un punct de referință pentru toți cei care sunt interesați și vor să știe cum este concepută civilizația în sens creștin ortodox.¹²⁹

¹²⁹A se vedea Frands Herschend, *Journey of civilisation: the late iron age of the human world* (Uppsala University, 2002).